



**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**



YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ ENGELLİ VE YAŞLI SURİYELİLERİN
SOSYAL HİZMETLERE ERİŞİMİ ÜZERİNE ETNOGRAFİK BİR İNCELEME:
TEKİRDAĞ ÖRNEĞİ**

EZGİ YALKUT

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Fethiye KAYA TİLBE**

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet, Tezli Yüksek Lisans Programı

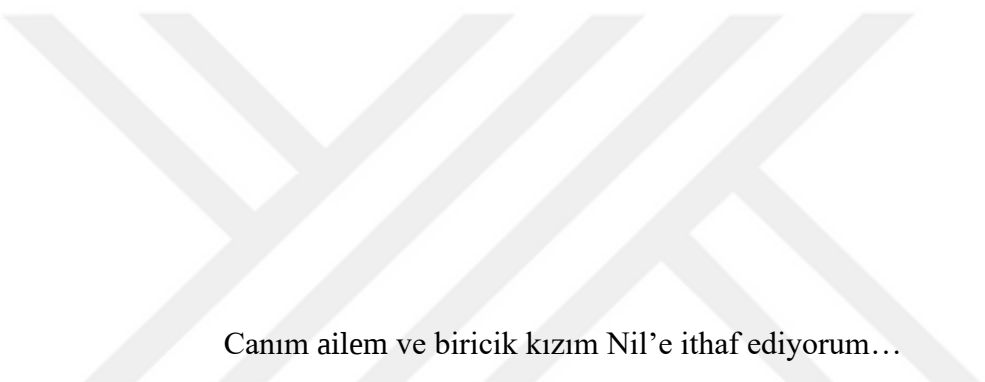
Haziran, 2024

TEZ KABUL VE ONAYI

Ezgi YALKUT tarafından, Doç. Dr. Fethiye KAYA TİLBE danışmanlığında hazırlanan "GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ ENGELLİ VE YAŞLI SURİYELİLERİN SOSYAL HİZMETLERE ERİŞİMİ ÜZERİNE ETNOGRAFİK BİR İNCELEME: TEKİRDAĞ ÖRNEĞİ" başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 28/06/2024 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

	İmza	Sonuç
DANIŞMAN	Doç. Dr. Fethiye KAYA TİLBE	☒
	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	Kabul
	Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	☐
ÜYE	Doç. Dr. Taner ARTAN	☒
	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	Kabul
	Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	☐
ÜYE	Doç. Dr. Tuncay BİLECEN	☒
	Kocaeli Üniversitesi	Kabul
	Kandıra Meslek Yüksekokulu	☐
	Halkla İlişkiler ve Tanıtım	Ret



Canım ailem ve biricik kızım Nil'e ithaf ediyorum...

BÜTÇE DESTEKLERİ

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ ENGELLİ VE YAŞLI SURİYELİLERİN SOSYAL HİZMETLERE ERİŞİMİ ÜZERİNE ETNOGRAFİK BİR İNCELEME: TEKİRDAĞ ÖRNEĞİ

Bu tez çalışması için herhangi bir kurumdan bütçe desteği alınmamıştır.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın planlanmasında ve yürütülmesinde fikirleri, rehberliği ve samimiyeti ile bitiremeyeceğimi düşündüğüm anlarda çalışmam için motive eden tez danışmanım Doç. Dr. Fethiye KAYA TİLBE'ye katkıları için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bir sohbet anında tez konusunu bulmamda fikir veren, birlikte çalışmaktan mutluluk duyduğum, karakteri, mesleki birikimi ile her zaman deneyimlerinden yararlandığım değerli mesai arkadaşım Güngör KANTAR'a, tez sürecim boyunca bilgi paylaşımında bulunduğum, desteği ile bakış açıma yön veren ve önerileri ile olumlu katkılar sağlayan değerli mesai arkadaşım Baran KAYA'ya, bir abla ve dost olarak bu süreçte samimi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve her zaman moral veren değerli mesai arkadaşım Tuba DEMİR'e, bu zorlu süreçte yanımda olan ve motivasyonumu yükselten değerli birim arkadaşlarıma ve Tekirdağ'da ailem olan tüm değerli dostlarıma çok teşekkür ederim. Araştırmamın şekillenmesinde bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım, özellikle veri toplama aşamasında benimle birlikte çaba gösteren, gerek tez süreci gerekse ihtiyaç duyduğum her an yanımda olduğunu hissettiğim, yapıcı desteği ile en büyük moral kaynağım olan sevgili eşim Kadir YALKUT'a emeği için teşekkürlerimi sunarım. Görüşmelerimizde tercüman olarak iletişim kurmamızda büyük emeği geçen Salih ABDULFATAH'a ve veri toplama aşamasında büyük katkıları olan Damla Name KARA'ya çok teşekkür ederim. Her zaman bana güç veren, ilgisi ve fedakarlıkları ile yanımda hissettiğim, emekleri ile bu başarıya kaynaklık eden canım aileme en büyük minnet ve teşekkürlerimi sunarım. Çalışmamı yürütmemde özellikle en büyük kararlılık ve dayanak noktam olan canım annem ve biricik kızım Nil'e teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunuyorum.

Haziran 2024

Ezgi YALKUT

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ KABUL VE ONAYI.....	ii
BEYAN	iii
BÜTÇE DESTEKLERİ	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ	x
TABLO LİSTESİ.....	xi
SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ	xii
ÖZET	xiii
ABSTRACT	xv
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
2.1. Göç kavramı ve türleri	4
2.1.1. İç Göç-Dış Göç (Uluslararası Göç)	4
2.1.2. Gönüllü Göç-Zorunlu Göç	5
2.1.3. Düzenli Göç-Düzensiz Göç	5
2.2. Uluslararası ve Ulusal Mevzuatta Koruma Türleri	5
2.2.1. Geçici Koruma Kapsamında Sunulan Hizmetler	9
2.2.1.1. Sağlık	9
2.2.1.2. İş Piyasasına Erişim	9
2.2.1.3. Eğitim	10
2.2.1.4. Sosyal hizmetler ve yardımlar	10
2.3. Türkiye’ye Yönelik Göç Hareketleri	11
2.3.1. 1923-1950 Yılları Arasında Yapılan Göçler ve Uygulanan Politikalar	11
2.3.2. 1950-1980 Yılları Arasında Yapılan Göçler ve Uygulanan Politikalar	11
2.3.3. 1980-2013 Yılları Arasında Yapılan Göçler ve Uygulanan Politikalar.....	12
2.4. Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki (Statüsündeki) Suriyeliler	14
2.5. Düzensiz Göç ve Dezavantajlı Gruplar	18

2.5.1. Yaşlı Göçmen Olmak	19
2.5.2. Engelli Göçmen Olmak	21
2.6. Engelli ve Yaşlı Göçmen Bireylere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları	23
2.6.1. Türkiye’de Engelli ve Yaşlı Göçmen Bireylere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları	25
2.6.2. Göç Çalışmalarında Sosyal Hizmet Kuram ve Yaklaşımları	30
3. YÖNTEM	34
3.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi	34
3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	35
3.3. Metodoloji:Etnografi	35
3.4. Örneklem ve Veri Toplama	37
3.5. Veri Analizi	38
4. BULGULAR	39
4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	39
4.2. Zorunlu Göç Deneyimi	40
4.3. İstihdam ve Ekonomik Sorunlar	41
4.4. Barınma	45
4.5. Aile İçi İlişkiler	47
4.6. Gündelik Yaşam	48
4.7. Sağlık.....	50
4.8. Dil Sorunu	52
4.9. Sosyal Ağlar/İlişkiler	53
4.10. Toplumsal Hayata Katılım	55
4.11. Sosyal Hizmetlere Erişim	57
4.12. Sosyokültürel Uyum.....	60
4.13. Geri Dönme Düşüncesi.....	61
5. TARTIŞMA.....	64
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	778
6.1. Göç Politikalarına İlişkin Öneriler.....	80
6.2. Sosyal Hizmet Uygulamalarına İlişkin Öneriler.....	80
6.3. Sivil Toplum Kuruluşları ve Yerel Yönetimlere İlişkin Öneriler.....	81
6.4. Sosyal Politikalara İlişkin Öneriler.....	82
KAYNAKLAR.....	83
EKLER.....	97
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI	102
ETİK KURUL İZİN YAZISI	101

KURUM İZNİ YAZILARI.....	104
ÖZGEÇMİŞ.....	108



ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1: Göçmenlerin Savunmasızlık Faktörleri Modeli24

Şekil 2.2: Ekolojik sistem31



TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1: Yıllara Göre Türkiye’ye Yapılan Göçler	14
Tablo 2.2: Suriyeli Göçmenlerin Ülkelere Göre Dağılımı	14
Tablo 2.3: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriye Uyraklı Yabancılar	15
Tablo 2.4: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı	16
Tablo 2.5: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı	16
Tablo 2.6: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	17
Tablo 2.7: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı	18
Tablo 4.1: Katılımcıların Genel Profili.....	39

SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ

Kısaltmalar	Açıklama
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ECHO	: Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Ofisi
EUAA	: Avrupa Birliği İltica Ajansı
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
IFRC	: Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri
IFSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İGAM	: İltica ve Göç Araştırmaları Derneği
MHD	: Mülteci Hakları Merkezi
MUDEM	: Mülteci Destek Derneği
Mülteci-Der	: Mültecilerle Dayanışma Derneği
ORSAM	: Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
SGDD-ASAM	: Sosyal Gelişim ve Dayanışma Derneği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SUY	: Sosyal Uyum Programı
SYDT	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNITED NATIONS	: Birleşmiş Milletler
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ ENGELLİ VE YAŞLI SURİYELİLERİN SOSYAL HİZMETLERE ERİŞİMİ ÜZERİNE ETNOGRAFİK BİR İNCELEME: TEKİRDAĞ ÖRNEĞİ

EZGİ YALKUT

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet, Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman : Doç. Dr. Fethiye KAYA TİLBE

Özet metni

Anadolu coğrafyası konumu gereği eski çağlardan itibaren çeşitli göç hareketlerine tanıklık etmiştir. Küreselleşmenin etkisi sonucu değişen göç hareketleri ile Türkiye hedef ülke haline gelmeye başlamış ve göç yönetimi ile ilgili politikaların revize edilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Suriye’de 2011 yılında meydana gelen siyasi istikrarsızlıklar ve çatışmalar nedeniyle yaşanan yoğun kitlesel göçler ile sınır kapılarından giriş yapan Suriyeliler, açık kapı politikası ile ülkemize kabul edilerek geçici koruma kapsamına alınmıştır. Göçmenlerin, göç sürecinde ve sonrasında yaşadıkları çeşitli sorunlar, özel ihtiyaç sahibi olmaları halinde savunmasızlık durumlarını artırmaktadır. Bu çalışmada, Suriye’den zorunlu göç hareketi ile ülkemize kabulü yapılan, konumları nedeniyle özel ihtiyaç sahibi olan engelli ve yaşlı Suriyeli göçmenlerin statü durumu, göç süreci ve sonrasında yaşadıkları sorunlar, sosyal hizmet uygulamalarına erişim durumları nitel araştırma yöntemi ile derinlemesine görüşmeler yapılarak değerlendirilmiştir. Çalışmada, Tekirdağ ilinde yaşayan geçici koruma kapsamındaki 18 yaş üstü 10 engelli Suriyeli birey ve geçici koruma kapsamındaki 60 yaş üstü 9 Suriyeli birey ile yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve gözlem tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler sosyo-demografik özellikler, zorunlu göç deneyimi, istihdam ve ekonomik sorunlar, barınma, aile içi ilişkiler, gündelik yaşam, sağlık, dil sorunu, sosyal ağlar, toplumsal hayata katılım, sosyal hizmetlere erişim, sosyo-kültürel uyum ve geri dönüş düşüncesi temaları ekseninde etnografik yaklaşımla analiz edilmiştir.

Göç süreci ve sonrasında meydana gelen değişim ve çeşitli sorunlar karşısında savunmasız bir grubu temsil eden engelli ve yaşlı göçmenlerin kesişimsel dezavantajlılık yaşamaları ve literatürde konuya ilişkin yeterli çalışmanın bulunmaması nedeniyle bu kapsamda elde edilen bulguların, göçte engelli ve yaşlı olma boyutunu sosyal hizmet uygulamaları açısından ele alarak literatüre katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Çalışmada, dil sorununa bağlı olarak tercüman yardımıyla ve Türkçe bilen yakınlarının yardımı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Engel ve yaş durumuna bağlı olarak örneklem grubunun oluşturulması çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. |

Haziran 2024 , |24| sayfa.

Anahtar kelimeler: | Göç, Geçici Koruma, Engelli Suriyeli, Yaşlı Suriyeli, Sosyal Hizmet |



ABSTRACT

M.Sc. THESIS

**THESIS ACCESS TO SOCIAL WORK PRACTICES OF DISABLE AND ELDERLY
SYRIANS WITH TEMPORARY PROTECTION STATUS: AN ETHNOGRAPHIC
EXAMINATION IN TEKİRDAĞ**

Ezgi YALKUT

İstanbul University-Cerrahpaşa

Institute of Graduate Studies

Department of Social Work

Name of Programme

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Fethiye KAYA TİLBE

Anatolian geography has witnessed various migration movements since ancient times due to its location. With the changing migration movements as a result of the impact of globalization, Turkey has become a target country and there is a need to revise policies on migration management. Syrians who entered Syria through border gates due to the mass migration caused by the political instability and conflicts in Syria in 2011 were admitted to our country with an open door policy and taken under temporary protection. The various problems migrants experience during and after the migration process increase their vulnerability if they have special needs. In this study, the status of disabled and elderly Syrian migrants who were admitted to our country with the forced migration movement from Syria and who have special needs due to their location, the problems they experienced during and after the migration process, and their access to social service practices were evaluated through in-depth interviews using qualitative research method.

In the study, in-depth interviews were conducted with 10 disabled Syrian individuals over the age of 18 under temporary protection and 9 Syrian individuals over the age of 60 under temporary protection living in Tekirdağ province through semi-structured interview forms and observation technique was utilized. The data obtained were analyzed with an ethnographic approach on the themes of socio-demographic characteristics, forced migration experience, employment and economic problems, housing, family relations, daily life, health, language problem, social networks, participation in social life, access to social services, socio-cultural adaptation and return thoughts.

Since disabled and elderly migrants, who represent a vulnerable group in the face of change and various problems that occur during and after the migration process, experience intersectional disadvantages and there are not enough studies on the subject in the literature, it is aimed that the findings obtained in this context will contribute to the literature by addressing the dimension of being disabled and elderly in migration in terms of social work practices. In the study, interviews were conducted with the help of an interpreter due to language problems and with the help of relatives who speak Turkish. The limitation of the study is that the sample group was formed depending on the disability and age status. |
June 2024, |124| pages.

Keywords: | Migration, temporary protection, disabled Syrian, elderly Syrian, Social Work |



1.GİRİŞ

Göç, insanların çeşitli nedenlerle yer değiştirmelerinin sonucunda meydana gelen değişimleri içeren ve çok boyutlu değerlendirilmesi gereken bir olgudur (Barın, 2015). Anadolu coğrafyası tarihsel süreçte çok çeşitli göç olaylarına tanıklık etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk yıllarda (1923-1950), Türkiye ile Yunanistan arasında ulusal kimliğin oluşturulmasına yönelik gerçekleşen göç hareketleri, 1950-1980 yılları arasında soydaşlık ve din temelinde yasal göçler şeklinde devam etmiştir. 1980 yılından sonra küreselleşmenin etkisi ile Türk kökenli olmayan yabancıların da kitlesel göçler şeklinde Türkiye'ye göç etmesi ülkemizin stratejik konumunun artmasına yol açmıştır (Aktel ve Kaygısız, 2018). 2011 yılında kitlesel göçler ile Suriyeli göçmenlerin ülkemize yerleşmesi Türkiye'nin hedef ülke konumuna gelmesine yol açarak Suriyeli göçmenlerin hukuksal statüsünün tanımlanması, denetim ve kontrolünün sağlanması amacıyla göç yönetim sürecinde düzenlemeler yapılarak yeni kanun ve kurumların oluşmasına zemin hazırlamıştır (Akman, 2018). 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'nın 91. maddesinde geçici koruma: “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” şeklinde açıklanmıştır (GİGM, 2013, s.41).

Suriyeliler geçici koruma kapsamında değerlendirilmekle birlikte göçmenler, Türkiye'ye geldiklerinde göç süreci ve sonrasında yaşanan değişimlerin yol açtığı pek çok farklı sorunla karşılaşmaktadırlar (Güneş Aslan ve Güngör, 2019, s.1609). Göç sürecinin çeşitli kayıplar barındırması ve uyum sürecinde yaşanan sorunlar göç eden bireylerin savunmasızlıklarını artırmaktadır (Yaylagül ve Korkmaz-Yaylagül, 2017). Engelli ve yaşlı göçmenler, göçmenlik deneyimi ile engellilik ve yaşlılık durumlarının kesişmesinin yarattığı çoklu dezavantajlılık durumu ile göçün meydana getirdiği risklere ve tehditlere karşı kırılgan hale gelmektedirler (Karataş ve Barut, 2021).

Yasal statünün belirlenmesi sürecinde yaşanan hak kayıpları, temel ihtiyaçlara erişme konusunda sorunlar yaşayan engelli ve yaşlı göçmenlerle sosyal hizmet temelli çalışmalar yürütülmesinin önemini çıkarmıştır (Ottosdottir ve Evans, 2014).

Türkiye’de engelli ve yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerin; huzurevleri, rehabilitasyon ve bakım merkezleri gibi kurum bakımına yönelik hizmetler ile “evde bakım hizmeti” şeklinde genellikle “bakım” ve “yardım” odağında gerçekleştiği görülmektedir (Yerli, 2017). Türkiye’deki engelli ve yaşlı Suriyeliler, Geçici Koruma kapsamında olmaları sebebiyle engelli ve yaşlı bireylerin sahip olduğu haklardan faydalanamamaktadırlar (Alsancak ve Kutlu, 2020). Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 3. maddesinde, özel ihtiyaç sahibi olarak tanımlanan engelli ve yaşlı göçmenlerin sorun ve gereksinimlerine yönelik düzenlemeler yapılmamıştır. Aynı Yönetmeliğin 25. maddesinde; Geçici koruma kimlik belgesinin, Türkiye’de kalma hakkı tanıdığı; ancak ikamet izni yerine geçmediği belirtilmiştir. Türkiye’deki sosyal hizmet uygulamalarının çoğunluğunda ikamet şartı aranması sebebi ile engelli ve yaşlı göçmenlerin bu hizmetlere erişememesine yol açmaktadır (GİGM, 2024).

Suriye’den Türkiye’ye göç eden yabancıların demografik açıdan genç nüfus olması, yaşlı göçmenlerin deneyim ve sorunlarını görünmez kılmış; bu alanda yapılan çalışmalar sınırlı düzeyde kalmıştır (Taşcı ve Kahraman, 2021). Ayrıca; literatürde engelli ve yaşlı göçmenlere yönelik ayrı ayrı çalışmalar bulunurken, her iki grubu da içeren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Göç sürecinin çok boyutlu olması göç eden bireylere yönelik sosyal hizmet müdahalesinin de çok yönlü olmasını gerektirmektedir (Gül Kapisiz, 2019). Bu nedenle çalışmada, kurumlararası entegrasyonun sağlanabilmesi için ulusal ve uluslararası mevzuattaki boşlukları ele alarak engelli ve yaşlı mültecilerin sorunlarına alternatif çözüm önerileri sunmak, sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesine katkı vermek amaçlanmaktadır. Bu kapsamda; Tekirdağ’da yaşayan geçici koruma altındaki engelli ve yaşlı Suriyelilere yönelik sosyal hizmet uygulamaları, Türkiye’deki göç yasaları bağlamında nitel araştırma yöntemi ile ele alınmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan 18 yaş üstü 10 engelli ve 60 yaş üstü 9 yaşlı Suriyeli ile açık uçlu sorular kullanılarak derinlemesine mülakatların betimsel analizi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde içeriği hakkında genel bilgi sunan giriş bölümü, kavramsal çerçeve kısmında, göç tanımları ve türlerine yer verilerek uluslararası ve ulusal mevzuatta yer alan koruma türleri ile Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli göçmenlere sunulan hizmetlere ilişkin bilgiler mevzuat çerçevesinde açıklanmış, ikinci bölümünde tarihsel süreçte ülkemize yapılan göçler ve uygulanan politikalara yer verilerek göç hareketlerinde meydana gelen değişim ortaya koyulmak istenmiş, yine aynı bölümde Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin sosyo-demografik bilgilerine yer verilmiştir.

Göçte dezavantajlı gruplar, yaşlı göçmen olmak ve engelli göçmen olmak başlıkları altında ele alınmış genel olarak engelli ve yaşlı göçmenlere yönelik sosyal hizmet uygulamalarına yer verilmiştir. Daha sonra Türkiye’de engelli ve yaşlı göçmenlere sunulan sosyal hizmet uygulamaları aktarıldıktan sonra göç çalışmalarında sosyal hizmet kuram ve yaklaşımları açıklanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde; araştırmanın konusu ve problemi, amacı ve önemi, metodolojisi, veri toplama ve analiz süreçlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Son bölümde; çalışmanın bulguları ortaya koyulmuş ve literatürde yer alan bilgilerle tartışılarak sosyal hizmet kuram ve yaklaşımları ile ele alınmış, Türkiye’de göçmenlere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesi için çeşitli önerilerle çalışma sonlandırılmıştır.



2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Göç Kavramı ve türleri

Göç, bireylerin siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel ve bireysel nedenlerle kısa, orta veya uzun vadeli yer değiştirdiği nüfus hareketleri olmakla birlikte zorunlu veya isteğe bağlı gerçekleşebilmektedir (Ünsal, 2021). Öznesi insan olan göç olgusu, insanlık tarihinin başından beri var olan, sebepleri ve sonuçları ile insan ve mekan arasındaki ilişkinin yeniden inşa edilmesine yol açarak toplumda çok boyutlu değişimlere sebep olabilen bir kavramdır (Ekici ve Tuncel, 2015).

Uluslararası Göç Örgütü (IOM, 2009) göçü, meydana getiren etkenler ve gerçekleşme şeklinden bağımsız olarak insan veya toplulukların ulusal ya da uluslararası bir sınırı geçmesi olarak tanımlamaktadır. Castles ve Miller'e göre göç, toplumlarda yarattığı etkilerle dönüşüme yol açan kolektif bir eylemdir (2008, 29).

Nedenleri ve sonuçları bakımından göç süreçlerinin farklılaşması kapsayıcı bir tanım yapılmasını zorlaştırır da her göç sürecinin kendi şartları ile ele alınmasını gerekli kılmaktadır (Yanık, 2019: 5). Göçün yasal çerçevesi, isteğe bağlı gerçekleşip gerçekleşmeme durumu, sınır ve süre durumlarına bağlı olarak çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır (Temir, 2023).

2.1.1.İç Göç-Dış Göç (Uluslararası Göç)

İç göç, yer değiştirmenin genellikle kırdan kente ulusal ölçekte gerçekleştirildiği göç türü olmakla birlikte göçün çeşitli nedenlerle ülke sınırları dışına gerçekleştirilmesi dış göç olarak kavramsallaşmaktadır (Aykut ve Çalık Var, 2019). Göç terimleri sözlüğünde uluslararası göç, bireylerin geçici veya kalıcı olarak menşe ülkelerinden ayrılarak uluslararası bir sınırın geçilmesi ile gerçekleşen göç hareketleri olarak ifade edilmektedir.

2.1.2 Gönüllü Göç-Zorunlu Göç

Zorunlu göç, savaş, siyasi ve ekonomik baskılar, sosyal etmenler, afetler ve çevresel sebepler gibi itici faktörlerle isteğe bağlı olmadan, göç eden insanların iradesi dışında gerçekleşmesi durumudur (Gürbüz, 2006). Göç Terimleri Sözlüğünde (Uluslararası Göç Örgütü, 2013, s.103)

zorunlu göç; yer değiştirme hareketlerinin, yaşamsal tehdit içeren zaruri sebeplerle gerçekleşmesi durumu olarak açıklanmaktadır.

Gönüllü göç ise, ekonomik kazanç sağlama ve istihdam olanakları gibi çekici faktörlerle isteğe bağlı olarak gerçekleşen bir yer değiştirme hareketidir (Altun ve Birinci, 2015). Göçün isteğe bağlı veya zorunlu şekilde gerçekleştirilme durumu mültecilik ve göçmenlik kavramlarının oluşması ve farklılaşmasının temelini oluşturmaktadır (Yanık, 2019).

2.1.3. Düzenli Göç-Düzensiz Göç

Düzensiz göç, Göç Terimleri Sözlüğü’nde, göç alan, veren ve transit göç alan ülkenin yasal normların dışında gerçekleşen göç hareketlerini ifade etmektedir (IOM, 2016, s. 26). 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’nda, düzenli göç ile yabancıların Türkiye’ye yasal yollardan girişi, kalışı ve çıkışı ile düzensiz göç ile gelen yasadışı girişi, kalışı, izinsiz çalışması ve çıkışını içeren uluslararası korumanın içeriği açıklanmıştır (YUKK, 2014, madde 3).

2.2.Uluslararası ve Ulusal Mevzuatta Koruma Türleri

2011 yılında Arap Baharı’nın etkisi ile milyonlarca Suriyeli, ülkemiz başta olmak üzere çeşitli ülkelere kitlesel bir göç hareketi başlatmıştır. Türkiye, yaşanan bu göç akınına yönelik “açık kapı politikası” uygulayarak Türkiye’ye giriş yapan Suriyelileri “geçici koruma statüsü” kapsamında değerlendirmiştir (Özdemir, 2017).

Ülke sınırlarına giren Suriyelilerin kayıt işlemleri yapıldıktan sonra barınma ihtiyacının giderilmesi amacıyla barınma merkezleri kurulmuş ve koordinasyonu AFAD tarafından sağlanmıştır. 30.12.2012 tarihli “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge”, kitlesel göç eylemine yönelik tedbirlerin alınması ve kabullerin gerçekleştirilmesi konusunda geçici bir çözüm niteliğinde olmuştur. 2013 yılında göç yönetimi konusunda Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na bağlı Geçici Koruma Yönetmeliği’nin çıkarılması ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kurulması önemli gelişmelerdir (Yıldız, 2019).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, sınırlarda kitlesel göçle gelen yabancıların hukuki statüsünün belirlenmesine yönelik uygulama usul ve esaslar ile yabancılarla ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesinde kılavuz niteliğindedir. Ayrıca, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün açılış, yetki ve sorumlulukları da bu kanun kapsamındadır (GİGM, 2013, s.1).

1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair BM Cenevre Sözleşmesi, mülteciler ile yapılan ilk uluslararası belge niteliği taşımakla birlikte Türkiye, 1967 tarihinde “coğrafi çekince” şartı ile sözleşmeyi imzalamıştır (www.goc.gov.tr). Bu sözleşme gereği; mülteci statüsü kapsamında değerlendirme yapılabilmesi için Avrupa ülkelerinden gelmesi gerekliliği bulunmaktadır (Parlak ve Şahin, 2015). Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesinde mülteci şu şekilde tanımlanmıştır:

“1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs.”¹

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'nın 61. maddesinde mülteci kavramı; ülkesinde tabiiyeti ve siyasal olaylara bağlı gerekçelerle can güvenliği endişesi yaşayan, vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen kişilerin statüsünün belirlenmesi durumunda mülteci statüsü kapsamında değerlendirildiği ifade edilmektedir (GİGM, 2013, s.27).

Ülkemizdeki göç literatürü incelendiğinde, göç eden kişilerin adlandırılmasına ilişkin kavramsal bir karmaşanın mevcut olduğu görülmektedir. Zorunlu, gönüllü, ekonomik vb. pek çok nedenle meydana gelen yer değiştirme hareketi sonucu göç eden kişiler; göçmen, sığınmacı, mülteci gibi çeşitli şekillerde adlandırılmaktadır (Demir, 2018).

¹ Mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin sözleşme, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>, Erişim tarihi: 14.01.2024

Uluslararası düzeyde kabul gören genelgeçer bir “göçmen” tanımlaması yapılmassa da; genellikle yer değiştirme hareketlerini zorunlu sebeplere bağlı olmadan gerçekleştiren ve göç eden tüm insanları kapsayan birleştirici bir kavram olarak tanımlanabilir (IOM, 2013)².

Uluslararası koruma, devletin vatandaşına karşı koruma yükümlülüğünü yerine getiremediği durumlarda ortaya çıkan koruma ihtiyacı nedeniyle vatandaşı olmadığı ülkeye sığınma talebinde bulunan bireylere sağlanan korumayı içermektedir (Kaya, 2017). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Avrupa dışından gelen yabancıların hukuki statüsünün belirlenmesi konusunda mevzuata ilişkin boşlukların açıklığa kavuşturulabilmesi amacıyla bir çerçeve çizerek çeşitli uluslararası koruma türlerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır (GİGM, 2013).

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’nun 62. maddesinde; “Avrupa dışında meydana gelen olaylar” ibaresi kullanılarak statü belirleme işlemleri sonrası şartlı mülteci statüsünde değerlendirme yapıldığı belirtilmektedir. Aynı zamanda ilgili maddede; şartlı mülteci statüsündeki yabancıların, “üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalmasına izin verildiği” ifade edilmektedir (GİGM, 2013, s.27).

Türkiye’nin Cenevre Sözleşmesi’nde coğrafi çekince koyması ile; vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanamayan Avrupa dışından gelen yabancılar, “mülteci” statüsünde değerlendirilmeyerek “şartlı mülteci” statüsü kapsamına alınmıştır. Mülteci ve şartlı mülteci statüsü kapsamına alınamayan ve vatandaşı olduğu ülkeye gönderildiği takdirde ciddi yaşamsal tehdit olayları ile karşılaşacak olan kişiler, ikincil koruma statüsü kapsamında değerlendirilmektedir (GİGM, 2013, s.27).

Uluslararası koruma talebinde bulunan; ancak başvurusu resmi olarak sonuçlanmamış kişiler sığınmacı kavramı ile açıklanabilir. Literatürde sıklıkla mülteci ve sığınmacı kavramlarının kullanımı ile ilgili kavramsal karmaşa yaşanmakla birlikte; mülteci kavramı kısaca, hukuki bir statünün kazanılmasını ifade ederken sığınmacı ise; mültecilik statüne ilişkin başvurusunun sonuçlanmasını bekleyen kişi olarak ifade edilebilir. Türkiye’de kalış sürelerinin sınırlı olması kitlesel akınla göç etmiş olmaları ve bireysel statü belirleme işlemlerinin yapılamaması nedeniyle Suriyeliler, “sığınmacı” statüsünde değerlendirilmezler. Türkiye’deki Suriyelilerin

² Suriyeliler, 22 Ekim 2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında olmakla birlikte çalışmamızda göçmen kavramının göç eden tüm bireyleri kapsamı ve çatı bir kavram olması nedeniyle Suriyelilerden “göçmen” olarak bahsedilecektir.

durumu, mülteci statüne alınan yabancılar gibi uluslararası mevzuat kapsamında olmamakla ulusal mevzuat hükümlerine tabi olup geçici koruma statüsü kapsamında değerlendirilmektedir (Telsaç, 2022).

1994 tarihli yürürlükten kaldırılan “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik” ile yasal statüye ilişkin tanımlamalara ilişkin kavramsal karışıklığın giderilmesi amaçlanmış, bu yönetmelikle coğrafi çekincenin devam ettiği belirtilmiştir (Özdemir, 2017, ss.120,121).

Geçici koruma, kitlesel göç hareketleri ile sınırlarımıza ulaşan ve zaman kaybını önlemek amacıyla bireysel statü talebi değerlendirmeye alınmayan yabancılar, etkili çözüm politikaları oluşturuluncaya kadar belirli haklar sunan koruma biçimidir (GİGM, 2017). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91. maddesi ve Bakanlar Kurulu tarafından 22 Ekim 2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile yabancıların, Türkiye’ye kabulü, kayıt işlemleri, statüsü ve ülkeden ayrılma sürecindeki prosedürler, hak ve yükümlülükler ile kurumsal işleyiş ve kurumlararası eşgüdümlü çalışma hakkında çerçeve çizmektedir (2016 Türkiye Göç Raporu, 2017, s. 75). Geçici koruma, açık kapı politikası, kitlesel göçle gelen Suriyelilerin acil ihtiyaçlarının giderilmesi ve geri göndermeme ilkesini içermektedir (GİGM, 2024)

Yönetmelik kapsamında; geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin, temel eğitim, iş piyasasına katılım, temel sağlık hizmetleri, sosyal yardım ve hizmetler, tercümanlık vb. çeşitli hizmetlerden yararlanmaları sağlanmakla birlikte statünün geçici olması durumu, belirsizlik ve çeşitli sorunların oluşumuna yol açmaktadır (Yönetimler ve Bilim, 2019).

Geçici Koruma Yönetmeliğinin 25. maddesinde; geçici koruma kimlik belgesinin, ikamet şartını sağlamadığı ve Türk vatandaşlığına geçiş hakkı sağlamadığı, ülkede kalma şeklini belirlediği ifade edilmektedir (GİGM, 2024). Geçici Koruma Yönetmeliği’nde bir diğer dikkat çekici nokta ise yönetmeliğin 16. maddesinde ifade edilen; bireysel koruma başvuru taleplerinin işleme alınamayacağı hükmüdür. Bu durum, Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin üçüncü bir ülkeye geçmeleri konusunda engel oluşturmaktadır (Kaygısız, 2013, Aktaran: Özdemir ve Duyan, 2017, s. 1452).

2.2.1.Geçici Koruma Kapsamında Sunulan Hizmetler

2.2.1.1.Sağlık

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin geçici barınma merkezlerinde veya dışında sağlık hizmetlerinden faydalanabilmesi, 2015/8 sayılı Genelge ve Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan 04.11.2015 tarihli ve 9648 sayılı “Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar” yönergesi kapsamındadır (2016 Türkiye Göç Raporu, 2017, s.82). Bu doğrultuda; temel ve acil sağlık hizmetleri ile ilaçlar konusunda Bakanlığın belirlediği ölçüde katılım payı alınabileceği belirtilmiştir. Yine mevzuatta; geçici koruma altındakilerin, özel sağlık kuruluşlarından ancak acil ve zorunlu haller bulunması halinde yararlanabileceği hususu belirtilmiştir.³

Geçici koruma statüsü kapsamına alınanlar, geçici barınma merkezlerinde bulunan sağlık merkezlerinden, Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarındaki sağlık hizmet sunucularından, üniversite hastanelerinden, özel hastanelerden ve Sivil Toplum Kuruluşlarıncı gönüllü olarak sunulan sağlık hizmetlerinden faydalanabilmektedir. Geçici korunanların sağlık hizmetinden yararlanabilmeleri için bulundukları ikamet adresinin bulunduğu ilden hizmet almaları ve birinci basamak sağlık kuruluşlarına başvurduktan sonra sevk edilmeleri halinde bir üst sağlık kuruluşuna başvurabilmeleri sağlanmaktadır.

Geçici koruma statüsü kapsamında sağlık kuruluşuna müracaat eden ve sağlık durumu veya sağlık kuruluşunun yetersizliği halinde oluşan risk nedeniyle öncelikli olarak üniversite hastanesine mümkün olmaması durumunda ise özel hastanelere sevk edilmektedir. Birinci basamak sağlık kuruluşları ile sevk edilen kuruluşlarda sağlanan sağlık hizmetlerinin bedeli Valilik tarafından, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetlerinin bedeli ise Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanmaktadır.⁴

2.2.1.2.İş Piyasasına Erişim

Geçici koruma Yönetmeliği’nin 29. maddesinde; geçici koruma kapsamına alınanların istihdamının sağlanması amacıyla belirli iş kolları ve coğrafi alanlarda çalışmak için başvuruda bulunma hakkı tanınmış, “çalışma izinlerinin süresinin geçici koruma süresinden fazla olamayacağı” belirtilmiştir (GİGM, 2024).

³ 6203 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği md.27

⁴ T.C. Sağlık Bakanlığı “Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar” Yönergesi.

Çalışma izni başvurusu, geçici koruma kapsamına alındıktan altı ay sonra yapılabilmekte ve bu kapsamda çalışma izni verilen yabancı sayısının, asgari ücretin altında çalıştırılmayacağı ve çalıştığı iş yerindeki Türk vatandaşı sayısının yüzde onundan fazla olamayacağı şeklinde kota belirtilerek sınırlandırılmaktadır. Geçici koruma statüsündeki yabancıların bazı iş kollarında (mevsimlik işler, hayvancılık gibi) çalışması için izin şartı aranmamaktadır.⁵

2.2.1.3.Eğitim

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 28. maddesinde; geçici barınma merkezi içinde ve dışında Millî Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluğunda, okul öncesi ile ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki geçici koruma kapsamındaki çocukların eğitim öğretim faaliyetlerinden yararlandırılmaları sağlanmaktadır. Ayrıca ilgili maddede; ön lisans, lisans, lisansüstü eğitimlerine ilişkin sorumluluk Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'na aittir. Eğitim-öğretim faaliyetlerinde yaşanan sorunların giderilebilmesi amacıyla 2014 yılında bir genelge yayımlanmış,⁶ bu kapsamda; öncelikle zorunlu ilköğretim çağındaki yabancı öğrencilerin eğitime erişimini sağlamak ve Bakanlık ve il komisyonları oluşturularak kurumlararası eş güdümün sağlanması planlanmaktadır.

2.2.1.4.Sosyal hizmetler ve yardımlar

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 30. maddesinde; ihtiyaç sahibi olan geçici koruma statüsündeki yabancıların, 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun 3 üncü maddesinde belirtilen usul ve esaslara göre sosyal yardımlardan faydalandırılacağı belirtilmektedir. İlgili yönetmelikte, geçici barınma merkezinde ve dışında yaşayan geçici koruma kapsamındaki yabancılara, özel ihtiyaç sahibi olanların da ihtiyaçları belirlenerek sunulacak psikososyal destek ile sosyal hizmetler ve yardımların koordinasyonunun Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütüldüğü ifade edilmektedir (GİGM, 2024).

⁵ 6575 sayılı Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik md.5,8,10. Geçici koruma statüsündekilerin yapamayacağı meslekler için bkz. (1932 tarihli ve 2007 Sayılı Türkiye'deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun ve 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu).

⁶ 2014/21 sayılı Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri konulu Genelge.

2.3.Türkiye’ye Yönelik Göç Hareketleri

Türkiye’nin coğrafi konumunun Avrupa ve Asya arasında üçüncü ülkelere geçişlerde köprü konumunda olması, siyasal, ekonomik vb. çeşitli sebepler ile Cumhuriyet’in kuruluşunun ilk yıllarından itibaren göç almasına vesile olmuştur (Yanık, 2019).

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda (1923-1950), ulusal kimliğin oluşmasına yönelik Türkiye ve Yunanistan arasında nüfus mübadelesi ile zorunlu göç hareketleri gerçekleşmiş, 1950’den sonra Bulgaristan ve Yugoslavya göçleri “soydaş ve Müslüman” göçleri ile 1980 yılına kadar devam etmiştir. Bu göçler, yasal olarak düzenli göçler şeklinde gerçekleşmekle birlikte; 1980 yılından sonra yaşanan göç hareketlerinin küreselleşmesi ve Türk kökenli olmayan yabancıların da kitlesel göçler halinde Türkiye’ye göç etmesi ile düzensiz göç hareketlerinin artması ve Türkiye’nin coğrafi konumu nedeniyle Avrupa’ya geçişlerde “transit ülke” haline gelmeye başlamasına sebep olmuş, mevzuatların da bu değişimlere göre yapılandırılmasını gerekli kılmıştır (Aktel ve Kaygısız, 2018, ss.584-594).

2.3.1. 1923-1950 Yılları Arasında Yapılan Göçler ve Uygulanan Politikalar

1923 yılında Cumhuriyetin ilanından sonra Lozan Nüfus Mübadelesi ile gerçekleşen zorunlu göçler ile homojen ulus devletler oluşmaya başlamış, göç sürecinin yönetilebilmesi için 1926 yılında çıkarılan 885 Sayılı İskân Kanunu ile Türk Soyundan olanların yerleştirilmesi esas alınmıştır. Bu yasadaki eksikliklerin giderilebilmesi amacıyla 1934 yılında 2510 Sayılı İskân Kanunu çıkarılmış, kültürel birliğe dayalı göç politikaları oluşturulmuştur (Yıldız, 2019).

Mübadelenin, temel olarak etnik köken durumu yerine dini ölçüt olarak zorunlu biçimde gerçekleşmesi her iki ülkede de büyük etkiler ve değişimler yaratmıştır (Tepealtı, 2019, ss. 94-95). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinde, “Yunanistan’dan Türkiye’ye 500.000 Müslüman, Türkiye’den Yunanistan’a ise 1.200.000 Ortodoks” göç etmiştir (Arı, 1995, s.104).

2.3.2. 1950-1980 Yılları Arasında Yapılan Göçler ve Uygulanan Politikalar

1950’den sonra Türkiye’ye yönelik Bulgaristan’dan ve Yugoslavya-Makedonya’dan gerçekleşen Türk soylu ve zorunlu kitlesel göç akımları etkili olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan göç hareketleri, iltica taleplerine ilişkin hukuksal düzenlemelerin yapılması gerekliliğini ortaya koymuştur. 1951 Cenevre Sözleşmesi ile mültecilerin yasal statüsüne ilişkin ilk düzenlemeler yapılmış, Türkiye sözleşmeye coğrafi çekinde ile taraf olmuştur.

1979 İran Devrimi sonrasında olduğu gibi siyasal sebepler ve zorunlu haller nedeniyle göç edenlerin Avrupa'ya ya da başka bir ülkeye göç edene kadar geçici süre ile Türkiye'de kalmak istemeleri ülkemizin konumunun da stratejik açıdan güçlenmesine yol açmaktadır (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s.265). Yaşanan kitlesel göçler ile ailelerde parçalanmalar meydana gelmiş, bu nedenle 1968-1979 yılları arasında Türkiye-Bulgaristan Yakın Akraba Göçü Anlaşması ile aile birleşimleri sağlanmaya çalışılmıştır (Kolukırk, 2006, ss.2-3).

2.3.3. 1980-2013 Yılları Arasında Yapılan Göçler ve Uygulanan Politikalar

1980 sonrası küreselleşmenin etkisiyle göç politikalarının değişmesine, Türkiye'nin jeopolitik öneminin transit göçlerde artmasına ve Türkiye'nin göç alan ülke haline dönüşmesine yol açmıştır. Bu tarihe kadar gerçekleşen Türk soylu göçlerin dışında Türk ve Müslüman olmayanların da Türkiye'ye göçleri başlamış, bu göçler genellikle düzensiz göçler şeklinde gerçekleşmiştir (İçduygu ve Diğerleri, 2014, s. 58).

1980 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması ile çalışma amacıyla Türkiye'ye gelen göçmenler, İran ve Irak savaşı sonrası gerçekleşen göç hareketleri, 1982'de Rusya'nın Afganistan'ı işgal etmesi nedeniyle Türk kökenli etnik grupların Türkiye'ye göç etmesi ve 1989 yılında Bulgaristan'dan Türklerin zorunlu göç ettirilmeleri nedeniyle kitlesel göçler yaşanmıştır (Adıgüzel, 2016, ss.82-89). Adıgüzel'e göre (2016) 1989 yılında Bulgaristan'ın zorlaması nedeniyle Türkiye'ye gerçekleşen göç, Avrupa'da görülen zorunlu ve en büyük göç akını olarak değerlendirilmiştir.

1989'da Bulgaristan'dan gelen Türk soylu göçmenlerin ülkeye yerleşmelerine yönelik düzenlemeler yapılmış, 1991 yılında Irak'tan Halepçe Katliamı ve Körfez Savaşı nedeniyle göç eden yabancılar ise Türkiye'de bir süre kaldıktan sonra ülkelerine geri dönmüşlerdir (Kınay, 2019).

1992 yılında Yugoslavya'nın dağılması ve Bosna'nın bağımsızlığını ilan etmesiyle yaşanan göç sonrası göçmenlerin büyük bölümü ülkelere geri dönmüştür (Adıgüzel, 2016, s.88). Bu dönemde; Türk Soylu göçlerin dışında Müslüman olmayanların da kitlesel göçlerle Türkiye'ye gelmesi nedeniyle göç politikalarının güncel şartlara göre düzenlenmesi gerekliliğini ortaya koymuştur (Aydın, 2017).

1944 ve 1989 yıllarında Sovyetler Birliği tarafından göç etmeye zorlanan Ahıska Türklerinin, 02.07.1992 tarih ve 3835 sayılı "Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair

Kanun”un 1. maddesi kapsamında, “Bakanlar Kurulunca belirlenecek yıllık sayıyı aşmamak kaydıyla, serbest veya iskanlı göçmen olarak Türkiye’ye kabul edilebileceği” belirtilmiştir (Alım vd., 2006, s.310).

Ülkemizde göç politikalarındaki ilk kapsayıcı düzenleme 1994 yılında çıkarılan “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” kapsamında; 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolleri ile coğrafi çekince şartına uygun olarak ülkemizde sığınma veya diğer ülkelere iltica etmek üzere göç hareketlerinde uygulanacak usul ve uygulama şeklinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu yönetmeliğin eksikliklerinin giderilebilmesi için 2006 yılında yeni bir yönetmelik çıkarılmış, valiliklere ikamet izni için başvuru süresi değiştirilmiş ve itiraz hakkı tanınmıştır.

29 Nisan 2011 tarihinde Suriye’de oluşan siyasi gerilim ve çatışmalar sonucu başlayan kitlesel göçlere yönelik geçici barınma merkezleri oluşturulmuş ve koordinasyonu AFAD tarafından sağlanmıştır. Suriyelilerin Türkiye’ye yönelik kitlesel göç hareketleri, bu tarihe kadar soydaşlık esasına dayalı olarak oluşturulan mevzuatın yetersiz olduğunu ortaya koymuş, 2013 yılında ise Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılması, mevzuattaki eksikliklerin giderilerek değişen göç olgusuna cevap verebilecek kapsayıcı nitelikte düzenlenmeler yapılmasına olanak sağlamıştır (Yıldız, 2019).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve bu kapsamda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kurulması, yabancıların sınır işlemleri ve göç politikalarının belirli bir sistem dahilinde kurumlararası eşgüdümlü olarak yürütülmesini sağlamak için atılan kayda değer gelişmelerdir. YUKK ile uluslararası koruma türlerinin belirlenmesi ve coğrafi çekince kapsamı dışında kalan Avrupa dışından gelen yabancılar da Geçici Koruma kapsamında statü verilmesi ve göçmen hakları bakımından 1994 Yönetmeliği’ne göre daha belirgin ve kapsayıcı bir çerçeve çizmektedir (Yıldız, 2019).

Tablo 2.1: Yıllara Göre Türkiye'ye Yapılan Göçler.

1922-1938	Yunanistan	384.000
1923-1945	Balkanlar	800.000
1933-1945	Almanya	800
1988	Irak	51.542
1989	Bulgaristan	345.000
1991	I. Körfez Savaşı'nın ardından Irak	467.489
1992-1998	Bosna	20.000
1999	Kosova	17.746
2001	Makedonya	10.500
Nisan 2011-2024	Suriye	3.194.185

Kaynak: GİGM, Göç Tarihi, <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi> (Erişim tarihi: 27.01.2024)

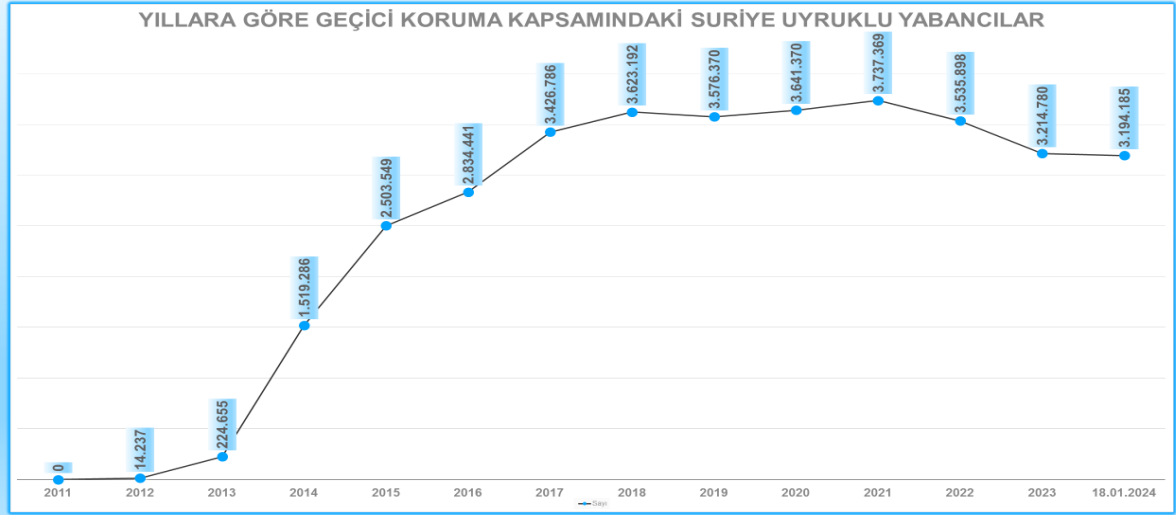
2.4. Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki (Statüsündeki) Suriyeliler

2010 yılında Tunus'ta özgürlük ve demokrasi arayışı amacıyla rejim karşıtı halk hareketleri şeklinde meydana gelen ve diğer Arap ülkelerine de yayılan olaylar, "Arap Baharı" olarak isimlendirilmiş, Nisan 2011 yılında Suriye'de de başlayan rejim karşıtı ayaklanmaların hükümetin sert tutumuyla bastırılmaya çalışılması sonucu ülkede iç savaş meydana gelmiş ve şiddet olaylarının artması milyonlarca Suriyelinin göç etmesine sebep olmuştur (Topal, 2015). Kitleli akınlar şeklinde yaşanan yoğun göç hareketi sonucunda Suriyeliler, Türkiye başta olmak üzere çeşitli ülkelere göç etmişlerdir. Nisan 2011 yılından Türkiye sınırına ulaşan ve bu tarihten itibaren sayıları giderek artan Suriyeliler, "açık kapı" politikası ile ülkeye giriş yapmış ve "geçici koruma" kapsamına alınmışlardır (AFAD, 2014).

Tablo 2.2: Suriyeli Göçmenlerin Ülkelere Göre Dağılımı.

Ülke Adı	Suriyeli Göçmen Sayısı
Türkiye	3,194,185 (18.01.2024)
Lübnan	784,884 (31.12.2023)
Ürdün	649,091 (31.12.2023)
Irak	273,258 (31.12.2023)
Mısır	153,756 (31.12.2023)
Diğer (Kuzey Afrika)	45,003 (31.12.2022)

Kaynak: <https://data.unhcr.org/en/situations/syria>, Erişim tarihi: 30.01.2024

Tablo 2.3: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriye Uyruklu Yabancılar.

Kaynak: GİGM, İstatistikler, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (Erişim tarihi: 18.01.2024)

29 Nisan 2011 tarihinde Hatay Cilvegözü sınır kapısından 252 kişilik ilk Suriyeli kafilenin Türkiye'ye sığınmasından sonra 2012 yılında 14.237, 2013 yılında 224.625'e yükselmiş, 2013-2015 yılları arasında belirgin bir artış göstererek 2.503.549'a ulaştığı, 2018 yılında 3.623.192 kişiye ulaştığı, 2019 yılında 3.576.370 kişiye gerilediği, 2021 yılından sonra ise düşme eğilimi gösterdiği görülmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 18.01.2024 tarihi verilerine göre Türkiye'de 3.194.185 Suriyeli bulunmaktadır (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>).

İlk zamanlar “misafir” olarak isimlendirilen Türkiye'deki Suriyelilerin iç savaşın bitmesi ile birlikte ülkelerine geri dönecekleri düşüncesi politikaların geçicilik ekseninde oluşturulmasına zemin hazırlamıştır (Topal, 2015, s.7). Bu süreçte kapsamlı politikalar oluşturuluncaya kadar barınma ve temel ihtiyaçların karşılanabilmesi için 10 ilde 26 geçici barınma merkezi kurulmuştur. Bu merkezlerde, barınma hizmeti dışında, beslenme, sağlık, eğitim gibi hizmetler sunulmaktadır (GİGM, 2024). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin bir bölümü AFAD koordinasyonundaki geçici barınma merkezlerinde, bir bölümü ise kamp dışında çeşitli illerde yaşamlarını sürdürmektedir. Daha sonra yapılan düzenlemeler ile geçici barınma merkezlerinin yönetimi 2018 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir (Aras ve Kaya, 2021).

Tablo 2.4: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı.

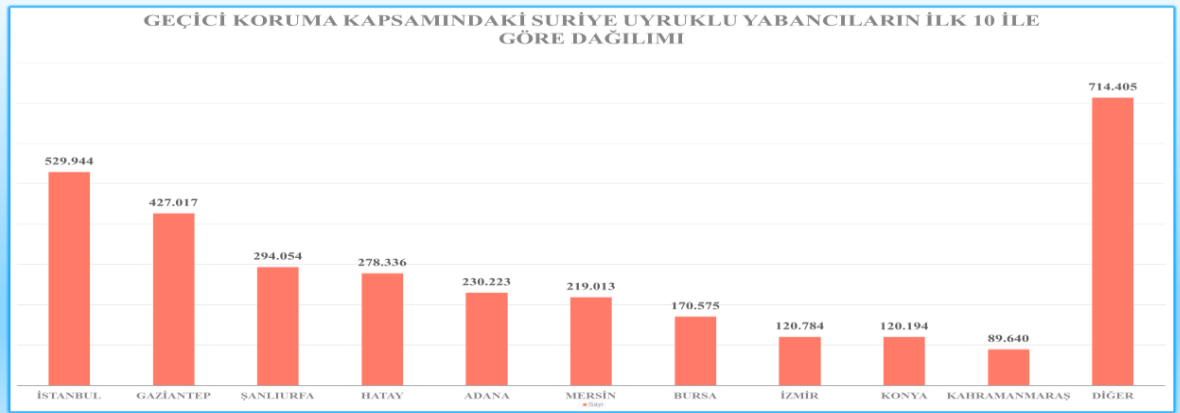
İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ADANA (1)	Sarıçam	13.032	13.032
HATAY (3)	Altınözü	7.939	13.848
	Yayladağı	3.378	
	Apaydın	2.531	
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	14.883	14.883
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	9.390	9.390
MALATYA (1)	Beydağı	11.596	11.596
TOPLAM			62.749

**GEÇİCİ BARINMA
MERKEZLERİ DIŞINDA
BULUNAN SURIYE UYRUKLU
YABANCI SAYISI**

3.131.436

Kaynak: GİGM, İstatistikler, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (Erişim tarihi: 18.01.2024)

18.01.2024 Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, Adana, Kahramanmaraş, Osmaniye ve Malatya’da birer tane Hatay’da ise üç adet geçici barınma merkezi bulunduğu ve bu merkezlerde 62.749 Suriyelinin barındırıldığı, 3.131.436 Suriyeli’nin ise geçici barınma merkezleri dışında yaşadığı görülmektedir. Ülkeye kaçak yollardan giren Suriyeliler, genellikle kayıt dışı olmaları, akrabalık ilişkileri veya maddi durumunun iyi olması, kampların kapasitesinin doluluğu ve kamp yaşamına uyum sağlayamama gibi nedenlerle kamp dışında yaşamayı tercih etmektedirler (ORSAM, 2014).

Tablo 2.5: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı.

Kaynak: GİGM, İstatistikler, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (Erişim tarihi: 18.01.2024)

Tablo 2.6: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı.

İL SIRA	İLLER	KAYITLI SURİYELİ SAYISI	İL NÜFUSU	İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISI	KAYITLI SURİYELİ SAYISININ İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISINA ORANI	İL SIRA	İLLER	KAYITLI SURİYELİ SAYISI	İL NÜFUSU	İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISI	KAYITLI SURİYELİ SAYISININ İLDE YAŞAYAN TOPLAM KİŞİ SAYISINA ORANI
1	ADANA	230.223	2.274.106	2.504.329	9,19%	42	KAHRAMANMARAŞ	89.640	1.177.436	1.267.076	7,07%
2	ADYAMAN	21.464	635.169	656.633	3,27%	43	KARABÜK	1.332	252.058	253.390	0,53%
3	AFYONKARAHİSAR	10.724	747.555	758.279	1,41%	44	KARAMAN	845	260.838	261.683	0,32%
4	AĞRI	1.128	510.626	511.754	0,22%	45	KARS	156	274.829	274.985	0,06%
5	AKSARAY	3.503	433.055	436.558	0,80%	46	KASTAMONU	1.363	378.115	379.478	0,36%
6	AMASYA	1.277	338.267	339.544	0,38%	47	KAYSERİ	81.924	1.441.523	1.523.447	5,38%
7	ANKARA	88.921	5.782.285	5.871.206	1,51%	48	KIRIKKALE	1.663	277.046	278.709	0,60%
8	ANTALYA	5.429	2.688.004	2.693.433	0,20%	49	KIRKLARELİ	933	369.347	370.280	0,25%
9	ARDAHAN	107	92.481	92.588	0,12%	50	KİRŞEHİR	1.280	244.519	245.799	0,52%
10	ARTVİN	63	169.403	169.466	0,04%	51	KİLİS	71.311	147.919	219.230	32,53%
11	AYDIN	8.477	1.148.241	1.156.718	0,73%	52	KOCAELİ	52.683	2.079.072	2.131.755	2,47%
12	BAKİSİR	4.332	1.257.590	1.261.922	0,34%	53	KONYA	120.194	2.296.347	2.416.541	4,97%
13	BARTIN	396	203.351	203.747	0,19%	54	KÜTAHYA	1.434	580.701	582.135	0,25%
14	BATMAN	12.013	634.491	646.504	1,86%	55	MALATYA	30.870	812.580	843.450	3,66%
15	BAYBURT	25	84.241	84.266	0,03%	56	MANİSA	12.802	1.468.279	1.481.081	0,86%
16	BİLECİK	715	228.673	229.388	0,31%	57	MARDİN	75.063	870.374	945.437	7,94%
17	BİNGÖL	1.215	282.556	283.771	0,43%	58	MERSİN	219.013	1.916.432	2.135.445	10,26%
18	BİTLİS	1.018	353.988	355.006	0,29%	59	MUĞLA	10.432	1.048.185	1.058.617	0,99%
19	BOLU	4.051	320.824	324.875	1,25%	60	MUŞ	1.504	399.202	400.706	0,38%
20	BURDUR	8.698	273.799	282.497	3,08%	61	NEVŞEHİR	12.862	310.011	322.873	3,98%
21	BURSA	170.575	3.194.720	3.365.295	5,07%	62	NİĞDE	5.642	365.419	371.061	1,52%
22	ÇANAKKALE	4.057	559.383	563.440	0,72%	63	ORDU	836	763.190	764.026	0,11%
23	ÇANKIRI	637	195.766	196.403	0,32%	64	OSMANİYE	38.558	559.405	597.963	6,45%
24	ÇORUM	3.116	524.130	527.246	0,59%	65	RİZE	1.284	344.016	345.300	0,37%
25	DENİZLİ	13.599	1.056.332	1.069.931	1,27%	66	SAKARYA	14.967	1.080.080	1.095.047	1,37%
26	DIYARBAKIR	21.699	1.804.880	1.826.579	1,19%	67	SAMSUN	8.774	1.368.488	1.377.262	0,64%
27	DÜZCE	1.385	405.131	406.516	0,34%	68	SİİRT	4.027	331.311	335.338	1,20%
28	EDİRNE	586	414.714	415.300	0,14%	69	SİNOP	175	220.799	220.974	0,08%
29	ELAZIĞ	11.679	591.497	603.176	1,94%	70	SİVAS	3.253	634.924	638.177	0,51%
30	ERZİNCAN	118	239.223	239.341	0,05%	71	ŞANLIURFA	294.054	2.170.110	2.464.164	11,93%
31	ERZURUM	916	749.754	750.670	0,12%	72	ŞİRİNAK	2.116	557.605	559.721	0,38%
32	ESKİŞEHİR	6.789	906.617	913.406	0,74%	73	TEKİRDAĞ	12.042	1.142.451	1.154.493	1,04%
33	GAZİANTEP	427.017	2.154.051	2.581.068	16,54%	74	TOKAT	1.138	596.454	597.592	0,19%
34	GİRESUN	286	450.862	451.148	0,06%	75	TRABZON	3.341	818.023	821.364	0,41%
35	GÜMÜŞHANE	95	144.544	144.639	0,07%	76	TUNCELİ	39	84.366	84.405	0,05%
36	HAKKARİ	11	275.333	275.344	0,00%	77	UŞAK	3.028	375.454	378.482	0,80%
37	HATAY	278.336	1.686.043	1.964.379	14,17%	78	VAN	1.605	1.128.749	1.130.354	0,14%
38	İĞDIR	64	203.594	203.658	0,03%	79	YALOVA	3.493	296.333	299.826	1,17%
39	ISPARTA	7.311	445.325	452.636	1,62%	80	YOZGAT	5.093	418.442	423.535	1,20%
40	İSTANBUL	529.944	15.907.951	16.437.895	3,22%	81	ZONGULDAK	633	588.510	589.143	0,11%
41	İZMİR	120.784	4.462.056	4.582.840	2,64%						

Kaynak: GİGM, İstatistikler, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (Erişim tarihi: 18.01.2024)

Geçici koruma statüsündeki Suriyeli nüfusun illere göre dağılımı incelendiğinde, Kilis’te kayıtlı Suriyeli sayısının ilde yaşayan toplam nüfusa oranı %32,53, Gaziantep ilinde %16,54, Hatay ilinde %14,17, Şanlıurfa ilinde %11,93, Mersin ilinde %10,26, Adana ilinde %9,19 oranı ile Suriyelilerin yoğunluk olarak Akdeniz Bölgesi’nin doğusu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşadıkları görülmektedir (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>).

Tablo 2.7: Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı.

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.667.639	1.526.546	3.194.185
0-4	202.659	189.870	392.529
5-9	276.010	260.270	536.280
10-14	188.736	178.514	367.250
15-18	126.853	117.008	243.861
19-24	188.002	164.079	352.081
25-29	176.403	146.297	322.700
30-34	131.428	109.032	240.460
35-39	111.822	92.620	204.442
40-44	80.240	71.899	152.139
45-49	54.926	55.449	110.375
50-54	42.020	43.912	85.932
55-59	33.088	34.632	67.720
60-64	22.138	24.378	46.516
65-69	15.194	16.851	32.045
70-74	9.331	10.342	19.673
75-79	4.656	5.546	10.202
80-84	2.280	3.145	5.425
85-89	1.100	1.569	2.669
90 ve üstü	753	1.133	1.886

Kaynak: GİGM, İstatistikler, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (Erişim tarihi: 18.01.2024)

Geçici Koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımlarını incelediğimizde toplam erkek nüfusun 1.667.639, kadın nüfusun 1.526.546 olduğu, çocuk nüfusunun ve istihdama katılabilecek 19-24, 25-29, 30-34 ve 35-39 yaş grubunun yoğun olarak bulunduğu, 60 yaş üstü Suriyeli bireylerin sayıca daha az olduğu görülmektedir.

2.5. Düzensiz Göç ve Dezavantajlı Gruplar

Düzensiz göç, bir ülkeye yasal olmayan yollardan girerek yasal süre içerisinde ülkeden ayrılmayan veya yasal olarak ülkeye girse bile vize süresini geçirenleri, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, göçmenlerin kayıt dışı çalıştırılması gibi birçok konuyu içeren devlet tarafından kontrol edilemeyen göç hareketlilikleridir (Topçuoğlu, 2012, s.501).

Zorlu yolculuklar, kayıplar ve belirsizlikler, göç sürecinde travmatik yaşam deneyimlerine yol açmaktadır. Bu deneyimler, göçmenlerin göç öncesi yaşam deneyimleri ve göç sonrası yaşanan kayıplanmaya ilişkin belirsizlikler, işsizlik, ekonomik problemler, statü kaybı, sağlık sorunları, sosyal destek sistemlerini yitirmek, aile bütünlüğünün bozulması, dil ve uyum sorunları gibi çeşitli sorunlar ile birleşerek iyilik halini etkilemektedir (Buz ve Dikmen, 2021).

Göçmenler, göç deneyimleri ve karşılaştıkları sorunlar ile ihtiyaçları açısından dezavantajlı bir gruptur (Rabia ve Gedik, 2022). Göçmenlerin içinde, kadın, çocuk, yaşlı engelli gibi grupların bulunması ihtiyaçların da farklılaşarak çeşitli dezavantajlılık durumlarının ortaya çıkmasına ve bu grupların kendine has özelliklerine yönelik çalışmalar yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır (Buz, 2008).

Düzensiz göçmenler, yasa dışı olma durumundan kaynaklı kamu kurumlarından talepte bulunamadıkları için çeşitli baskı unsurları karşısında savunmasızdırlar (Şenses Özcan, N., 2015). Yasal statülerin belirlenmesi göçmenlerin ülkede kalma koşullarını ve yararlanacakları sosyal hizmetler bütünü şekillendirmesi bakımından göç yönetimi için önem taşımaktadır (Coşkun, 2017, Aktaran: Şatıroğlu Güldalı ve Buz, 2021, s.711).

2.5.1. Yaşlı Göçmen Olmak

Yaşlanma, yaşam döngüsü içinde var olan, meydana getirdiği fiziksel, ruhsal değişimler ile bireyin işlevselliğini ve sosyal çevre ile ilişkilerini etkileyen doğal bir süreç olmakla birlikte aynı biyolojik yaşa sahip bireylerde aynı değişimler görülmeyebilir (Bilir, 2018). Dünya Sağlık Örgütü tarafından 65 yaş ve üzeri bireyler yaşlı olarak tanımlanmakla birlikte yaşlılık dönemi, yaşlı bireyin sosyokültürel, ekonomik ve çevresel koşulları ile şekillendiği için kapsayıcı bir sınırlandırma yapmak güçleşmektedir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010).

2022 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri 771 milyon kişi bulunmaktadır. Bu sayı, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 10'unu oluşturmakla birlikte 1980 yılındaki sayının 3 katıdır. 2022 ve 2050 yılları arasında ise 65 yaş ve üzeri nüfusun artacağı öngörülmektedir. Uluslararası göç de nüfus değişimi üzerinde önemli bir etkidir (United Nations, 2023). 2017 yılında Türkiye'deki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %8,5 iken, 2022 yılında bu oran %9,9'a yükselmiştir (TUIK, 2023). Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (UNHCR, 2024)'ne göre, Türkiye'deki 60 yaş üstü Suriyelilerin oranı ise %3,2 olarak belirtilmiştir.

2011 yılında kitlesel akınlar şeklinde yaşanan göç hareketleri ile ülkemize gelen Suriyeliler, geçici koruma kapsamına alınmışlardır. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 3. maddesinde, "refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişi" özel ihtiyaç sahibi olarak tanımlanmıştır (GİGM, 2024)

Dünya üzerinde göç politikaları genellikle ülkelerin iş gücü piyasası ihtiyaçları ve demografik unsurlar dikkate alınarak genellikle iş gücü potansiyelini oluşturması bakımından genç nüfusla ilişkilendirilmekle birlikte yaşlı göçmenlerin durumu göz ardı edilmiştir.

Yaşlı göçmenler, yaşlılık ile birlikte göçmen olmanın da getirdiği çifte dezavantajlılık durumunu yaşamakla birlikte yoksulluk, sağlık sorunları, sosyal izolasyona maruz kalma ve kamusal hizmetlere erişmede güçlükler yaşama gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya gelmektedir (Dollberg ve diğerleri, 2018, ss.177-179).

Yaşlı bireyler ile yaşadıkları mekanlar arasında gerek yaşam deneyimleri gerekse sosyal çevreyi tanımanın verdiği güven duygusu ile şekillenen özel bir bağ bulunmaktadır. Göç bu baği tümünden değiştirerek bireyin değişen sosyal çevresi ve koşullarına göre yeni bir ilişki kurulmasını zorunlu kılmaktadır (Demir, 2018, s.207-208). Gençler, dil öğrenimi, yeni bir kültüre sosyo-kültürel uyum düzeyi açısından yaşlı bireylere göre daha uyumludurlar ve iş piyasasına dahil olma ve emeklilik gibi fırsatlara sahip olabilirler. Yaşlı bireyler için ise ikinci bir dil öğrenmek, yeni bir kültüre ve toplumsal kurallara uyum sağlamak daha güçtür ve ekonomik kaynaklara erişme konusunda daha az zamana sahiptirler. Bu nedenle yaşlı bireyler, göç etme konusunda daha isteksizdir (Angel ve ark., 1999, s.60). Gençlere göre daha fazla güçlüklerle karşılaşan yaşlı göçmenler iş bulamadıkları için yoksulluk riski ile karşı karşıyadır ve bu durum yaşlı bireyleri aileye bağımlı hale getirebilir (Knapp ve Kremla, 2002).

Yaşlı göçmenler, sağlık sistemi hakkında yeterli bilgi sahibi olmama, iletişim sorunları, sağlık problemleri ve çeşitli sebeplerle sağlık hizmetlerine erişmede daha fazla güçlük çeken bir kesimi oluşturmaktadır (Pekdoğan ve Saygun, 2023).

Bireyin sosyal ilişki ağı, temasta bulunduğu aile bireyleri, arkadaşları ve sosyal çevresinde yakınlık kurduğu bireyler ve sosyal hayata katılımı gibi çeşitli bileşenlerden oluşmaktadır. Yapılan çalışmalarda bireyin sosyal ilişki ağının, sağlıklı yaşlanma sürecine olumlu etki ettiği, bu ağlara sahip olmayan kişilerde sosyal izolasyona bağlı ruhsal sorunların ve ölüm riskinin daha fazla olduğu belirlenmiştir (Golden ve ark., 2009, ss.280-282).

Göç sonucu hem göçün getirdiği sorunlar hem de yaşlılık sorunları ile yüzleşen yaşlılar, sosyal ilişki ağlarındaki değişim ve kayıplar, statü kaybı, mekânsal değişim ile gelişen güvensizlik duygusu, aidiyet ve kimlik karmaşası, ekonomik kayıplar ve belirsizlikler gibi çoklu kayıplar yaşamaktadırlar. Bu durum yaşlı bireylerin, sosyal uyum sağlamakta güçlük yaşamalarına yol açmaktadır. (Seedsman, 2014: 249-250, aktaran: Taşçı ve Kahraman, 2021).

Sosyal dışlanma, yaşlılıkta gelir kaynaklarının azalması ve yoksulluk ile bağlantılı olarak gelişmekle birlikte toplumsal entegrasyonun gerçekleşmemesi durumunda da ortaya çıkmaktadır (Ogg, 2005).

Butler (1983), toplumda yaşlılara yönelik ayrımcılık yapıldığını, onların topluma potansiyel katkılarının olabileceğinin görmezden gelindiğini ve toplumsal politikaların da yaş ayrımcılığından beslenerek şekillendiğini ifade etmiştir. Lübnan'daki Suriyeliler ile yapılan bir çalışmada, çatışma ve kriz durumlarında yaşlı bireylerin savunmasız durumda olduğu, temel sağlık hizmetlerine erişmekte güçlük yaşadıkları, göç kararını çocukları ve torunlarına yardımcı olmak amacıyla aldıkları ve göç sonrasında da geleneksel aile yapısı gereği aileyi bir arada tutmaya yönelik destekler sağladıkları, ailenin önemli bir parçası olarak görüldükleri belirlenmiştir (Bazzi ve Chemali, 2016). Kanada'daki Çinli yaşlı göçmenlerle yapılan bir çalışmada, yaşlıların torunlarına bakım sağlamak amacıyla göç ettikleri ve aile bağlarını destekledikleri belirlenmiş, bu durumun göç öncesi yaşam deneyimleriyle ilişkili olduğu ifade edilmiştir (Da ve Garcia, 2015).

Dolberg ve diğerleri (2018), dezavantajlı bir grup olması bakımından yaşlı göçmenlerin genellikle düşük gelirli ve güvencesiz işlerde çalıştırıldığını, göç politikalarında yaşa dayalı ayrımcılık yapıldığını ve genç göçmenlerin daha çok tercih edildiğini, ayrıca aile birleşimi sebebiyle göç etmek isteyen yaşlıların da yaş ve çeşitli kriterlerle sınırlandırıldığını ve yaşlı göçmenlerin ev sahibi ülkedeki yaşlılara göre daha fazla yaş ayrımcılığına maruz kaldığını belirtmiştir.

2.5.2. Engelli Göçmen Olmak

Engellik çok boyutlu ve karmaşık bir olgu olmakla birlikte, Dünya Sağlık Örgütü'nce bireylerin yaşadıkları çeşitli sağlık problemlerinin kişisel ve çevresel faktörlerin etkisi ile toplumsal hayata katılımı kısıtlanma durumu olarak açıklanmaktadır (WHO, 2011). Engellilik doğuştan veya doğumdan sonra olabileceği gibi fiziksel ve sosyal çevresinin durumuna bağlı olarak bireyin yaşamındaki etkileri de farklılık gösterir. Bu nedenle engelliler heterojen bir grubu temsil etmektedir (Ressa, 2023).

Engelli bireyler, sosyal hayata tam ve eşit katılım sağlamalarını güçleştiren ayrımcılık tutumları ile karşılaşmakta, bu durum psikolojilerini olumsuz yönde etkileyerek izole bir yaşam sürmelerine yol açmakta, ayrıca şiddet riskine karşı engelli olmayan bireylere göre daha savunmasız olabilmektedirler (EUAA, 2019).

Engelli bireylerin yaşadıkları sorunlara göçmen olmanın dezavantajlılık durumu eklendiğinde yaşadıkları sorunların şiddeti artmaktadır. Hareket kısıtlılığı, fiziksel ve duyuşsal kayıplar, istismara maruz kalma, temel ihtiyaçlarına ulaşma konusunda başkalarına bağımlı olma durumlarının olumsuz etkilerinin yanında göç sonrası temel hizmetlere erişememe, ekonomik güçlükler ve ayrımcılık yaşanan sorunların şiddetini derinleştirerek engelli bireyin sosyal uyum sorunları yaşamalarına neden olabilmektedir (İGAM, 2021). Engelli bireylerin korunması, temel hak ve özgürlüklerden eşit şekilde yararlanmalarının sağlanması amacıyla Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi yayımlanmıştır (BM, 2006). Türkiye gibi sözleşmeye katılım sağlayan devletler, engelli bireylerin insan haklarını koruması gerekliliğı doğrultusunda tedbirler alarak ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik politikalar oluşturmayı hedeflemektedir. Seçim yapma özgürlüğü, insan onuruna saygı, topluma tam ve eşit katılım hakkı, fırsat eşitliğı, erişilebilirlik, cinsiyet eşitsizliğı ve engelliliğe yönelik ayrımcılıkla mücadele gibi çeşitli ilkeler Sözleşmenin ana çerçevesini oluşturmaktadır. Ayrıca sözleşmenin 11. maddesinde, silahlı çatışma, doğal afetler ve acil durumlar karşısında gelişen risklere karşı engelli bireylerin korunması gerekliliğı belirtilmektedir (İGAM, 2021, ss.12-14).

Dünya Engellilik Raporu (WHO, 2011)'nda, "Dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 15'inin engellilik durumu ile yaşadığı" tahmin edilmekle birlikte nüfusun yaşlanması ile paralel engelli bireylerin sayısı da artmaktadır. 2011 yılına ait TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması verilerine göre "en az bir engeli olan (3 ve daha yukarı yaş) nüfusun oranı %6,9 (4.876.000 kişi)" olarak belirtilmiştir (ASHB, 2023). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Engelli Sağlık Kurulu Raporları esas olarak oluşturulan Ulusal Engelli Veri Sistemine kayıtlı toplam engelli sayısı ise 2.511.950 kişi olmakla birlikte ağır engelli sayısı 775.012 olarak belirtilmiştir (ASHB, 2023). Dünyada 2020 sonu baz alındığında, zorunlu göç sebebiyle yer değıştiren 82,4 milyon kişinin 12 milyonunun engelli birey olduğı tahmin edilmektedir (İGAM, 2021, s.5).

Engellilik ve iltica çeşitli noktalarda kesişmektedir. Engellilik, yerinden edilme sürecinde zulüm ve işkence sonucu meydana gelebileceğı gibi yasal statü belirleme sürecinde yaşanan bilgi eksikliğı, temel ihtiyaçlara erişimdeki risk faktörleri ile de oluşabilmektedir. Çeşitli sorunların kesişimselliğı, engelli göçmenlerin durumunu açıklamayı güçleştirmektedir (Straimer, 2010, s.4).

Zorunlu göç olgusu, engellileri daha savunmasız duruma getirmekle kalmayıp aynı zamanda yeni engellilik durumlarının ortaya çıkmasına da zemin hazırlamaktadır (Rockhold ve McDonald, 2009). Bu noktada hem engelli bireyler hem de aileleri için yeni yaşam koşullarına

uyum sağlama noktasında, barınma, ekonomik güçlükler, sağlık hizmetleri ve temel ihtiyaçlara erişimde güçlük, dil bilmeme gibi çeşitli sorunlar ile karşılaşmaları toplumsal yaşamdan izole bir yaşam sürmelerine ve sosyal ayrımcılığa maruz kalmalarına neden olmaktadır (Güneş ve Yıldırım, 2022:612-626). Dünya Engellilik Raporu'nda, engelli bireylerin sağlık durumunun genel nüfustan daha kötü durumda olduğu, şiddete maruz kalma risklerinin ise daha fazla olduğu belirtilmektedir (WHO, 2011).

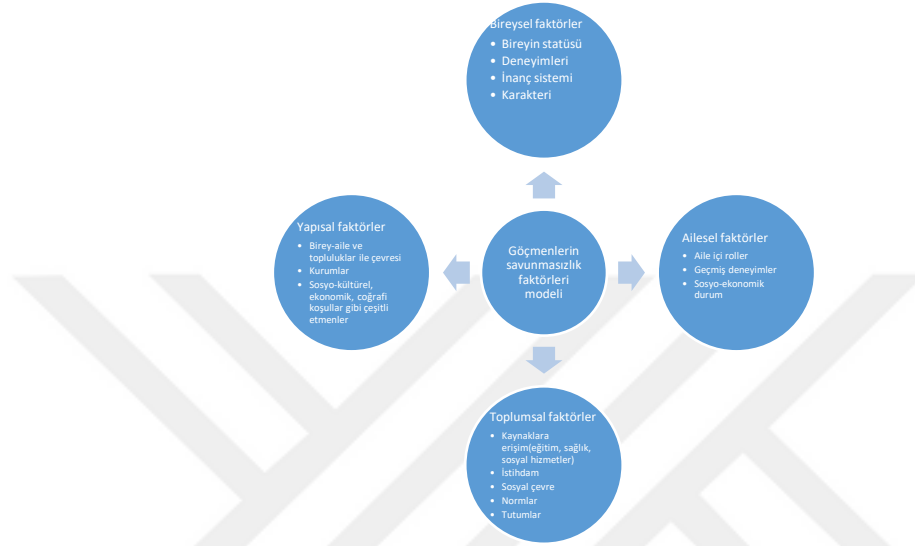
Dil bilmeme sorunu, eğitim, istihdam, ihtiyaç duyulana kaynak ve hizmetlere erişme konusunda pek çok sorunun kaynağı niteliğindedir. Aynı zamanda sosyal entegrasyonunun da sağlanamamasına bağlı olarak gelişen sosyal dışlanma ve psikososyal problemler ortaya çıkmaktadır. Dil sorunu, göçmenlerin çalışma ve iş gücü piyasasındaki durumunu da şekillendirmekte, göçmenlerin daha çok bedensel emek gerektiren işlerde kayıt dışı çalıştıkları görülmekte; ancak yaşlı göçmenler gibi engelli göçmenler de iş piyasasına yeterince dahil olamamaktadır. Ekonomik sorunlar, gelir azlığına bağlı yoksulluğa, barınma sorununa, kötü yaşam koşullarına ve eğitim hizmetlerine erişememeye sebep olmaktadır (Güneş Aslan ve Güngör, 2019). BMMYK Kadın Mülteci Komisyonu tarafından yapılan bir çalışmada, engelli bireylerin savunmasızlığının şiddete maruz kalmalarına yol açtığı, özellikle de engelli kadın ve kız çocuklarının bu konuda daha çok risk altında olduğu belirtilmiştir. Ayrıca engelli bireyin bakım sağlayan kişilere bağımlı olma durumu, sosyal uyum sorunları ve izolasyona sebep olarak aile içinde çeşitli şiddet durumlarının üretilmesine ve ailelerin bakım konusunda gelecek endişesi taşımalarına yol açmaktadır (Pearce, 2017).

2.6.Engelli ve Yaşlı Göçmenlere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları

Göç olgusu, küreselleşmenin etkisi ile sosyo-ekonomik, kültürel ve toplumsal çok çeşitli sorunların ortaya çıkmasına yol açarak göç yönetimine ilişkin düzenlemelerin yapılmasını gerekli kılmıştır (Kirişçi, 1999, aktaran: Rabia ve Gedik, 2022). Göç edilen ülkelerde göçmenlerin yasal statüsünün belirlenmesi, ülkeye giriş-çıkışları, mevcut durumları ve ülkede kalma biçimleri, sahip olacakları haklar ve yararlanabilecekleri sosyal hizmetlerin niteliğini açıklığa kavuşturmada oldukça önemlidir (Coşkun, 2017).

Zorunlu veya gönüllü sebeplerle gerçekleşen göç hareketleri sonucu meydana gelen sorunlardan en çok kadın, çocuk, yaşlı ve engelli bireylerin bulunduğu dezavantajlı gruplar etkilenmektedir (Yalçın, 2016).

Sosyal hizmet, toplumun dezavantajlı kesimleri ile yakın ilişkili olması bakımından göçmenlerle çalışmalar yapan mesleklerin içerisinde yer almaktadır. Göçmenlerin, göç öncesi ve sonrası yaşam deneyimleri ile sosyo-kültürel dinamiklerini yansıtan bireysel ve toplumsal özelliklerinin ihtiyaçlarını belirleme noktasında ele alınması sosyal hizmet uygulamalarına yön vermektedir (Akbaş, Zubaroğlu Yanardağ ve Yanardağ, ss.134-142).



Şekil 2.1: Göçmenlerin Savunmasızlık Faktörleri Modeli (IOM, 2019)⁷.

Göçmenler, bireysel, ailesel, toplumsal ve yapısal olarak savunmasız durumda olabilirler. Sosyal hizmet mesleği, çeşitli savunmasızlık durumlarına karşı hak temelli ve ayrımcılık karşıtı bir yaklaşımla entegrasyon ve kaynaşmaya yönelik çokkültürcü uygulamalar geliştirmeye yönelik faaliyet gösterir (Akbaş, 2019, s.51).

Çokkültürcülüğün temelinde kültürel çeşitlilik, toplumsal entegrasyon ve bütünleşme bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, bilgi, beceri ve değer temelinde sorunları tanımlayarak gereksinimlere yönelik çalışmalar yapmaktadırlar (Özgür, 2014).

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW)'nın güncel sosyal hizmet tanımı şu şekildedir:

“Sosyal hizmet; sosyal değişim ve kalkınmayı, sosyal kaynaşmayı, insanların güçlendirilmesi ve özgürleşmesine aracılık eden uygulama temelli bir meslek ve akademik bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve çeşitliğe saygı sosyal hizmet için temeldir. Sosyal hizmetin, sosyal bilimlerin ve

⁷ <https://publications.iom.int/books/iom-handbook-migrants-vulnerable-violence-exploitation-and-abuse>, Erişim tarihi: 28.02.2024

beşeri bilimlerin kurumlarına ve yerel bilgiye dayanmak suretiyle sosyal hizmet, yaşamdaki güçlükleri işaret etmek ve iyilik halini geliştirmek üzere insanları ve yapıları bir araya getirir” (Akbaş, 2019, s.53).

Sosyal hizmet uzmanları, göçmenlerle mikro, mezzo ve makro ölçekli çalışmalar yapar. Mikro boyutta, bireylerin kendilerini gerçekleştirebilmeleri, mezzo boyutta; grup ve topluluk ile birlikte sorun çözme becerilerinin iyileştirilmesi, makro boyutta; sorunların çözümüne yönelik toplumsal düzeyde çalışmalar yaparak politikalar oluşturulması hedeflenmektedir (Artan ve Arıcı, 2017, ss.1-2).

Engelli ve yaşlı göçmenler, savunmasız bir grubu temsil etse de genellikle çocuk ve kadınlara göre kaynaklara ulaşmada geri planda kalmaları nedeniyle mevcut hizmet ve politikalardan tam anlamıyla yararlanamamaktadırlar (Strong ve diğerleri, 2015). Engelli ve yaşlı göçmenlere yönelik ayrımcı tutum ve davranışları değiştirmede sosyal hizmet mesleği önemli bir yere sahiptir (Dominelli, 2007; Ife, 2017)

Zorunlu göç nedeniyle yerinden edilen yaşlı göçmenler, kriz esnasında aile bireylerine yeterli katkı sağlayamamaları, rollerde meydana gelen değişimler nedeniyle aile üyelerine yük olma ve bağımlılık durumları nedeniyle daha fazla sorun yaşayarak daha kırılgan hale gelmektedirler. Bununla birlikte literatürde; her ne kadar sosyal hizmetin öneminden bahsedilse de yerinden edilen yaşlı göçmenlerin günlük yaşamları ve karşılaştıkları güçlükler hakkında az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir (Karlsson & Jönsson, 2020, s.215). Yaşlı göçmenler gibi engelli göçmenler de yerinden edilme durumunda pek çok zorluk yaşamaktadır. Göç mevzuatında, engelli ve yaşlı göçmenlerin homojen bir grup olarak değerlendirilmesi, kendilerine özgü ihtiyaçların giderilememesi ve çeşitli ayrımcılık durumlarına maruz kalmalarına yol açmaktadır (Crock vd., 2012).

2.6.1.Türkiye’de Engelli ve Yaşlı Göçmenlere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları

Suriye’deki siyasi olaylar ve çatışmalar sonucu Türkiye’ye yaşanan göç hareketleri, göçmenlere yönelik düzenlemelerin yapılmasını gerekli kılmıştır. İlk olarak 2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile kitlesel göç ile yer değiştiren yabancıların, “geçici koruma” statüsünde değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Suriyeliler de, 2014 yılında çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile bu kapsamda değerlendirilmiştir (Erdoğan, 2022).

Bu Yönetmelikte, engelli ve yaşlı göçmenler özel ihtiyaç sahibi olarak tanımlanmış ancak bu kapsamda; engelli ve yaşlı göçmenlerin sorun ve gereksinimlerine yönelik düzenlemeler yapılmamıştır (GİGM, 2024).

Engelli ve yaşlı göçmenler, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerinden faydalanabilmekte, ihtiyaç duyulması halinde engel ve yaş durumları göz önünde bulundurularak oturma izinleri bulunması halinde engelli bakım merkezi ve huzurevi gibi kurum bakımı hizmetinden yararlanabilmektedirler. Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik (SYDT) Fonu kriterleri esas alınarak sosyal yardımlardan faydalanabilmektedirler (ASPB, 2016 ss. 40-41).

Türkiye’de engelli ve yaşlı bireylere yönelik sosyal yardımlardan biri olan “2022 sayılı 65 yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik” kapsamında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma şartı arandığı için engelli ve yaşlı göçmenler bu sosyal yardımdan faydalanamamaktadır (T. C. Resmî Gazete, 1976). Aynı şekilde, Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği’nin 46. maddesinde bakıma ihtiyacı olan yabancı uyruklu engelli bireylerin başvuruda bulunabilmesi için oturma izni ve geçici veya yabancı kimlik numarasının bulunması gerektiği belirtilmektedir. Ancak Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 25. maddesinde; Geçici Koruma Kimlik Belgesinin ikamet izni sayılmadığı belirtildiğinden Türkiye’deki Geçici Koruma kapsamındaki engelli ve yaşlı Suriyelilerin kurum bakımı hizmetine erişiminde engel oluşturmaktadır (T. C. Resmî Gazete, 2016).

Engelli ve yaşlı Suriyeliler, 60 yaş ve üzerindeki yaşlılara sunulan bakım, koruma, psiko-sosyal ve fiziksel gereksinimlerini karşılamaya yönelik huzurevi hizmetine başvuruda bulunabilmek için T.C. vatandaşı olma şartı bulunması nedeniyle bu hizmetten yararlanamamaktadırlar (T.C. Resmî Gazete, 2001). Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri’nde ise 55 yaş ve üzeri yaşlı bireylerin, kurum bakımı hizmetinden faydalanabilmesi için başvuruda nüfus cüzdan örneği sunmaları gereklidir (CMBS, 2024). %40 ve üzeri engelli olduğu Engelli Sağlık Kurulu Raporu ile belgelenen bireyler, özel gereksinim raporuna göre bu orana denk özel gereksinim düzeyine sahip çocuklar, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma şartıyla engelli kimlik kartı edinme hakkına sahip olmaktadır (ASHB, 2024).

Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin istihdamını sağlamak, çalışma koşullarını belirleyerek kayıt dışı istihdamı önlemek amacıyla çıkarılan Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik kapsamında; sektörel farklılıklar belirlenerek %10 kota sistemi uygulanmaktadır. Bu kapsamda, göçmenler arasında özel ihtiyaç sahibi olanlara ilişkin herhangi bir ayırım bulunmaması engelli ve yaşlı göçmenlerin istihdama katılım konusunda güçlük yaşayabileceğini ortaya koymaktadır (T.C. Resmî Gazete, 2016). Engelli bireylerin, istihdama aktif katılım sağlamaları ekonomik açıdan yarar sağlayarak bireyin psiko-sosyal açıdan kendini gerçekleştirmesinde ve toplumsal hayata katılımında önemli bir rol oynamaktadır (Naçar ve ark, 2012). “Zihinsel ve ruhsal engelli bireylerin, Engellilik ve Sağlık Kurulu Raporu’nda en az %40 veya Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu’na göre; “hafif düzeyde özel gereksinimi vardır (%40-49)” ibaresinin bulunması” durumunda korumalı iş yerlerinde istihdamı sağlanarak iş gücü piyasasına kazandırılabilmesi amaçlanmaktadır. Korumalı iş yerlerinde çalıştırılacak zihinsel veya ruhsal engelli bireylerin, T.C. vatandaşı olması ve Türkiye İş Kurumu sisteminde kaydının bulunması gerekliliği bulunmaktadır (T.C. Resmî Gazete, 2022).

AFAD koordinasyonunda geçici koruma statüsündeki Suriyelilere geçici barınma merkezlerinde; barınma, güvenlik, temizlik, çamaşırhane ve teknik hizmetlerin yanında sağlık, psiko-sosyal destek, eğitim, çeşitli meslek edindirme kursları, sosyal faaliyetler, dini hizmetler, tercümanlık gibi hizmetler ücretsiz olarak sunulmaktadır (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2018). Göç hareketlerinin yoğunluğu ve sürekli artış göstermesi nedeniyle geçici barınma merkezlerinde kalacak kişilerin belirlenmesinde öncelikli olanlar ile sınırlandırma yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. “Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesi Hakkındaki Yönerge” AFAD ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanarak 04/11/2015 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Yönergenin 35. maddesi kapsamında geçici barınma merkezine yerleşmede; engelli ve yaşlı bireylere, yalnız yaşayan kadınlara, hamilelere ve refakatsiz çocuklara öncelik tanınarak durumlarına uygun şekilde barınma hizmeti sunulmaya çalışılmaktadır (AFAD, 2015).

Geçici Koruma altındaki Suriyeliler, kayıtlı bulundukları ilde Genel Sağlık Sigortası (GSS) kapsamında sağlık hizmetlerinden faydalanabilmektedirler (Tükel ve diğerleri, 2017). Geçici Barınma Merkezi içinde ve dışında sunulan sağlık hizmetleri, Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan 04.11.2015 tarihli ve 9648 sayılı “Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek

Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar” yönergesi çerçevesinde yürütülmektedir (2016 Türkiye Göç Raporu, 2017, s. 82).

Engelli ve yaşlı Suriyeliler, özel ihtiyaç sahibi olmaları bakımından temel sağlık hizmetlerinden acil ve öncelikli olarak faydalanma hakkına sahip olsalar da sağlık hizmetlerine erişimde güçlük çekmektedirler (Uzun, 2015, s. 115). Dil sorunu, ikamet ve kültürel farklılıklar nedeniyle sağlık hizmetlerine ulaşamayan Suriyeli bireylerin, sağlık hizmetlerinden faydalanabilmesi için kamplarda ve yoğun çalıştıkları yerlerde göçmen sağlığı merkezleri faaliyete geçmiştir (Tükel ve Diğerleri, 2017).

Kızılay, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) ile eşgüdümlü yürütülen Sosyal Uyum Programı (SUY), dezavantajlı durumdaki göçmenlere gıda, giyim, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Ofisi (ECHO) finansörlüğünde aylık 300 TL nakit destek sağlanmaktadır. Sosyal Uyum Programına başvuruda bulunabilmek için öncelikle kişinin ikamet ettiği İl Göç İdaresi Müdürlüğü’nden geçici koruma kimliği çıkartarak bulunduğu ilin Nüfus Müdürlüğü’ne kayıt yaptırması gerekmektedir. Sosyal Uyum Programına;

- yalnız yaşayan kadınlar,
- 18 yaşından küçük en az bir çocuğun olduğu yalnız ebeveynler,
- ailede başka yetişkinin olmadığı 60 yaş üstü yaşlı bireyler,
- dört veya daha fazla çocuğu olan aileler,
- engellilik oranı %40 ve üzeri olduğu engelli sağlık raporu ile belgelenen bir veya daha fazla engellinin bulunduğu aileler,
- Çok sayıda bağımlı birey (çocuk, engelli, yaşlı) bulunan aileler başvuru yapabilmektedir (Kızılaykart Nakit Temelli Destek Programlar Koordinatörlüğü, 2017c).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından engelli ve yaşlı bireylere sunulan bir diğer hizmet modeli olan evde bakım hizmeti, günlük yaşam gereksinimlerini başkasının yardımı olmadan yerine getiremeyen engelli/yaşlı bireyin fiziksel ve psikososyal işlevselliğine katkıda bulunarak kurum bakımı hizmeti yerine kendi ev ortamında yaşama olanağı sunmaktadır (Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Yaşlı Sağlığı Modülleri, 2011, s.429). Evde Bakım Yönetmeliği, 2828 sayılı Kanunun ek 7. Maddesine dayanılarak hazırlanmış olup başvuruda,

yabancı uyruklular için oturma izni ve yabancı kimlik numarası beyanı gerekmektedir (T.C. Resmî Gazete, 2023).

Türkiye’deki sosyal yardım ve hizmetlerin genellikle hak temelli olmaktan ziyade hayırseverlik tutumları ile gerçekleştirilmesi sosyal hizmet açısından olumsuz etkiler yaratmaktadır (Buz, 2016). Göçmenlere yönelik politikaların ülkemizde geçicilik üzerine kurulması sorunların çözümünde etkili politikalar oluşturulamamasına yol açmaktadır. Bu nedenle; toplumda var olan sorunlar gerçekçi ve çok yönlü bir biçimde ele alınarak toplumsal entegrasyonu sağlayacak şekilde düzenlenmelidir (Erdoğan, 2020).

Uluslararası göçmenlerin korunmasında ana aktör devlet olsa da Sivil Toplum Kuruluşları da bu konuda çeşitli görevler üstlenmektedir. Bu görevler genel anlamda; göçmenlerin ihtiyaç duydukları konularda (aynî ve sosyal yardımlar, hukuki süreçler, sağlık, barınma, eğitim-öğretim vb.) danışmanlık hizmeti sunma ve bilgilendirme faaliyetleri yürütme olarak ifade edilebilir (Kalaycı, 2016).

Ülkemizde göçmenlerle çalışan STK’ların faaliyetleri konusunda yaşanan bilgi eksikliği, çözüm üretme noktasında yeterince aktif olamamalarına neden olmaktadır (İGAM, 2013). Bu konuda mevzuata dayalı eksiklikler nedeniyle belirsizlikler bulunması da STK’ların sorunlara müdahale etmesine engel teşkil edebilmektedir. Yerel yönetimlerin, STK faaliyetleri konusunda genellikle inisiyatif almamaları da çalışmaların etkin ve koordineli yürütülememesine yol açmaktadır. Genellikle proje kapsamında çalışmalar yürüten STK’lar, uzun vadeli stratejiler üretememekte ve göçmenlerin çeşitli illere dağılmış olması nedeniyle göçmenlere erişmekte güçlük çekmektedirler (Kılıç, 2016).

Kızılay, SGDD-ASAM gibi uluslararası kurumlarla iş birliği yapan proje temelli STK’lar gibi hayırseverlik odağında faaliyet gösteren STK’lar da mevcuttur. Kızılay, sosyal uyum çalışmaları kapsamında Toplum Merkezleri aracılığıyla eğitim, istihdama katılım ve psikososyal destek ve sosyoekonomik güçlendirme çalışmaları yapılmaktadır (Kızılay Toplum Merkezi, 2024). Sığınmacılar ve Göçmenler Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM) de göçmenlerin temel hak ve hizmetlerden faydalanması amacıyla sorunlarına ve ihtiyaçlarına yönelik faaliyetler yürütmektedir (SGDD, 2024). Mültecilerle Dayanışma Merkezi (Mülteci-Der), sosyal yardımlar ve yasal savunuculuk faaliyetleri yaparak göç politikalarına katkı vermeyi amaçlamaktadır (Mülteci-Der, 2024). İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM), göç mevzuatının geliştirilmesi, bilgilendirme faaliyetlerinde bulunulması, göç alanında

araştırmalar yapılarak veri kayıtlarının oluşturulması için katkı sunmayı hedeflemektedir (İGAM, 2024). Mülteci Destek Derneği (MUDEM), göçmenlerin hak ve hizmetlerden yararlanabilmesi için meslek elemanlarının da desteğini alarak diğer STK’lar ile kamu kurumları ile eşgüdümlü çalışarak toplumda farkındalık yaratmaya yönelik çalışmalar yapmaktadır (MUDEM, 2024). Mülteci Hakları Merkezi, göçmenlerin mevzuattan kaynaklı olarak hak ve hizmetlere erişme noktasında bilgilendirme, savunuculuk ve farkındalık temelinde çalışmalar yürüterek destek sağlamak için faaliyetler gerçekleştirmektedir (MHD, 2024).

G alanında hizmet veren STK’lar dışında üniversitelerde de Uygulama ve Araştırma Merkezleri de bulunmaktadır. Bu merkezler; g konusunda istatistikler oluşturularak kayıtların tutulması ve multidisipliner çalışmalar yapılması açısından g alanındaki çalışmalara katkılar sunmaktadır (Gencer ve Güzel, 2021, s.142).

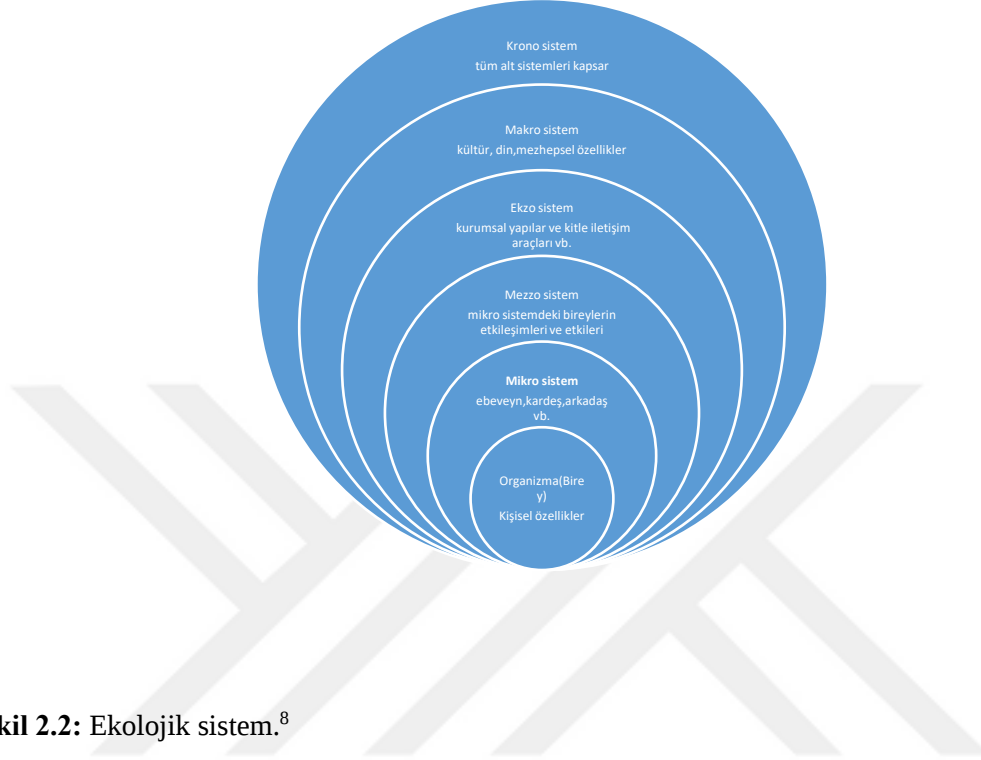
Türkiye’de göçmenlere yönelik hizmetlerde ana aktör, merkezi yönetim olmakla birlikte yerel yönetimler de göçmenlere hizmet sunmaktadır. Türkiye’de belediyeler, 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesi kapsamında hemşerilerine hizmet sunmakta; bu hizmetlerden yabancılardan ne tür hizmetlerden yararlanabileceği de bu kapsamda açıklanmaktadır. Bu hizmetlerden engelli ve yaşlı bireyler ile dar gelirli bireylere yönelik uygun hizmet sunumu, kadınlar ve çocuklar için konukevleri, meslek edindirme kursları ve çeşitli sosyal yardım ve hizmetler yer almaktadır (Arslan, 2020, s.76). Türkiye’de belediyelerin göçmenlere yönelik hizmet sunumunda; yaşanan sorunların başında bt kaynaklı sorunlar yer almaktadır. Bununla birlikte bir diğer sorun da; kanunlar ile belediyelerin göçmenlere yönelik hizmetleri konusunda belirsizlikler bulunmasıdır. Toplumun göçmenlere bakış açısı da belediyelerin yabancılara yönelik faaliyetlerini şekillendirmektedir (Akman, 2018, ss.459-460).

2.6.2.G alışmalarında Sosyal Hizmet Kuram ve Yaklaşımları

G sürecinde yaşanan hak kayıpları, ayrımcılık ve yoksunluklar birey, aile ve toplum temelinde eklektik bilgilere dayalı olarak çeşitli sosyal hizmet kuram ve yaklaşımları ile açıklanabilir (zgr ve diğerleri, 2015).

Sistem Kuramı ile problemlerin kaynağı ve etki eden unsurlar belirlenerek sosyal hizmet uygulamasının nasıl gerçekleşeceği (mikro, mezzo, makro) konusunda bir yol haritası çizilmesi ve değişim sürecinin gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır. Ekolojik Yaklaşım, bireyin çevresi ile etkileşimini değerlendirilerek bütüncül bir bakış açısı ortaya koymaktadır (Teater, 2014).

Bu yaklaşımda; zorlu yaşam deneyimleri ve çevresel risk faktörleri ile başa çıkma kapasitesini artırmak için bireyin çevreyle uyumunu sağlamak gerekmektedir (Gitterman ve Germain, 2008).



Şekil 2.2: Ekolojik sistem.⁸

Güçlendirme Yaklaşımında, var olan potansiyelinin ortaya koyularak kendi yaşamı ile ilgili kararları alabilecek farkındalığa ulaşması için bireyin desteklenmesi esastır. Sosyal hizmet uzmanları, bireyin güçlü yönlerini ele alırken; yeteneklerini, baş etme kapasitesini, sosyal destek sistemlerini, dayanıklılık ve motivasyon durumlarını ve çeşitli kaynaklarını göz önünde bulundurmalıdır (Compton ve diğerleri, 2002). Göçmen bireylerin, kendi yaşamlarında hakimiyet kazanmaları ile birlikte toplumsal entegrasyonları da bu kapasitede gelişecektir (Rappaport, 1990).

Krize Müdahale Yaklaşımında, belirli bir zaman diliminde meydana gelen doğal afet, savaş, göç, kaza ve kayıplar gibi ani bir şekilde ortaya çıkan sorunların çözümünde kısa süreli sosyal hizmet müdahaleleri ile sorunların çözümünde etkili bir savunma mekanizması oluşturulması planlanmaktadır (Erbay, 2004). Göçmenler, göçün meydana getirdiği farklı düzeylerdeki (bireysel-ailesel-toplumsal-yapısal) sorunların kesişimi nedeniyle savunmasız durumdadırlar ve bu durum bireylerin işlevselliğinin bozulmasına neden olması sebebiyle sosyal hizmet

⁸ Gençtanırım, D. (2015) Ergen intiharlarının önlenmesi: Ekolojik bakış açısı. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 16, (1), 151-164.

müdahalesi gerektirmektedir (Roestenburg, 2013). Roberts (2005), 7 aşamalı bir krize müdahale oluşturmuştur:

- Psikososyal açıdan risk faktörlerinin değerlendirilmesi,
- İşbirliği ile ilişkiler ağı geliştirme,
- Asıl problemi tanımlama,
- Duyguları analiz etme,
- Alternatif çözüm planı belirleme,
- Eylem planını uygulama,
- İzleme

şeklindedir (Roberts, 2005).

Hak Temelli Yaklaşım, bireyin biricik olması sebebiyle ihtiyaçlarının da farklılaştığını ortaya koymakta ve ihtiyaçları yönünde uygulamalar geliştirmeyi içermektedir. Hak kavramı, sorumluluk içeren bir kavram olması sebebiyle yükümlülüklerin yerine getirilmesi konusunda kaynaklar üretir (Zengin ve Altındağ, 2016). Göç sürecinde ortaya çıkan sorunlar ve yaşanan hak ihlalleri hak temelli sosyal hizmet uygulamasının gerekliliğini ortaya koymaktadır (Güneş, 2019); ancak günümüzde göçmenlere yönelik sosyal hizmet uygulamaları, genellikle sosyal yardımlar ve hayırseverlik ekseninde yürütülmektedir (Atatanır ve Karataş, 2020). Feminist kuram, göçmenlerle sosyal hizmet uygulamalarında kadınların karşılaştığı, istihdamda ucuz iş gücü olarak görülme, fuhuşa zorlanma, şiddet ve istismara maruz kalma gibi çeşitli cinsiyet temelli risk faktörleriyle mücadele etmede ve sorunların çözülmesinde yararlanılabilecek bir yaklaşımdır (Mülteci-Der, 2018). Kültürel yetkinlik toplumdaki kültürel farklılıkların kabul edilerek sosyal hizmet uygulamalarının bütüncül bir bakış açısıyla gerçekleştirilmesini kabul eden bir yaklaşımdır (Lum, 2010). Çokkültürcü sosyal hizmet, toplumdaki kültürel çeşitliliğin kabul edilmesi, toplumsal anlamda hiçbir topluluğun azınlık olarak görülmediği ve kamusal olarak eşit biçimde sosyal güvence altında alındığı bir yaklaşımdır. Bu kapsamda; sosyal hizmet uzmanları, farklı kültürler ve farklılaşan ihtiyaçlara yönelik çalışmalar yürütmektedir (Özgür, 2010, 2014).

Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması, çeşitli sebepler nedeniyle baskı altında bulunan savunmasız grupların güçlendirilmesine yönelik çalışmaları içermektedir (Hines, 2012). Göç olgusu da bir baskı unsuru ile meydana gelmiş ve beraberinde çok boyutlu sorunlar (statü belirsizliği, işsizlik, gelir adaletsizliği, sosyal uyum vb.) ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle sosyal

hizmet uzmanları, bireylerin baş etme kapasitelerini güçlendirici baskı karşıtı uygulamalar ile sorunların çözümünde önemli roller üstlenmektedir (Valtonen, 2001). Ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet uygulaması, bireylerin kişisel özelliklerindeki farklılıklar ve var olan uygulamalar ile ortaya çıkan ayrımcılıklara yönelik sosyal hizmet uzmanlarının tutumlarını içermektedir (Gül, 2012). Irkçılık karşıtı sosyal hizmet uygulamasında ise, farklı etnik grupların herhangi bir ayrımcılık olmaksızın bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmaktadır (Feize ve Gonzalez, 2018).

Tüm süreçler gözden geçirildiğinde; sosyal hizmet uzmanı, bireyin yaşamını yeniden inşa edebilmesinde ve toplumsal entegrasyon sürecinin sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için danışmanlık, savunuculuk, bilgilendirme, güçlendirme ve kaynaklarla bireyleri bağlantılandırmada köprü görevi üstlenmektedir (Buz, 2007).



3.YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Konusu ve Problemi

2011 yılında Suriye’den ülkemize yaşanan zorunlu göç hareketi, Türkiye’de göç yönetim sürecinde yeni kanun ve kurumların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda, Türkiye’deki yabancılara yönelik birçok konu düzenlenmiştir (Akman, 2018).

Suriyeli göçmenler, geçici koruma kapsamında değerlendirilmekle birlikte; Türkiye’ye geldiklerinde dil, ekonomik, sağlık, eğitim ve toplumsal dışlanma gibi pek çok farklı sorunla karşılaşmaktadırlar (Alsancak ve Kutlu, 2020)

Geçici Koruma Yönetmeliği’nde; bu kapsamdaki yabancılara “eğitim, sağlık, istihdam, çeviri, sosyal yardım vb.” hizmetlerin sunulacağı belirtilmiştir (GİGM, 2024). “Özel ihtiyaç sahibi” olarak tanımlanan engelli ve yaşlı Suriyeliler, engellilik ve yaşlılığın getirdiği dezavantajlılık durumu ile göçün meydana getirdiği risklere karşı savunmasız hale gelmektedirler (Karataş ve Barut, 2021).

Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 25. maddesinde; Geçici Koruma Kimlik Belgesinin, Suriyelilerin ülkemizde kalma durumuna ilişkin bilgi verdiği; ancak ikamet izni kapsamında değerlendirilemeyeceği, bu belgenin vatandaşlık konusunda bir ayrıcalık sağlamadığı açıklanmıştır. Türkiye’de engelli ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet uygulamalarından 2022 sayılı Kanun kapsamında engelli ve yaşlı aylığı, engelli kimlik kartı ile engelli ve yaşlı bireylere yönelik özel ve resmi kurum bakımı hizmetlerinden faydalanabilmek için Türk vatandaşı olma şartı gerekmeyle birlikte; Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği’nin 46. Maddesinde, “bakıma ihtiyacı olan yabancı uyruklu engelli bireylerin başvuruda bulunabilmesi için oturma izni ve geçici veya yabancı kimlik numarasının bulunması gerektiği” belirtilmektedir (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.23014.pdf>). Bu durum, Türkiye’de Geçici Koruma kapsamındaki engelli ve yaşlı Suriyelilerin sosyal hizmetlere erişimine engel teşkil edebilmektedir.

Engelli ve yaşlı göçmenlerin hem göçmen olma hem de özel ihtiyaç sahibi olmaları sebebiyle çok boyutlu sorunlar yaşadıkları, Suriyeli göçmenlerin, demografik açıdan genç nüfus olması nedeniyle engelli ve yaşlı göçmenlerin deneyim ve sorunlarını görünmez kıldığı belirlenmiş;

bu alanda yapılan literatür çalışmaları sınırlı düzeyde kalmıştır (Taşcı ve Kahraman, 2021). Engelli ve yaşlı Suriyelilerin, göç süreci ve sonrasında yaşadıkları dezavantajlı durumlar nelerdir? Bu durumlar ulusal mevzuatla ilişkilendirilerek toplumun dezavantajlı kesimleri ile çalışan sosyal hizmet mesleği ve uygulamalarının geliştirilmesinde alternatif çözüm önerileri neler olabilir? sorusu araştırmamızın temelini oluşturmakla birlikte; geçici koruma kapsamındaki 18 yaş üstü engelli ve 60 yaş üstü Suriyeli bireyler ile gerçekleştirilecek görüşmelerde, engelli ve yaşlı Suriyelilerin sosyo-demografik ve ekonomik durumlarına ilişkin sorular sorularak ulusal mevzuattaki boşlukların ele alınması, engelli ve yaşlı Suriyelilerin sorunlarına alternatif çözüm önerileri sunmak, sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesine katkı vermek amaçlanmaktadır.

3.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle meydana gelen zorunlu göç sonrası ortaya çıkan sorunların kesişimselliğini, insan hakları ve sosyal adaleti temel alan sosyal hizmet mesleği ile Türkiye’deki göç yasaları bağlamında ele alarak göçte engelli ve yaşlı olma boyutunu görünür kılmaktır (Taşcı ve Kahraman, 2021). Bu amaç doğrultusunda; zorunlu göç sonrası sağlık hizmetlerine erişim problemleri, iletişim sorunları, ekonomik sorunlar, mevzuata dayalı haklara erişim zorluğu, sosyal izolasyon gibi çeşitli sorunlara değinilerek Türkiye’de engelli ve yaşlı Suriyelilerin yaşadıkları sorunların giderilmesine yönelik öneriler sunarak sosyal hizmet uygulamalarının kurumlararası entegrasyonu ve mevzuatta oluşan boşlukları ortaya koymak önem taşımaktadır (Alsancak ve Kutlu, 2020). Literatürde, geçici koruma statüsündeki engelli ve yaşlı bireyleri kapsayacak nitelikte çalışmaya rastlanmamakla birlikte; geçici koruma statüsündeki engelli bireylere ve geçici koruma statüsündeki yaşlı bireylere ve engelli bireylere yönelik ayrı ayrı yapılan çalışmalar mevcuttur. Bu nedenle araştırmanın özgünlüğü, konusu bakımından literatürde göç alanında ilk nitel araştırma olması, kesişimsel dezavantajlılık durumunu sosyal hizmet bağlamında ele alarak mevzuattaki boşlukları ortaya koymaya çalışmasıdır.

3.3.Metodoloji:Etnografi

Tekirdağ’da ikamet etmekte olan geçici koruma altındaki engelli ve yaşlı Suriyelilere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının, Türkiye’deki göç yasaları bağlamında nitel araştırma yöntemi ile ele alınması planlanmaktadır. Nitel araştırma, gerçekçi ve bütüncül bir bakış açısıyla nitel veri toplama tekniklerinin (gözlem, görüşme, doküman analizi vb.) kullanıldığı bir yöntem

olarak tanımlanmaktadır. Nitel araştırmada, çevre, süreç ve algılara ilişkin verilerin toplanmasında çeşitli yöntemler kullanır. Bu yöntemlerden birisi görüşmedir. Görüşme, insanların olaylara ilişkin değer yargılarını, algılama biçimlerini, duygusal süreçlerini ve tecrübelerini ortaya çıkarmada etkili bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, ss.39-41). Nitel araştırmada, örneklem grubunun evreni temsil edecek büyüklükte olmaması sebebiyle genelleme yapılması pek de olanaklı değildir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, ss.90-91).

Engelli ve yaşlı Suriyelilerin, göç süreci ve sonrasında yaşadıkları dezavantajlı durumlar nelerdir? Bu durumlar ulusal mevzuatla ilişkilendirilerek toplumun dezavantajlı kesimleri ile çalışan sosyal hizmet mesleği ve uygulamalarının geliştirilmesinde alternatif çözüm önerileri neler olabilir? sorusu araştırmamızın temelini oluşturmakla birlikte; engelli ve yaşlı Suriyelilerin eğitim, yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek, eğitim seviyesi ve gelir durumunu içeren sosyo-demografik sorular ile faydalandıkları sosyal hizmet uygulamalarına yönelik bilgileri ortaya koymak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formlarından yararlanılarak bu kapsamda geçici koruma kapsamındaki 18 yaş üstü engelli Suriyeli bireyler ve geçici koruma kapsamındaki 60 yaş üstü Suriyeli bireyler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Engelli ve yaşlı bireylerle ayrı ayrı gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde; engellilik, yaşlılık durumlarının meydana getirdiği dezavantajlılık durumu, göç ve göç sonrası ortaya çıkan dezavantajlılık hali ile ilişkilendirilerek göç eden bireylerin içinde engelli ve yaşlı Suriyelilerin konumu ele alınarak, ulusal mevzuatta var olan sistemsel boşlukların ortaya koyulması ve sosyal hizmetlerin geliştirilmesine yönelik öneriler sunularak tartışılması hedeflenmektedir.

Etnografi, bireyleri ve davranışlarını kültürel açıdan tanımlayan nitel araştırmalar içinde yer alan bir araştırma yöntemidir (Karakaya, 2009). Etnografik araştırma, fenomenoloji, içeriklendirme, holizm ve önyargısız oryantasyon gibi değerlere sahiptir. Bu değerlerden fenomenoloji, çalışılan grupla empati yapılarak bireylerin duygu ve düşüncelerini anlamak için kullanılmaktadır (Barker ve diğerleri, 2002). Holizm ise sistemler arasındaki ilişkileri açıklamak için bütüncül bir bakış açısı sunar (Aygün ve Mutlu, 2006). Araştırmanın tüm verileri, çevresi içinde değerlendirilerek içeriklendirilmelidir (Wilson, 1977).

Etnografik araştırma, aynı kültürü paylaşan insanların gündelik yaşam deneyimlerini ve ilişkilerini bütüncül bir biçimde ele alarak toplumsal açıdan bir çerçeve çizmektedir (Kartarı, 2017, s.218).

Araştırmanın Tekirdağ ilinde yürütülmesi, göç eden bireyler içinde özel ihtiyaç sahibi grupları içermesi, yaş kriteri ve araştırmacının katılımcılara ulaşma konusundaki kısıtlar kartopu örneklem yöntemini, yalnızca yetişkin engelli ve yaşlı Suriyelilerin hedef grubu olması da amaçlı örneklem yönteminin kullanılmasını gerektirmektedir. Kartopu veya zincir örnekleme tekniği, evrenin büyüklüğüne ulaşmanın zor olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Bu noktada, evrene ulaşmada görüşülen anahtar kişi diğer kişilere ulaşmada ve örneklemin oluşturulmasında oldukça önemlidir (Creswell, 2013). Tıpkı kar tanelerinin büyüdükçe kartopunu oluşturması gibi örneklem grubundan evrene ulaşmayı sağlamaktadır (Neuman, 2007; Corbetta, 2003). Çalışmamızda, örneklem grubuna ulaşabilmek için geçici koruma statüsündeki Suriyeliler içerisinde kanaat önderi kabul edilen bireylere ulaşılarak bu kişilerin yardımlarıyla diğer kişilere ulaşılmıştır.

3.4.Örneklem ve Veri Toplama

Araştırmanın örneklemini Tekirdağ ilinde bulunan 18 yaş üstü engelli ve 60 yaş üstü Suriyeli bireyler oluşturmaktadır. Araştırma yeri, en çok Suriyeli göçü alan İstanbul iline ve sınır kapılarına yakın bir coğrafi konumda bulunması, sanayisi nedeniyle Suriyeli göçü alması ve araştırmacının kaynağa ulaşabilme durumu göz önünde bulundurularak Tekirdağ ili seçilmiştir. Tekirdağ ilinde kayıtlı 12.119 Suriyeli bulunmaktadır. Tekirdağ'ın toplam nüfusu, 1.167.059 olmakla birlikte ilde yaşayan toplam kişi sayısı içerisinde kayıtlı Suriyelilerin oranı %1,03'tür (GİGM, 2024).

Araştırmacının bireysel ilişkileri kapsamında ulaşacağı katılımcıların yanı sıra örneklem kapsamındaki katılımcılara ulaşabilmek için Tekirdağ Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne başvuruda bulunulmuştur. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 28.12.2023 tarih ve 9713344 sayılı onayı ile araştırmaya katılacak bireylerin yazılı onamlarının alınması, gizlilik kurallarına riayet edilmesi ve ses- görüntü kaydı alınmaksızın gerçekleştirilmesi uygun bulunmuştur. Nitel araştırma deseni ile etnografik araştırma yöntemi kapsamında; 10 engelli, 10 yaşlı olmak üzere 20 Suriyeli ile görüşme yapılması planlanmış; ancak araştırma örnekleminde bulunan kısıtlar nedeniyle 10 engelli, 9 yaşlı Suriyeli göçmen ile görüşme yapılmıştır.

Verilerin toplanacağı dönem 08/10/2023-31/12/2023 tarih aralığı olarak belirlenmiş; ancak Etik Kurul ve ilgili Kurum izinlerinin alınması süreci ve örneklem grubuna ulaşmada yaşanan

kısıtlar nedeniyle tarih aralığı uzamış, 01.02.2024-10.03.2024 tarihleri arasında görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada, açık uçlu sorular içeren yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmelerin bir kısmı, Arapça tercüman eşliğinde, bir kısmı da Türkçe bilen yakınlarının aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme için yaklaşık 60 dk ayrılmıştır. Katılımcılardan izin almak sureti ile görüşmeler, ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Yalnızca; Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne başvurusu bulunan katılımcılardan etik izinler gereği ses-görüntü kaydı alınmamıştır. Katılımcıların rızasına dayalı kayıt altına alınan ve sonrasında deşifre edilen veriler, kayıtların gizliliğinin sağlanması amacıyla bilgisayar ortamında şifrelenerek koruma sağlanmıştır. Katılımcıların kimliklerinin gizliliğini sağlamak için takma ad veya kodlamalardan yararlanılmıştır. Bu çalışmada ulaşılan veriler ve kişisel bilgiler, yalnızca araştırma amacına yönelik gizlilik ilkesine dikkat edilerek kullanılmıştır. Kayıtların gizliliğinin sağlanması amacıyla bilgisayar ortamında şifrelenerek koruma sağlanmıştır.

3.5. Veri Analizi

9 yaşlı ve 10 engelli Suriyeli birey ile yapılan derinlemesine görüşmeler neticesinde elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz, verilerin belirli konulara göre sınıflandırılarak yorumlanmasını içerir. Betimsel analiz ile yapılan görüşmelerde elde edilen veriler doğrultusunda genel bir çerçeve oluşturularak veriler işlenir ve elde edilen bulgular yorumlanır (Kümbetoğlu, 2016, s.154). Bu çalışmada, engelli ve yaşlı Suriyeli bireylerle yapılan görüşmelerde elde edilen veriler, gözlem, saha notları ve ses kayıtları ile görüşmelerde yararlanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan sorular ile ilişkilendirilerek içerik analizi ile çözümlenecektir. Betimsel analiz ile elde edilen veriler, içerik analizi ile kategorize edilerek yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.227; Neuman, 2012, s.663). Çalışmada görüşülen kişilere ilişkin bilgiler; G1,G2,G3... şeklinde kodlama yapılarak aktarılmıştır.

4.BULGULAR

4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamında Tekirdağ’da yaşayan Geçici Koruma Statüsünde bulunan 10 engelli ve 9 yaşlı bireyle görüşülerek elde edilen sosyo-demografik bilgiler Tablo 4.1’de görülmektedir. Katılımcıların 12’si erkek, 7’si kadındır. Görüşülen erkek yaşlı göçmenlerin menşe ülkelerinde memur, çiftçi, esnaf, öğretmen, tüccar, sıva ustası gibi farklı meslekler icra ettikleri; Türkiye’de ise esnaflık, elektrikçilik ve tamircilik gibi çeşitli iş kollarında çalıştıkları, bazılarının emekli olduğu için çalışmadığı, bazılarının ise işsiz olduğu bilgine ulaşılmıştır. Görüşülen kadın yaşlı göçmenlerin çoğunluğunun, menşe ülkelerinde ev hanımı ve çiftçi olarak çalıştıkları; istisnai olarak 1 tanesinin öğretmen olarak çalıştığı ve emekli olduğu, Türkiye’de çoğunluğunun ev hanımı olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde, 3’ünün üniversite mezunu olduğu, 4’ünün ilkokul, 1’inin ortaokul, 4’ünün lise mezunu olduğu, 7’sinin ise hiç eğitim almadığı görülmüştür. Katılımcıların, 4 ila 11 yıl aralığında değişen süreler ile Türkiye’de yaşamlarını sürdürdükleri belirlenmiştir.

Tablo 4.1: Katılımcıların Genel Profili.

G	Cinsiyet	Yaş	Medeni durum	Eğitim durumu	Meslek (menşe ülke)	Meslek (hedef ülke)	Göç Yılı
1	Erkek	60	Evli	Üniversite	Memur	Elektrikçi	2013
2	Kadın	64	Dul	Eğitimi yok	Ev hanımı	Ev hanımı	2018
3	Kadın	30	Bekar	İlkokul	Meslek yok	Meslek yok	2020
4	Kadın	45	Evli	İlkokul	Ev hanımı	İşçi	2018
5	Kadın	61	Evli	Eğitimi yok	Çiftçi	Ev hanımı	2015
6	Erkek	60	Evli	Eğitimi yok	Çiftçi	İşsiz	2015
7	Kadın	63	Evli	Eğitimi yok	Çiftçi	Ev hanımı	2015
8	Erkek	28	Bekar	Lise	İşsiz	İşsiz	2017
9	Erkek	27	Evli	Lise	İşsiz	Tamirci	2015
10	Erkek	25	Bekar	Eğitimi yok	İşsiz	İnşaat işçisi	2015
11	Erkek	64	Evli	Lise	Sıva ustası	Bekçi	2015
12	Erkek	61	Evli	Ortaokul	Esnaf	Esnaf	2016
13	Erkek	41	Evli	İlkokul	Çiftçi	İnşaat işçisi	2015
14	Erkek	64	Evli	Lise	İşsiz	İşsiz	2015
15	Erkek	60	Evli	Üniversite	Öğretmen	Emekli	2016
16	Erkek	64	Evli	İlkokul	Tüccar	Tüccar	2015
17	Kadın	60	Evli	Üniversite	Öğretmen	Emekli	2013
18	Kadın	62	Dul	Eğitimi yok	Ev hanımı	Ev hanımı	2013
19	Erkek	70	Evli	Eğitimi yok	Çiftçi	İşsiz	2015

4.2. Zorunlu Göç Deneyimi

Suriye’deki savaşın engelli ve yaşlı Suriyelilerin üzerindeki etkilerini, göç etme sebeplerini, göç kararını nasıl ve hangi koşullarda verdiklerini ve göç sürecindeki deneyimlerinin yaşamlarını nasıl etkilediğini anlamaya yönelik sorular sorulmuştur. Göç kararını mecburi sebeplerle aldığını ifade eden G1, düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Bizim sıkıntımız neydi bilin mi? Ne Esedden kurtulabildik ne Işidden ne muhaliften kurtulabildik ya ölücün ya öldürücün. Tarafsız kalamıyorsun. Gelen göçmenlerin %95’i elini kana bulamışlardır. Kana bulaşmazsan göç...”(G1)(E)

Sonrasında göç sürecinde yaşadığı travmatik yaşam deneyimlerini anlatan G1, tanık olduğu olayları ömrü boyunca unutamayacağını şöyle ifade etmiştir:

“Tanıdığım arkadaşım avukat hafızdı Kur’anı çok güzel anlatırdı. Işid camide kafasını kesti. Hiç yere hiç...Kasapta zırh bıçak olur et doğrarlar. Onlan böyle kafasına vuriy adam böyle kafasız kaliy. Bu manzarayı gören ömrü boyunca onu unutmaz. Ona ağlamıcın da kime ağlıcın. Genç, 4 çocuk babası. Çok böyle insanlar. Çok zulumluk yaptılar.” (G1)(E)

Göç öncesi Suriye’de şahit olduğu çatışmaların yaşlı göçmenin yaşamında derin izler bıraktığı, deneyimlerini anlatırken olayları yeniden yaşıyormuş gibi hüznüldüğü, yaşanan olaylara tarafsız kalmanın, her ne kadar kabuğunda yaşamaya çalışsan bile mümkün olmadığı, her an can güvenliği ile korku içinde bulunmanın zorunlu göçe sebep olduğu anlaşılmıştır.

Zihinsel engeli bulunan G3 ve vasisi ile yapılan görüşmede Suriye’de meydana gelen olaylardan nasıl etkilendikleri şu şekilde ifade edilmiştir:

“Buraya İdlip’ten geldik. Yaşadığımız ev çatışmaların olduğu bir yerdeydi. Evimiz zarar gördü, yıkıldı. Kardeşim, patlama seslerinden ve yaşanan olaylardan korkuyordu. Sağlığını kaybetti, bakıma ihtiyaç duyar hale geldi. Sürekli kaçmaya çalışıyor ve bağılıyor.” (G3)(K)

Engelliliğin doğuştan meydana gelmesi durumunda da travmatik yaşantılar ve çevresel koşulların etkisiyle engellilerin sağlık durumunun kötüleştiği, fiziksel ve duygusal tepkiler göstererek uyum sorunlarının ortaya çıktığı anlaşılmıştır.

Göç sürecinde zorlu bir yolculuk yaptıklarını belirten G7, yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır:

“Halep şehrinde 30 kişi geldik. Buraya çok uzak. 2 ay çöllerde yürüdük. Ayaklarım yara oldu o zaman. Hâlâ da yürümekte zorlanıyorum.” (G7)(K)

Göç yollarında günlerce yürüyerek yer değiştirmek zorunda kalmak, karşılaşılan belirsizliklerin zorlayıcı etkileri ile sağlık problemlerinin yaşanmasına ve yerleşik düzene geçilse de kalıcı izler bırakmasına yol açmıştır.

Suriye’de çıkan olaylarda yaralanan ve uzvunu kaybeden, acilen sağlık hizmetine ihtiyaç duyan göçmenleri ani ve plansız şekilde göç etmeye sevk etmiştir:

“Suriye’de iken 2017’de yaşadığımız sokakta bir patlama oldu ve bacağım koptu. Acilen Hatay’a götürdüler beni. Oradan da İstanbul’a sevk ettiler. Sol diz altından ampute oldu, şimdi koltuk değneğiyle yürüyebiliyorum. Patlamadan sonra işitme kaybım da oldu. %52 işitme kaybım var.” (G8)(E)

Katılımcının ifadesinden anlaşılacağı üzere, savaşın yıkıcı etkileri, yeni engellilik durumlarının üretilmesine yol açarak bireyleri zorunlu göçe sevk etmiştir.

Suriye’de can güvenliği bulunmadığı için göç etmek zorunda kalan G18 ve G19 yaşadıklarını şöyle anlatılmıştır:

“Halep’te yaşadığımız mahallede çıkan çatışmalardan barınamadık orada. Başka mahallelere gittik yine olaylar vardı. Savaşta bir oğlumu kaybettim. Can güvenliğimiz yoktu mecburen geldik Türkiye’ye kocamla birlikte.” (G18) (K)

“Halep’te yaşadığımız sokak bombalandı. Ev tamamen yıkıldı, yaşanılmaz durumda. Hiçbir şeyimiz kalmadı. Bombalama sonucu 2 torunumu kaybettim.” (G19) (E)

Savaşın yıkıcı etkileriyle çeşitli kayıplar yaşayan göçmenlerin, öncelikle başka şehirlere giderek aşamalı olarak yer değiştirdikleri, güvenli bir yaşam kuramayacaklarını anladıklarında farklı bir ülkeye göç yolculuğunu gerçekleştirdikleri görülmüştür. Kalabalık aileler şeklinde göç eden engelli ve yaşlı göçmenler olduğu gibi bazılarının öncelikle aile bireylerinin göç ederek yerleştikten sonra diğer aile bireylerini yanlarına aldıkları, gidecekleri yerlere güvenlik açısından yakınlarının yardımı ile karar verdikleri anlaşılmıştır.

“Önce kocam 4 çocukla geldi buraya. Ben Halep’ten yalnız geldim, kaçak olarak. Ailemin yanına İstanbul’a geçtim. Kocamla çok kavga ediyorduk, Suriye’de de aynıydı. Ayrıldık sonra, çocuklarım onunla kaldı.” (G4) (K)

“Afrin’den 2018’de kaçak geldim. Çocuklarımın yanına geldiğim için zorlanmadım. Oğlum Hollanda’da kampta. Daha sonra onun yanına geçeceğiz.” (G2) (K)

Katılımcıların göç öykülerinde; göç kararını zorunlu haller ve güvenlik ihtiyacı sebebiyle aldıkları, yaşadıkları travmatik olaylar ve zorlu göç süreci sonrası sağlık ve psikolojik durumlarının olumsuz etkilendiği söylenebilir.

4.3. İstihdam ve Ekonomik Sorunlar

Engelli ve yaşlı göçmenlerle yapılan görüşmelerde, çalışma ve ekonomik durumları, göç sonrası iş gücüne katılım durumlarındaki değişimler sorulmuştur. Çoğunluğunun göç sonrasında yoksullaştığı, yaşlı göçmenlerin çalışma izinleri, sağlık problemleri vb. sebeplerle iş bulmakta zorlandıkları, daha çok evin içinde pasif durumda oldukları, engelli bireylerin de bir yakının bakımına ihtiyaç duymaları nedeniyle genellikle çalışmadıkları veya gündelik işlerde kayıtsız olarak çalıştıkları belirlenmiştir.

“Suriye’de çiftçilik yapıyordum, 80 dönüm arazim vardı onu işliyordum. İşitme ve konuşma engelim var. Burada inşaat işlerinde çalışıyorum.” (G13) (E)

Suriye’de 33 sene memur olarak çalışan ve 2 sene belediye başkanlığı yapan 60 yaşındaki G1, göç öncesi ekonomik durumunun iyi olduğunu, çalışmayı sevdiğini, ne iş olursa yapabileceğini, şu an elektrikçilik, beyaz eşya tamiri gibi işlerle meşgul olduğunu şöyle ifade etmiştir:

“Durumum güzeldi 205 dönüm toprağım var en güzel yerde ama 1 kuruş getiremedim. Sonra çalışmaya başladım elektrikçi olarak. Bizde yaşamak çok kolaydı çok boldu herşey, çok ucuz. Ben burda yarım saat çalışır 1000 TL para alırım. Şu yaşta. Meslek sahipleri hep bu şekildir çok ucuza çalışır. Diyelim ki servis gelir 5000 TL ye ben giderim 500’e 1000 TL’ye bitti hallediyim işimi. Burda ne diyler yetişmiy. Ya ne yetişmiy ya. Kusura bakmayın ama çok insanlar nankör. Bunu söylemeye hakkım yok ama hakikat öyle.” (G1)(E)

Sağ bacağı ampute olan G5, kocası, 3 oğlu, 2 torunu ve 2 gelini ile birlikte yaşadığını ifade etmiş, geçim durumlarına ilişkin şu bilgileri aktarmıştır:

“Suriye’de çiftçilik yapardık. Burada kocam da ben de çalışmıyoruz. Eskiden beri şeker hastasıyım. Engelli raporum var; Kızılay’dan engelli aylığı alırım aylık 1.350 TL. İlk geldik, dil yok iletişim yok, zor oldu başta. Çocuklar fabrikada çalışır, 4-5 tanıdık birlikte. Çalışma izinleri var hep, asgari ücret alırlar. Demir işi yapıyorlar, ağır iş.” (G5) (K)

Katılımcılar, Suriye’deki çalışma durumlarının daha iyi olduğunu, yaşamın daha ucuz olduğunu öne sürmüşler, burada iş bulmakta zorlandıkları için düşük ücretlerle çalışmayı kabul etmişlerdir. Ayrıca, Suriye’de çalışırken Türkiye’de iş imkanı bulamadıkları için ekonomik açıdan çocuklarına bağımlı bir yaşam sürdürmeleri nedeniyle geçim sıkıntısı yaşadıklarından söz etmişlerdir:

“Suriye’de çiftçi olarak çalışırdım; burda çalışmıyorum. Çocuklarım çalışır, para getirir.” (G6) (E)

“Suriye’de çiftlikte rahat yaşırdık. Oradaki evimiz zarar gördü. Burada ev alamıyoruz kirada oturuyoruz. Akrabalarımız ile ayrı evler tuttuğumuz için giderlerimiz de fazla. Kocam tutuklu. Çocuklarım çalışıp eve para getiriyor. Gelinim ve ben evdeyiz, çalışmıyoruz. Başka da bir gelirimiz yok.” (G7) (K)

Engelli göçmenlerin aile bireylerine yardım ederek veya sağlık sorunları nedeniyle bulabildikleri işte çalışarak aile ekonomisine katkıda bulunduklarından söz edilmiştir. Savaşta meydana gelen bir patlama sonucu sol bacağı ampute olan ve işitme kaybı meydana gelen G8, ailesinin geçim durumunu şöyle açıklamıştır:

“Babam Suriye’de çiftçi, annem ev hanımıydı. 4 kişi yaşarız evde; annem, babam, 4 kardeşimlen beraber. Babam elektrikçi, abim kurye olarak çalışıyor. Savaşta bir bacağımı kaybettim, koltuk değneğiyle yürüyorum. Engelli raporum var ama aylık almıyorum. Babama yardıma gidiyorum, elimden ne gelirse.” (G8) (E)

%62 tek gözünde görme engeli bulunan G9, anne-babası, karısı ve 2 çocuğu, 2 kız kardeşi ve erkek kardeşi ile 5000 TL kira bedeli bulunan bir evde yaşadıklarını belirterek çalışma durumlarına ilişkin şunları söylemiştir:

“Babam çalışmıyor burda, Suriye’de çiftçilik yapardı. Erkek kardeşim ile birlikte su tesisatı ve tamir işleri yapıyoruz.” (G9) (E)

Kalp yetmezliği ve görme nedeniyle %81 engeli bulunan G10, babası, üvey annesi, 4 üvey kardeşi ile 6000 TL kira bedeli olan bir evde yaşadıklarını ifade ederek geçim durumlarını şöyle anlatmıştır:

“Babam inşaat işlerinde çalışır, ben ona yardıma giderim. Engelli raporum var, ama aylık almıyorum.” (G10) (E)

Türkiye’de ilk olarak Urfa’ya oradan da iş imkanları nedeniyle Çerkezköy’e geçen 64 yaşındaki G11, eşi, 2 oğlu ve geliniyle yaşadığını belirtmiştir:

“Suriye’de iken sıva ustasıydım. 100 dönüm arsam vardı. Burada bir inşaatta bekçilik yapıyorum. Oğlum alüminyum ustası, kendi dükkanı var.” (G11)(E)

Eşi ve 5 çocuğuyla yaşayan G13, çalışma durumuna ilişkin şunları ifade etmiştir:

“Suriye’de çiftçilik yapıyordum. 80 dönüm arazim var. Varlıklıydık ordayken. Burada inşaat işlerinde çalışıyorum. Araziyi işletiyorum oradan kira gelirim var bir de. Evde başka çalışan yok. Kirada oturuyoruz, 6000 TL veriyoruz aylık.” (G13) (E)

64 yaşında, karısı ve 5 çocuğuyla 8000 TL kira bedeli bulunan bir evde yaşayan G14, hanedeki çalışma durumuna ilişkin şu bilgileri iletmiştir:

“Kalp rahatsızlığım var, stent takıldı. Herhangi bir işte çalışmıyorum, yardım da almıyorum. 2 çocuğum konserve fabrikasında çalışıyor, asgari ücret alıyorlar.” (G14) (E)

Savaş nedeniyle ailesiyle birlikte Veliköy’e yerleşen G15, ailenin geçim kaynakları konusunda şunları söylemiştir:

“Suriye’de öğretmenlik yaptım. Şükür emekli oldum. Burada sağlık sorunlarımdan çalışamıyorum. Oğlum fabrika işçisi, asgari ücretle çalışıyor.

Evimiz kira, 7 kişi yaşıyoruz. Başımız sıkışsa muhtardan maddi destek alıriz.”
(G15)

Gelini ve torunlarıyla yaşayan oğlunun Hollanda’da mülteci kampında olduğunu, daha sonra ailesini yanına alacağını söyleyen 64 yaşındaki G2, çalışma ve ekonomik durumu ile ilgili şunları ifade etmiştir:

“Suriye’de de burda da hiç çalışmadım. Engelli raporum var, Kızılay’dan yardım alıyorum. Başka da bir gelirim yok. Gelinim evde kıyafetlere boncuk işlemesi yaparak para kazanıyor.” (G2)

Eşinin Türkiye’de vefat etmesinden sonra ekonomik güçlük yaşayan G18, gelir durumuna ilişkin şu bilgileri vermiştir:

“Kocam kalp ameliyatı oldu 1 yıl önce. Ameliyat iyi geçmedi çıkamadı oradan, vefat etti. Çalışır geçimimizi sağladı. O vefat ettikten sonra oğlum ve kızım la yaşamaya başladım. Oğlum diş teknikeri, kızım evde çalışmıyor. Oğlum 13.000 TL kazanıyor, 6000 TL de kiramız var. Zorlanıyoruz, giderlerimize yetmiyor para.” (G18) (K)

Yaşlılık ve sağlık problemleri nedeniyle iş bulmakta zorlandığını ifade eden G19, çalışma durumu hakkında şunları anlatmıştır:

“Suriye’de çiftçilik yapıyordum. Türkiye’ye geldikten sonra 6 ay kadar bir apartmanda kapıcılık yaptım, sonrasında çalışmadım. Yaşlı olduğum için iş vermek istemiyorlar. Çocuklar da ancak kendi ailelerini geçindiriyor.” (G19) (E)

Görüşmelerde; çoğunlukla iş gücü çağındaki erkeklerin çalışarak ailenin geçimini sağladığı, erkek engelli ve yaşlı göçmenlerin çoğunluğunun Suriye’de çiftçi olarak çalışırken Türkiye’de inşaat işleri, ticaret ve tamirat gibi işlere geçiş yaptıkları ifade edilmiştir. Yaşlı göçmenlerin sağlık sorunlarının çalışmalarına engel olması, dil sorunu vb. sebeplerle pasif durumda oldukları veya sınırlı işlerde çalıştıkları, yaş nedeniyle iş bulmakta zorlandıkları, ekonomik yönden çocuklarına bağımlı oldukları vurgulanmıştır. Engelli göçmenlerin de sağlık sorunları nedeniyle engel durumlarına göre yapabildikleri işlerde çalıştıkları veya çalışan aile bireylerine yardımcı oldukları, hanede yaşayan genç erkeklerden yalnızca birkaç tanesinin çalışma izninin bulunduğu, iş imkanlarına genellikle akrabalık, arkadaşlık ilişkileri sayesinde ulaştıkları,

kadınların ev içinde oldukları ve evin tüm yükünü üstlendikleri görülmüştür. İstisnai olarak bir kadın yaşlı göçmenin emekli öğretmen olduğu, bir kadın engelli göçmenin ise belirli süre tekstil atölyesinde çalıştığı bilgisine ulaşılmıştır.

4.4. Barınma

Engelli ve yaşlı göçmenlerle yapılan görüşmelerde çoğunluğunun kira giderlerinin fazla olmasından şikayetçi oldukları, barınma imkanlarının kısıtlılığı, birden fazla aile veya çok çocuklu olmaları sebebiyle genellikle geniş aileler şeklinde kalabalık bir yaşam sürdürmelerinden kendilerine ait özel bir alanlarının bulunmadığı, bazı ailelerin ayrı evler tutması durumunda kira giderlerinin daha da arttığı ifade edilmiştir.

“Halep’ten geleli 9 sene oldu. 30 kişi geldik. Geldikten sonra aile üyeleri çeşitli yerlere dağıldı. Bizim aşiretimiz çok büyük. Kocamın 3 hanımı, 23 çocuğu var, torunları 300’ü geçer. Evimiz kiradır. Akrabalarla birkaç ayrı ev tuttuğumuz için kira giderimiz fazla. Ev alamıyoruz.” (G7)(K)

Anne-baba, 2 kız, 1 erkek kardeşi, eşi ve 2 çocuğuyla yaşayan görme engeli bulunan G9, barınma durumlarını şöyle anlatmıştır:

“Erkek kardeşimle tamircilik yapıyoruz. Babam çalışmıyor. Evimiz 3+1, aylık 5000 TL kira ödüyoruz.” (G9) (E)

Suriye’de öğretmen olarak çalışıp emekli olan G15, burada sağlık sorunları nedeniyle çalışmadığını, çocuklarının çalıştığını şu şekilde ifade etmiştir:

“22, 26 yaşlarında iki oğlum var. Fabrikada işçi olarak çalışıyorlar. Emekli aylığım 16 dolar. Paranın değeri yok bitti. Evimiz apartman dairesi, 6 kişi yaşıyoruz burada. Aylık 8000 TL kira ödüyoruz.” (G15) (E)

Kalp rahatsızlığı bulunan G16, geçim ve barınma durumlarına ilişkin şu bilgileri aktarmıştır:

“Karım, 3 oğlum, 2 gelinim ve 3 torunumla birlikte evde oturuyoruz. İki göz odalı eve aylık 10.000 TL ödüyoruz. Evde erkekler çalışır para getirir. Ben seyyar satıcılık yapıyorum. 3 oğlum da çalışıyor.” (G16) (E)

Ev bulup yerleşme sürecinde ve sonrasında yaşadıkları zorluklarda arkadaş ve akrabalık ilişkilerinden faydalandıklarını anlatan G1, yaşadıklarını şu şekilde ifade etmiştir:

“İlk geldiğimizde Antep’te gecekonduda kaldık toprak kaplı halıya sarıldık yattık hanımları ve 2 çocuğumla beraber 3 gün öyle kaldık sonra arkadaş battaniye, yiyecek getirdi. Sonra akrabalarımızın yardımı ile İstanbul’a oğlumun yanına geldik. Kira çok fazla, ödemekte zorlandık. Sonrasında Veliköy’e geçtik. Burada yaşayan 2 kızımız da var. Ev bulup yerleşmemize çok yardımcı oldular.”(G1) (E)

Eşi kalp ameliyatı sonrası vefat ettikten sonra çocuklarıyla yaşayan G18, barınma durumuna ilişkin şunları anlatmıştır:

“Kocam vefat etmeden önce çalışır geçimimizi sağladı. O vefat ettikten sonra oğlum ve kızım ile yaşamaya başladım. Oğlum diş teknikeri, kızım evde çalışmıyor. Oğlum 13.000 TL kazanıyor, 6000 TL de kiramız var. Zorlanıyoruz, giderlerimize yetmiyor para.”(G18) (K)

Eşiyle yaşayan G19, geçim ve barınma durumlarına ilişkin şu bilgileri aktarmıştır:

“Karımla yaşadığımız ev 2+1, aylık 5000 TL kira ödüyoruz. Çorlu’da 3 çocuğum var; onlar ayrı evde kalıyor. Suriye’den ayrı bir gelir veya birikimimiz yok. Halep’teki evimiz bombalamalardan sonra yıkıldı.” (G19) (E)

Görüşmelerde katılımcıların öncelikle sınıra yakın illerde kaldıkları, sonrasında akraba-arkadaş ilişkisi ağından faydalanarak iş imkanları, geçim ve barınma durumu bakımından elverişli başka bir şehre geçiş yaptıkları bilgisi edinilmiştir. Yaşlı göçmenlerin genellikle çocukları, gelinleri ve torunları ile geniş aile şeklinde yaşamlarını sürdürmelerinin, yaşlılığa bağlı hastalıkların ortaya çıkmasıyla yaşadıkları eve uyum sağlayamamalarına; bu durumun mekânsal aidiyet geliştirememelerine yol açtığı söylenebilir. Engelli göçmenlerin ise geniş ailelerde aile bireylerine bağımlı bir yaşam sürdürdükleri, barınma imkanlarının kişisel durum ve ihtiyaçlarına yönelik olmaktan ziyade olanaklar ölçüsünde karşılandığı görülmüştür. Ziyaret edilen evlerin çoğunluğunun apartman dairesi veya müstakil ev biçiminde olduğu, evlerin duvarlarında genellikle takvim veya Kuran’ı Kerim bulunduğu, Suriye’deki yaşamlarına uygun olarak yer minderi, televizyon, halı ve döşek gibi az sayıda eşya ile dekore edildiği ve

Güneydoğu illerindeki evlerle benzerlik taşıdığı göze çarpmıştır. Bazı katılımcıların evlerinin, Türk evlerinde olduğu gibi koltuk, mobilya, televizyon ile tefriş edildiği görülmüştür.

4.5. Aile İçi İlişkiler

Katılımcıların aile yapısı ve özelliklerine, göç sürecinin aile içi ilişki ve rolleri nasıl etkilediğine ilişkin sorular sorularak aile yapılarında meydana gelen değişimler ortaya koyulmak istenmiştir.

Zihinsel engeli nedeniyle bir bakım merkezinde kurum bakımı altında olan G3, göç sonrası aile içi ilişkilerinin olumsuz etkilendiğini, engel durumu nedeniyle dışlandığını şöyle ifade etmiştir:

“Evde 6 kişi yaşıyorduk. Annem, abilerim, karıları ve çocukları... Annem felçliydi, 4 sene önce vefat etti. Erkek kardeşim kapıcılık yapıyor. 3 odalı evde yaşıyoruz. Yengelerim beni istemedi, hep kötü davrandı.” (G3) (K)

Ruhsal engeli nedeniyle bir bakım merkezinde kurum bakımı altında olan G4, Türkiye’ye geldiğinde eşi ile aralarında geçim sorunları meydana geldiğini şu şekilde anlatmıştır:

“Kocam çocuklarla birlikte geldi ilk önce buraya. Ben 6 sene önce Halep’ten tek başıma geldim. İstanbul’a kocam ve çocuklarımın yanına geldim. 4 çocuğumuz var. Çok sık kavga etmeye başladık. 6 yıl birlikte yaşadık sonra evden ayrıldım. Sokaklarda kaldım. Sonra buraya getirildim.” (G4) (K)

Anne-baba, 2 kız, 1 erkek kardeşi, eşi ve 2 çocuğuyla yaşayan görme engeli bulunan G9, göç sonrası aile içi ilişki ve rollerde meydana gelen değişimleri şöyle anlatmıştır:

“Babam yaşlılık ve sağlık koşulları nedeniyle çalışmıyor. Erkek kardeşimle birlikte su tesisatı ve tamir işlerinde çalışıyoruz.” (G9) (E)

Annesini henüz 7 yaşında iken kaybeden, üvey annesi ve 4 üvey kardeşiyle yaşayan %81 engelli G10, aile içi ilişkilere dair şunları söylemiştir:

“İşitme engelim ve kalp yetmezliğim var. Sağlık sorunlarım yüzünden evde istenmiyorum. Üvey annem beni istemiyor, yük görüyor. Babam inşaat işlerine gidiyor, ben de ona yardıma gidiyorum.” (G10) (E)

Engelliliğin göç ile kesişimselliği, aile içi çözümlere yol açarak ayrımcılık ve sosyal dışlanma sorunlarını derinleştirmiştir.

Eşi, 2 oğlu ve geliniyle yaşayan 64 yaşındaki G11 aile yaşamları hakkında şu bilgileri aktarmıştır:

“Suriye’de iken sıva ustasıydım. 100 dönüm arsam vardı. Durumumuz iyiydi. Kalp ve tansiyon hastasıyım. Türkiye’ye geldikten sonra kalp krizi geçirdiğim için her işte çalışmıyorum. Bir inşaatta bekçilik yapıyorum. Oğlum alüminyum ustası, kendi dükkanı var. Gelin evdeki tüm işleri yapıyor.” (G11)(E)

G14, kalp rahatsızlığı nedeniyle burada çalışmadığını, çocuklarının çalışarak evin geçimini sağladığını şu şekilde dile getirmiştir:

“Burada sağlık sorunlarım nedeniyle çalışmıyorum. Çocuklar çalışır bakar. Camiye giderim, gün içinde arkadaşlarımı ziyaret ederim. Onun dışında evde vakit geçiririm hep.” (G14) (E)

Görüşmelerde zorunlu göçün, engelli ve yaşlı göçmenlerin aile içi ilişki dinamiklerini etkilediği ve rolleri değiştirdiği, sağlık sorunları, dil problemi vb. sebeplerle daha çok evin içinde zaman geçirdikleri, evin geçimini genç erkeklerin sağladığı, yaşlı göçmenlerin ekonomik ve sosyal açıdan genç erkeklere bağımlı olması nedeniyle statü kaybı yaşadıkları, engelli göçmenlerin genellikle ev içinde sosyal açıdan izole bir yaşam sürdürdükleri, ataerkil aile yapısı nedeniyle kadınların ev işleri ile meşgul oldukları görülmüştür.

4.6. Gündelik Yaşam

Katılımcıların günlük yaşantılarının nasıl geçtiği ve gündelik yaşamlarında karşılaştıkları güçlükler sorulduğunda genel olarak benzer cevaplar verilmiştir. Katılımcıların Suriye’deki yaşam alışkanlıklarını sürdürdükleri, genellikle ev içinde veya eş, dost, akrabalarıyla zaman geçirdikleri, dini pratiklere zaman ayırdıkları görülmüştür.

Oğlu, gelini ve torunları ile yaşamını sürdüren 64 yaşındaki engelli kadın göçmen G2, nasıl yaşam sürdürdüğüne ilişkin şu bilgileri vermiştir:

“Gelinim kıyafetlere boncuk işliyor, evden çalışıyor. Genellikle evdeyiz. Dil bilmediğimden çocuklarım ve torunlarımla dışarıya çıkarım. Akrabalarla yakın otururuz, kolay alıştım o yüzden. Gün içinde akrabalara gider geliriz.” (G2) (K)

63 yaşında 2 oğlu ve torunu ile yaşayan G7, gündelik yaşamı ile ilgili şu bilgileri aktarmıştır:

“İlk başta zorlandım ama alıştım hamd olsun. En zoru dil bilmemek. Bir markete giderim ama anlaşılamam oğlum olmadan. Bize ters bakarlar. En rahat evdeyim.”(G7) (K)

Kalp rahatsızlığı nedeniyle Türkiye’de çalışmadığını ifade eden 64 yaşındaki G14, vaktini nasıl geçirdiğini şöyle ifade etmiştir:

“Camiye giderim, arkadaşlarımı ziyaret ederim evlerinde. Böyle vakit geçirmeye çalışırım. Çocuklar çalışır, para kazanır.” (G14) (E)

60 yaşındaki G15 de göç sonrası sağlık sorunları nedeniyle çalışmadığını belirterek gündelik yaşamına ilişkin şunları söylemiştir:

“Bizde buradaki gibi kahvehane kültürü yok. Erkekler birbirinin evini ziyaret eder, sohbet ederler, çay içerler.” (G15) (E)

Ev ziyaretleri Suriye’deki kültürel alışkanlıklarının devam etmesi ve sosyal ilişki ağlarının canlı tutulmasında önemlidir. Suriyeli sosyal ilişki ağının, engelli ve yaşlı göçmenlerin temel ihtiyaçlarını karşılamaları konusundaki avantajları sıklıkla vurgulanmıştır. Bu durumun dezavantajı yerli halk ile teması ve etkileşimi azaltmasıdır. Gündelik alışveriş pratiklerinin Suriyeli bakkal ve marketlerinden gerçekleştirilmesi de temas noktasını azaltan bir husustur. Dil sorununun etkisi, yemek kültürü ve tüketim alışkanlıkları da alışveriş yerlerinin seçimini şekillendiren unsurlardır. Ziyaret edilen evlerde, Suriyelilerin çoğunluğunun kahve ve tütün tüketiminin fazla olduğu, zahter, kakule gibi baharatların sıklıkla tercih edildiği, nohut ve tavuk tüketiminin yaygın olduğu görülmüştür. Kadayıf, baklava gibi Türk mutfacı ile benzerlik taşıyan tatlılar da yaygın şekilde tüketilmektedir.

“Oğlum çalıştığı için ben ve kızım genellikle evdeyiz. Dil, yol, iz bilmeyince çok zor nereye gidelim.” (G18) (K)

“Türkçe bilmediğim için genellikle evdeyim. Çıksam da ancak camiye çıkıyorum.” (G19) (E)

Görüşme yapılan engelli ve yaşlı göçmenlerin gündelik yaşamlarında engel, sağlık durumu ve dil problemi vb. sebeplerle genellikle eve ve aile bireylerine bağımlı bir biçimde zaman geçirdikleri, kadın engelli ve yaşlı göçmenlerin ataerkil aile yapısı ve sağlık sorunları nedeniyle genellikle evde oldukları, ev işleri, dini ritüeller ve torunları ile ilgilendikleri, gün içinde akraba

ve komşuya giderek sosyalleştikleri, çalışmayan erkek yaşlı göçmenlerin genellikle ev-cami-arkadaş üçgeninde zaman geçirdikleri gözlemlenmiştir. Gündelik yaşamda, katılımcıların dil sorununa bağlı olarak iletişim kurmada güçlük yaşadıkları, bu durumun toplumsal hayata katılmalarını ciddi biçimde sınırlandırdığı; temel ihtiyaçlarını karşılama, ulaşım hizmetlerinden yararlanma, yerli halk ile kaynaşma konularında bir bariyer oluşturduğu, ihtiyaçları konusunda aile bireyleri veya başka bireylere bağımlı olmalarına sebebiyet verdiği anlaşılmaktadır. Ekonomik sebepler, geçim ve barınma sorunları da katılımcıların gündelik yaşamlarını önemli ölçüde etkileyen ve şekillendiren unsurlar olarak değerlendirilmiştir.

4.7. Sağlık

Yapılan görüşmelerde, katılımcıların temel sağlık sorunları, göç öncesi ve sonrası sağlık durumlarının değişim gösterip göstermediği, nasıl değişim gösterdiği, bu değişimin nedenleri sorulmuştur. Katılımcılar, genel olarak göç yollarındaki sağlıksız koşulların sağlık durumlarını etkilediğini, bazı katılımcıların sağlık problemlerinin göç ile ilişkili olmaksızın yaşlanmaya bağlı olarak ortaya çıktığı, bazı katılımcıların ise göç öncesi ve göç sürecinde yaşadıkları travmatik yaşam deneyimlerinin bu sorunların meydana gelmesinde etkili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca; katılımcıların sağlık sistemlerine erişimi konusunda yaşanan sorunlar sorulmuş genellikle sağlık hizmetlerinden memnun oldukları, bazen randevu almakta sorun yaşadıkları ifade edilmiştir.

Göç öncesi sağlık sorununun bulunmadığını, yaşlandıkça görme problemleri yaşadığını ifade eden G1, sağlık hizmetlerinden yararlanma durumuna ilişkin şunları belirtmiştir:

“Gaziantep Devlet Hastanesi’nde gözden ameliyat oldum. Çok hasta vardı ilgilenmediler. Memnun kalmadım ameliyattan. Sonra İstanbul Medipol Hastanesi’nde de ameliyat oldum. Çok para harcadım.” (G1) (E)

Zihinsel engeli nedeniyle bir bakım merkezinde kurum bakımı altında olan G3 ve vasisi ile yapılan görüşmede; G3’ün kuruluşa yerleşmeden önce ailesiyle yaşadığı, zihinsel engeli fiziksel yetersizlikler ve dil problemi nedeniyle sağlık hizmetlerinden aile bireylerinin yardımı ile yararlandığı, G3’ün öz bakım ihtiyaçlarını gideremediği, hane içinde anlaşmazlıklar çıktığı için bakım sağlayamadıklarından bir engelli bakım merkezine yerleştirdikleri bilgisi edinilmiştir. G3’ün vasisi, bakım ihtiyacını şu şekilde açıklamıştır:

“Evde 5 çocuğum, eşim ve ben yaşıyoruz. G3’e kuruluşa yerleşmeden önce hep baktım. Küçük çocuklarım var. G3, öz bakım ihtiyaçlarında tam bağımlı, ocağı açıyor, evin kapısını açık bırakıp gidiyor, komşuları rahatsız ediyor, hiç yerinde durmuyor. Evde bakmakta, kontrolünü sağlamakta zorlanıyoruz.” (G3) (K)

Suriyelilerin kültürel değerler gereği aile bireyleri ve yakınlarının bakım ihtiyacını gidereceği yaygın bir görüş olsa da aile içi iletişim sorunları, bakım ihtiyacının artış göstermesine etki eden önemli bir unsurdur. Evde çocukları, torunları ve gelinleriyle yaşayan 61 yaşındaki engelli G5’in, göç öncesi dönemde başlayan şeker hastalığının bulunduğunu; bu nedenle sağ bacağına ampute edildiğini belirtmiştir:

“Çocuklarım ihtiyaçlarımda yardımcı oluyor. Gelinim yemeğimi veriyor, ihtiyacımı görüyor. Çocuklarım hastaneye götürüyor. Tekerlekli sandalye, protez ayak gibi tıbbi ekipmanlara ihtiyacım var ama temin edemiyoruz.” (G5)(K)

2 oğlu ve torunuyla yaşayan G7, sağlık hizmetlerine ilişkin düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

“Kalp hastasıyım. Engelli Sağlık Kurulu Raporum da var. Çorlu Devlet Hastanesi’nde anjiyo oldum. Herhangi bir sıkıntı yaşamadım.” (G7)(K)

27 yaşında tek gözünde görme engeli bulunan G9, sağlık sistemlerine erişim konusunda şunları söylemiştir:

“%62 görme engelim var. İstanbul’da özel bir hastanede ameliyat oldum. Buraya geldiğimde de görme engelim vardı. En büyük sıkıntı randevu bulabilmek. Çok zor buluyorum.” (G9) (E)

Evde 6 kişi yaşadıklarını ifade eden 60 yaşındaki G15, sağlık hizmetlerinden faydalanma durumuna ilişkin şunları söylemiştir:

“Buraya gelmeden önce sağlıklıydım. Yaşlandıkça sağlık sorunlarım da çıktı. Kalp hastasıyım, işitme kaybı ve bel fıtığım var. Özel bir hastanede bel fıtığından ameliyat oldum. Randevu bulmak çok büyük sorun. Hep akrabalarım yardımcı oldu.” (G15) (E)

Göç etmeden önce yaşadığı travmatik yaşam olayları nedeniyle sağlık sorunlarının meydana geldiğini ifade eden G19, sağlık hizmetlerinden yararlanma durumuna ilişkin şunları belirtmiştir:

“Halep’te evimiz yıkıldı. Atılan bombalardan 2 torunum vefat etti. Türkiye’ye geldikten sonra üzüntüden beyin kanaması geçirdim. Böbreklerimde taş var, düzenli ilaç kullanıyorum. Kontrollerim oluyor ama en büyük sorunum hastaneden randevu bulabilmek.” (G19) (E)

Katılımcıların, sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalandıkları ve genellikle ilaçları ücretsiz temin ettikleri için sağlık hizmetlerinden memnun oldukları; ancak hastaneden randevu bulmakta zorlandıkları, protez ayak, tekerlekli sandalye gibi tıbbi gereçlerin karşılanmasında sorun yaşadıkları verilen cevaplardan anlaşılmıştır. Katılımcıların sağlık durumlarının kötüleşmesi durumunda bakım ihtiyacının aile üyeleri veya akrabalar tarafından karşılanacağı düşüncesi içinde oldukları ve endişe duymadıkları gözlemlenmiştir. Sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda yaşadıkları sorunlardan biri de dil sorunun bağlı olarak gelişen iletişim sorunlarıdır. Katılımcıların, aile bireyleri veya akrabaları aracılığıyla dolaylı olarak iletişim kurmaları nedeniyle kendilerini tam anlamıyla ifade etmekte güçlük yaşadıkları belirlenmiştir.

4.8. Dil Sorunu

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde, gündelik yaşamda karşılaştıkları temel sorunlar ve toplumsal hayata katılımında en önemli sorunlardan birisinin dil sorunu olduğu, buna bağlı olarak temel ihtiyaçlarını giderme ve sosyal yaşama katılımında başka bireylere bağımlı oldukları görülmüştür. Halep şehrinde göç eden Türkmen uyruklu 60 yaşındaki G1, dil konusunun kendisi için problem olmadığını; ancak Türkiye’ye ilk geldiği zaman dil sorunu nedeniyle çocuklarını okula kaydettirmede güçlük yaşadığını şöyle dile getirmiştir:

“Biz Türkmenik Türkçe’yi doğuştan biliriz. Arapçayı okulda öğreniriz. Hanım Filistinli, Türkçe bilmez. Ona ben yardımcı olurum.”

“İlk geldiğimde Veliköy’de çocuklarımı okula almadılar. 2 tane oğlan. O çok sıkıntıydı. Akriba gitti ortaokul müdürüne çocukları misafir olarak alın. Kimlik Antep yazıyor. Neden de kabul etmediler? Çocuklar Türkçe okuma yazma bilmiyor. Dil var konuşma var ama yazma yok. Büyük 5 küçük de 3e

kaydolacaktı. Biri takdir biri teşekkürle bitirdiler. 0 dı okuma yazma bilmiydiler.” (G1) (E)

Türkmen asıllı engelli ve yaşlı Suriyeli göçmenlerin Türkçe bilmeleri nedeniyle diğer göçmenlere nispeten daha az sorun yaşadıkları dilin iletişimdeki önemini ortaya koymaktadır. Oğlu, gelini ve torunlarıyla yaşamını sürdüren 64 yaşındaki engelli kadın göçmen G2, dil bilmediği için aile üyelerinden bağımsız hareket edemediğini şöyle aktarmıştır:

“Çocuklarım ve torunlarımla dışarı çıkarım ancak. Torunlar Türkiye’de büyüdü. Onlar küçüklükten öğrendi Türkçeyi. Dil bilmem, iz bilmem. Akrabalarla yakın otururuz, onlara gider geliriz sıkıldıkça.” (G2) (K)

30 yaşında zihinsel engeli bulunan ve bir engelli bakım merkezinde kurum bakımı altında olan G3’ün, sağlık problemleri ve dil problemi nedeniyle kuruluşa uyum sağlamakta zorlandığı, sürekli hareket halinde olduğu ve kuruluştaki etkinliklere katılım sağlayamadığı bilgisi edinilmiş; ancak kendisiyle Arapça tercüman aracılığıyla iletişim kurulduğunda kendisini ifade etme konusunda oldukça istekli olduğu ve mutlu görüldüğü, sürekli sorular sorarak iletişimi sürdürmeye çalıştığı gözlemlenmiştir. Benzer şekilde ruhsal engeli nedeniyle bir bakım merkezinde kurum bakımında olan G4 ile de Arapça tercüman aracılığıyla iletişim kurulduğunda görüşme esnasında iletişim kurmak istediği, ana diliyle konuştuğu için huzurlu görüldüğü ve sık sık gülümsediği gözlemlenmiştir.

2 oğlu ve torunuyla yaşayan 63 yaşındaki engelli göçmen G7 de, dil sorunu nedeniyle aile bireyleri olmadan dışarı çıkamadığını şöyle ifade etmiştir:

“En zoru dil bilmemek. Bir markete giderim ama anlaşılamam oğlum olmadan. Bize ters bakarlar. En rahat evdeyim.” (G7) (K)

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılabileceği gibi aynı dili konuşmanın bireylerin psikolojik durumuna olumlu yönde etki ettiği, dil bilmemenin bağımsız hareket edememekten kaynaklı sosyal hayata katılım konusunda çekince yarattığı; bu nedenle engelli ve yaşlı bireylerin genellikle evin içinde olmaları nedeniyle toplumsal etkileşim düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür.

4.9. Sosyal Ağlar/İlişkiler

Engelli ve yaşlı göçmenlerin, temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için destek aldığı kişiler olup olmadığına ilişkin sorular sorularak içinde bulundukları sosyal ilişki ağı ve destek sistemleri belirlenmeye çalışılmıştır. Sosyal ilişki ağının, ilk yerleşme, barınma, iş bulma ve temel ihtiyaçlar konusunda kilit görevde olduğu görülmektedir.

“İlk geldiğimizde Antep’te gecekondu kaldık toprak kaplı halıya sarıldık yattık hanımları ve 2 çocuğumla beraber 3 gün öyle kaldık sonra arkadaş battaniye, yiyecek getirdi. Sonra akrabalarımızın yardımı ile İstanbul’a oğlumun yanına geldik. Kira çok fazla, ödemekte zorlandık. Sonrasında Veliköy’e geçtik. Burada yaşayan 2 kızımız da var. Ev bulup yerleşmemize çok yardımcı oldular.”
(G1) (E)

Anne, baba ve 4 kardeşiyle yaşayan 28 yaşındaki engelli göçmen G8, yerleşme sürecinde akraba desteğinden faydalandığını şöyle anlatmıştır:

“Suriye’de iken 2017’de yaşadığımız sokakta bir patlama oldu ve bacağım koptu. Acilen Hatay’a götürdüler beni. Oradan da İstanbul’a sevk ettiler. Ailem arkamdan geldi, burada eniştem vardı Kızılpınar’da yaşıyordu. Ev yer bulup yerleşmemize yardım etti.” (G8)(E)

Yaşlı göçmenler, mekânla kurduğu duygusal bağ açısından yeni bir çevre edinme konusunda gençlere göre daha fazla güçlük yaşamaktadırlar. Dil sorununun etkisiyle de yaşlı göçmenlerin, çoğunlukla güven duyduğu, Suriyeli sosyal ilişki ağı ile etkileşim kurmayı tercih ettikleri görülmüştür. Türkiye’ye geldiğinde kısa bir süre kampta kaldıktan sonra akrabalarının yardımıyla yerleşen G9 ve G13 de, yerleşme sürecinde akraba desteğinden faydalandıklarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Halep şehrinden 18 yaşındayken annem, babam, 2 kız, 3 erkek kardeşimle Kilis’e geldik. Burada kısa süre kampta kaldık. Burada yemek veriyorlar ama kapalıysın çıkamıyorsun. Sonra Tekirdağ’da yaşayan akrabalarımızın yanına geldik.” (G9) (E)

“Eşim ve 3 çocuğumla 2015’te ilk Kilis’e geldik. 1 yıl kampta kaldık sonra akraba daveti ile Çorlu’ya geldik. Birikmiş paramız vardı. Akrabalar ev tutmamıza yardım etti.” (G13) (E)

“2015 yılında ilk Hatay’a geldim. Sonra arkadaşların davetiyle Maraş’a gittim. İş imkanı nedeniyle akrabalarımın bulunduğu Veliköy’e gittim. Çocuklar burada çalışıyor. Ben genellikle evdeyim, onun dışında cami, arkadaş ziyareti ile geçiyor zaman.” (G14) (E)

“2016 yılında ailece ilk Kilis’e geldik. Sonra Veliköy’de akrabalar var; amca çocukları, ablalar. Onların yanına geçtik, evleriniz açtılar bize. Daha sonra kendi evimizi tuttuk. Başka çözemeyeceğimiz bir durum olursa mahalle muhtarı da yardımcı oluyor.” (G15) (E)

İlk yerleşme sürecinde olduğu gibi temel ihtiyaçları giderme konusunda da birbirlerine destek oldukları, kültürel değerler gereği yardımlaşmayı oldukça önemsedikleri görülmüştür:

“Kim yeni gelir kim fukara muhtaç bilirim. Çekyat, çamaşır makinesi, kıyafete kadar gelsin alsın depodan.” (G1) (E)

Suriyeliler arasındaki sosyal ilişki ağının çok güçlü olduğu, toplumsal normlar içinde kabul görmeyecek bir olay meydana gelse bile birbirlerini koruyup kolladıkları, etnik kökene dayalı Suriyeli kimliği üzerinden damgalanmaktan çekindikleri için sorunları kendi içlerinde çözmeye çalıştıkları anlatılan şu olayla anlaşılmaktadır:

“Bir kadın var. Marketten çağırılmışlar beni. Dediler şu kadını tanıyın mı? Baktım kadını tanıdım. Ne vardı? Dedi kemeredan takip ettik kaç kere hırsızlık yapmış takip ediyiz hep noksan bişey çıkıyı ortaya. Dedim ne kadar? 15.000 TL civarında. Bu kadını şikayet edelim dedi. O kadını tanıyım 3 tane çocuğu var. Kocasını burda değil. O kadına sölesen hatırı yıkılır. Çamaşır makinesi bozulmuş kadının komşusu söyledi get bak. Gettim baktım bir kadın dedim marketten hemen hemen 15.000 TL civarında melzeme çalmış. Ben de gittim markete anlaştım parayı 3e bölelim. İmam vardı yanımda bir sen götür bir ben bir de arkadaş. Ödedik parayı. O kadına gelelim o kadın çalmış ben de gittim parasını ödedim. Umarım bi daha o işi yapmaz. Çünkü şikayet edilse çok sıkıntı bir kadın

olarak çok sıkıntı. Baktım ağlamaya başladı. Ben demedimkine sen çaldın. Ben hatır yıkmam istemiyim. Anlattım bu şekil. Dedim kapat kimseye de bişey söyleme. Ben tek size söylerim aileme bile söylemem. Söylersem çok sıkıntı. Bilmem neden yaptı.” (G1) (E)

Katılımcıların sosyal çevre ile ilişkilerinin sınırlı düzeyde olduğu, daha çok Suriyeli akraba ve tanıdıkları ile sınırlı bir sosyal ağlarının bulunduğu, temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve sorunlarını çözmek için de akraba ve tanıdık desteğini kullandıkları, bu sistemler dışında kanaat önderleri ve muhtarlar aracılığıyla sorunlarını çözmeye çalıştıkları görülmektedir.

4.10. Toplumsal Hayata Katılım

Engelli ve yaşlı göçmenlerin, göç sonrası yaşadığı sorunlarla nasıl baş ettiği, göçmenlere hizmet veren kurumlar hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları ve Türkiye’de Göç Mevzuatı kapsamında karşılaştıkları bürokratik engeller hakkında sorular yöneltilerek toplumsal hayata katılım düzeyleri ortaya konulmak istenmiştir. 60 yaşındaki Türkmen asıllı yaşlı göçmen G1, kendisinin göç sonrası çocuklarını okula kaydettirmede sorunlar yaşadığını, çevresinde de çalışma izni alsa da “yol izni” nedeniyle sorun yaşayan pek çok kişinin bulunduğunu şöyle ifade etmiştir:

“İlk geldiğimde Veliköy’de çocuklarımı okula almadılar. 2 tane oğlan. O çok sıkıntıydı. Akraba gitti ortaokul müdürüne çocukları misafir olarak alın. Kimlik Antep yazıyor. Neden de kabul etmediler? Çocuklar Türkçe okuma yazma bilmiyor. Dil var konuşma var ama yazma yok. Büyük 5 küçük de 3e kaydolacaktı. Biri takdir biri teşekkürle bitirdiler. 0 dı okuma yazma bilmiydiler.”

“Yol izni olmadığı için evden çıkmayan tanıdık var. Yakalasalar deport ederler. Kimisi esnaf ticaret yapıyorlar İstanbul’a inecek vergisi var, iş izni var, ruhsatı var yol izni vermiyorsunuz. Kimi televizyon tamircisi kimi araba tamircisi ama yok sizinkiler yok diyi. Adam seyahate gitmiyi ki yok diysiniz. Zulumluk oluyor bu iş.” (G1) (E)

“Ben burada çalışmam, göçmen kurumlarını bilmem. Suriye’de çiftçilik yapardım. Çocuklarım çalışır, ihtiyaçlarımı karşılar ama yol izni büyük sorun ihtiyaçları temin etmede.” (G2) (K)

“İlk ben sonra ailem (9 kişi) geldi Kızılpınar’a. İlk zamanlar kimlik alamadık, çok zorlandık.” (G12) (E)

“Suriye’de çiftçilik yapıyordum. 80 dönüm arazim var, işletiyorum Burada inşaat işleri yapıyorum. Malzeme temin etmek için gitmek icap eder ama yol izni sorun oluyor.” (G13) (E)

Kadın engelli ve yaşlı göçmenlerin, genellikle aile bireylerine bağlı yaşadıkları, resmi kurumlarla ilişkilerinin de aile-akraba ilişki ağı ile kurulduğu, dil engeli, sağlık sorunları vb. nedenlerle sınırlı bir sosyal çevreye sahip oldukları, sorun ve ihtiyaçlarını kendi ilişki ağları içinde çözmeye çalışmaları sebebiyle sosyo-kültürel uyum düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. G1 göçmenlere hizmet veren kurumlara ilişkin bildiklerini şöyle aktarmıştır:

“Kızılay ve Göç İdaresini bilirim. Tekirdağ’da dernek meselesi yok.” (G1) (E)

Engelli birey G3, G4 ve G5 ise göçmenlere hizmet veren kuruluşlar ve dernekler hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir.

4.11. Sosyal Hizmetlere Erişim

Engelli ve yaşlı göçmenlere, kamusal sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden faydalanma durumları, yaşadıkları sorunlar sorulmuş; ayrıca yararlanmak istedikleri sosyal hizmet uygulamaları hakkında bilgi edinilmiştir. Engelli ve yaşlı göçmenlerden %40 ve üzeri engelli olan bazılarının Engelli Aylığı aldığı; bazılarının bilgi sahibi olmadığı ve engelli raporu bulunsa bile başvuruda bulunmadığı, bazılarının Kızılay’dan SUY kapsamında ekonomik yardım aldığı belirlenmiştir.

“İmkân olsa otobüs kartından ulaşım için yararlanmak isterdim. Ulaşım çok maliyet. Huzurevine girişi açsalar da mutlak kabul edilmez. Kişi bakıma muhtaç hale gelir komşuları bakar. Hiç mümkün değil. Huzurevi red mutlak” (G1) (E)

“%40 altı engelli raporum var. İki bacağımda platin var. Evde 5 kişi yaşıyoruz. Evde bakım aylığı almak isterim ama alamıyorum. Kızılay’dan aylık 450 TL yardım alıyorum.” (G2) (K)

“Şeker hastalığı nedeniyle sağ bacağım ampute edildi. Engelli raporum var, aylık 1.350 TL engelli aylığı alıyorum. Tekerlekli sandalye, protez ayak gibi tıbbi ekipmanlara ihtiyacım var, bulmak çok zor.” (G5) (K)

“Engelli raporum var, ama aylık almıyorum. Kızılay’dan yardım alırdım. Çocuklar işe başlayınca yardım kesildi. Belediye bir kere kömür gönderdi.”(G7) (K)

“Huzurevi ayıptır. Ailesi bakar, olmazsa komşusu bakar.”(G11) (E)

“İlk geldiğimiz zaman kimlik alamadık. Sosyal yardımlardan, sağlıktan faydalanamadık, çok zorlandık.” (G12) (E)

Yasal statülerin belirlenmesi, engelli ve yaşlı göçmenlerin sosyal hizmetlerden faydalanma durumlarını şekillendirmesi açısından önemlidir. Kayıtlı olmaya ilişkin problemlerin, katılımcıların sağlık, eğitim, sosyal yardım ve hizmetlerden yararlanamamalarına ve göç sonrası yaşadıkları sorunların artmasına yol açtığı görülmektedir.

“Hiçbir yardım almam. Otobüs kartı olsa iyi olurdu. Engelli bakım merkezi ayıp bizde. Yalnızsa bile komşusu bakmıyorsa o da ayıp.” (G15) (E)

“Ben kalp hastasıyım. Karım da ben de rahatsızlık geçirdik. Akrabalarımız baktı, ihtiyaçlarımıza yardımcı oldu.” (G16) (E)

“Çocuklar, komşular bakar düşkün hale gelirsek. Huzurevi kabul edilemez.”(G17) (K)

“Kızılay’dan 1.500 TL yardım alıyorum. Hayırsever insanlar bazen yardım yapıyor. Onun dışında yararlandığım bir hizmet yok.”(G19) (E)

Katılımcıların bazılarının göçmenlere hizmet veren kurumlar hakkında bilgi sahibi olmadığı, engelli ve yaşlılara yönelik sosyal yardım ve hizmetlerden genellikle engelli aylığı, evde bakım aylığı ve engelli kimlik kartı hizmetlerinden yararlanmak istedikleri, kurum bakımına sıcak bakmadıkları; Huzurevine/Engelli Bakım Merkezine yerleşme durumunun kültürel anlamda kabul görmeyen bir durum olduğunu ifade etmişlerdir.

Engelli kimlik kartından yararlanmak istemenin temelinde otobüs kullanımında dil sorunu nedeniyle başka bir yakınına bağlı kalmaksızın mobilize olma isteği yer almaktadır. Katılımcılar, bu karta sahip olmanın toplumsal hayata katılımlarını kolaylaştıracağını vurgulamaktadır.

“Afrin’den kaçak geldim. Çocuklarım önce gelmişti. Göçmen kurumlarını bilmem. Geldiğimde çocuklarımın yanına, Tekirdağ’a yerleştim.” (G2) (K)

Engel durumu nedeniyle aile bireylerine bağımlı hareket eden G3, sosyal yardım ve hizmetler hakkında şunları söylemiştir:

“Ailemle birlikte geldik buraya. İlk Nusaybin’de kampta kaldık, 2 sene boyunca. Kampta erzak yardımı yapılırdı. Başka göçmen kurumlarını bilmem.” (G3) (K)

Kamptan ayrıldıktan sonra ailesiyle Çorlu’ya yerleşen G3’ün kurum bakımına yerleşme süreci ile ilgili ablası ve vasisi şu bilgileri aktarmıştır:

“Zihinsel engelli kız kardeşim, abim ve yengelerle birlikte yaşıyordu. Annem 3 yıl önce vefat ettikten sonra yengeleri ile sorunlar yaşadı, bakmak istemediler kardeşime. Ben yanıma aldım, bakım merkezine yerleşmeden önce hep baktım. 5 çocuğum var küçükler. Eşim inşaatta çalışır. Kardeşim hiç yerinde durmuyor, bir an oturmuyor. Evden kaçıyor, ocağı açıyor. Komşular hep şikayet eder. Tuvaletini bilmiyor, en büyük sıkıntı. Çocuklarım için tehlike oluyor. Evde bakmakta zorlandım, yoksa bir yere vermek istemezdim, ayıp bakmamak.”(G3) (K)

Ruhsal engelli bireylere yönelik bir bakım merkezinde kalan G4, engelli bakım merkezine yerleşme süreci ile sosyal yardım ve hizmetler hakkında şunları söylemiştir:

“Eşim ve çocuklarım benden önce gelmişlerdi. Ben sonradan kaçak geldim. İstanbul’a ailemin yanına geçtim. Göçmen kurumlarını bilmem. Kocam marangoz olarak çalışır. Eşya eksikliğimiz oldu, tanıdıklar yardım etti. Herhangi bir sosyal yardım ve hizmetten faydalanmadım. Kocamla sık kavga ederdik, sevmeyen evlendik zaten. Sorun çıktı ayrıldım evden, sokaklarda yaşadım. Sonra buraya getirildim.” (G4) (K)

Türkmen asıllı katılımcı G1, Tekirdağ’da Suriyelilere yönelik faaliyet gösteren dernek bulunmadığını ve belediye hizmetlerinin eksikliğini dile getirmiştir:

“Tekirdağ’da dernek meselesi yok. Belediye sıfır. Bir çöp görmedi Suriyeliler belediyeden. 2014’te sadece yaşlılar için otobüs kartı verildi. 2016’da bitti. Ben daha önce 6 ay Antep’te kaldım. Antep Belediyesi daha iyi bu konuda. Bu iş insanlık. İnsan nere giderse insandır. Bi iş insaniyetle yapıcaksa işi nerde olsa yapar.” (G1) (E)

Katılımcıların genellikle Kızılay tarafından verilen Kızılay Kart (SUY) nakdi yardım hizmeti hakkında bilgi sahibi olduğu ve bazı katılımcıların yararlandığı, %40 ve üzeri engelli olan bazı katılımcıların Engelli Aylığı aldığı; bazılarının Engelli Raporu olduğu halde konu hakkında bilgi sahibi olmadığı, bazılarının ilk zamanlar kampta sunulan sosyal hizmetlerden yararlandıkları, bir katılımcının belediyenin aynı yardım hizmetleri kapsamında kömür yardımından faydalandığı ifade edilmiştir. Huzurevi, evde bakım aylığı gibi hizmetlerden faydalanan katılımcı bulunmadığı, katılımcıların bu hizmetlerle ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadığı belirlenmiştir. Yakınına bakım sağlanması yerine kurum bakım bakımı kapsamına alınmasının kültürel anlamda kabul görmediği ve ayıp karşılandığı dile getirilmiştir. Engelli bireylere yönelik özel bakım merkezi hizmetinden yararlanan ise 2 engelli Suriyeli göçmenin bulunduğu, zorunlu haller nedeniyle Engelli Bireylerin Acil Yerleştirilmesi İşlemleri Hakkında Genelge (ASHB, 2021) kapsamında kuruluşa yerleştirildikleri, geçici koruma statüsünde olmaları sebebiyle ilgili mevzuat gereği “ikamet şartı”nın sürekli kurum bakımı hizmeti sağlanmasında engel teşkil ettiği, yabancı kimlik numarası ve oturma izni bulunmayan engelli Suriyeli göçmenlerin kurum bakımı ihtiyacı oluşması halinde sosyal hizmet uygulamalarında belirsiz ve çelişkili durumların olduğu belirlenmiştir. Engelli ve yaşlı göçmenlerin en çok ulaşımda kullanmak için engelli kimlik kartından yararlanmak istedikleri; bunun dışında engelli aylığı ve evde bakım aylığından faydalanmak istedikleri ifade edilmiştir.

4.12. Sosyokültürel Uyum

Geçici koruma altındaki engelli ve yaşlı Suriyeli göçmenler ile yapılan görüşmelerde; Türkiye’ye sosyokültürel anlamdaki uyum düzeyleri, yerel halk ile ilişkileri, yaşadıkları zorluklar ile dışlanma ve ayrımcılık gibi konular ele alınmıştır. 60 yaşındaki Türkçe bilen Türkmen katılımcı, Türk toplumunun genel olarak Suriyelilere bakış açısı hakkında görüşünü şöyle ifade etmiştir:

“Var var insanlar var bizleri her daim yabancı Suriyeliler hayınlar vatanlarını sattılar diyirler.” (G19) (E)

Bir başka katılımcı, 60 yaşındaki engelli G15 de, değişen yaşam koşulları ve Türkiye’deki yaşamla ilgili düşüncesini şöyle belirtmiştir:

“Suriye’de herşey ucuzdu krallar gibi yaşıyorduk. Orada kaymakam karşılar çay kahve ağırlar, kapıya kadan geçirir. Burada herkes benim diyor. Bekçiyle konuşursun o bilen çemkirir.”(G15) (E)

Aynı katılımcı Suriye ve Türkiye’deki kültürel farklılıklara ilişkin bir gözlemini de örneklendirerek aktarmıştır:

“Suriye’de buradaki gibi kahvehane kültürü yok. Halep 5 milyon. Veliköy’de 20 kahve var. Halep’in hepsinde 20 kahve yok. Şöyle örnek veriyim; babam muhtardı. Şu oda kadar bir oda var. 100 kg şeker, çay 40 kg sandıkla durur. Erkekler birbirini ziyaret eder gün içinde, çay içer, muhabbet eder.” (G15) (E)

Dil konusunun uyum sağlamada en büyük etkenlerden biri olduğu ve göçmenlerin sosyal yaşamını büyük oranda etkilediği katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bedensel engeli nedeniyle yürümede güçlük yaşayan kadın göçmen G7, sosyal yaşamda karşılaştığı zorlukları şöyle ifade etmiştir:

“İlk başta alışmak zordu ama alıştık hamd olsun. En çok dil konusunda zorlanırsınız. Geçen kavga yaptık çıktık marketten. Anlaşamadık. Ters baktılar. Çocuklar olmadan evden çıkmak zor gelir bana.”

Gelini ve torunlarıyla yaşayan bedensel engeli bulunan G2, Türkiye’de geçici olarak kaldığını ifade ederek sosyal yaşamı hakkında şu bilgileri iletmiştir:

“Oğlum Hollanda’da kampta. İlk çocuklarımın yanına, Tekirdağ’a geldim. Türkçe bilmiyorum. Torunlarım burda büyüdüler, okudular, Türkçe bilirler. Dışarı onlarla çıkarım, akrabalarla yakın otururuz onların yanına giderim gelirim ve torunlarla. Torunlar şimdi Flemenkçe de öğrenmeye çalışır. Burdan sonra oğlumun yanına Hollanda’ya geçeceğiz.” (G2) (K)

Katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilen temel sorunlardan olan dil bilmeme, örnekten de anlaşıldığı gibi sosyal yaşamı bütünüyle etkilemekte ve bireyin kendine yetebilir durumda olup olmadığı hakkında fikir vermektedir.

Sağlık hizmetleri açısından bir ayrımcılık yaşamadıklarını, genel anlamda sağlık hizmetlerinden memnun olduğunu belirten G7, düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Sağlık hizmetlerinden sıkıntı yaşamadım. Randevu bize size aynı işte. Doktorlar yoğunsa almıyor.” (G7) (K)

İşitme engeli bulunan G10, engeli nedeniyle aile içinde görmezden gelindiğini, iletişim problemleri ve göçmen de olmanın etkisiyle sosyal yaşama sınırlı katılım sağladığını, babasının işlerine yardıma giderek toplumsal hayata katıldığını dile getirmiştir. Göç sonrası yaşlılığa bağlı sağlık problemlerinin de etkisi ile çalışmadığını belirtilen bir katılımcı gündelik sosyal yaşamında neler yaptığını şöyle anlatmıştır:

“Kalp rahatsızlığım var, stent takıldı. Burda çalışmam, çocuklarım çalışır. Evden çıkarım camiye. Sonra eş, dost, akraba, arkadaş ziyareti yapar eve giderim. Rutin her gün böyle.” (G14) (E)

Yapılan görüşmelerde, engelli ve yaşlı Suriyeli göçmenlerin sağlık problemleri, dil engeli gibi sebeplerle aile bireylerine bağımlı hareket ettikleri, gündelik yaşamda akraba-arkadaş ilişki ağı ekseninde sosyalleştikleri, sorunlarını da bu destek sistemlerinden yararlanarak çözmeye çalıştıkları için yerli halk ile sınırlı iletişimlerinin bulunduğu ve zorunlu olmadıkça iletişim kurmaktan kaçındıkları belirtilmiştir. Bazı katılımcılar yerli halkın kendilerine yönelik ayrımcı tutumlarının olduğunu söylemiştir. Bu ifadelerden engelli ve yaşlı Suriyeli göçmenlerin sınırlı sosyal ağlara sahip oldukları ve toplumsal entegrasyon düzeylerinin düşük olduğu anlaşılmaktadır.

4.13. Geri Dönüş Düşüncesi

Engelli ve yaşlı göçmenlere, geleceğe yönelik planlarının ne olduğu, ülkelerine geri dönme düşüncelerinin bulunup bulunmadığı konusunda sorular sorulmuş; katılımcıların geleceğe yönelik duygu ve düşüncelerini şöyle ifade edilmiştir:

“Belirsiz bir durum ama geçici koruma statüsünde kalmak istemiyoruz. Ev almak istiyoruz alamıyoruz. Hep belirsizlik var.” (G5) (K)

“Kendimizi güvende hissetmiyoruz, yerleşmek istiyoruz. Şimdilik Türkiye’de kalmak istiyoruz. Suriye’de evimiz zarar gördü; bi hayat yok şimdi, güven yok. Artık bizim çocuklar burda okuyor. Çocuklarımız vatansız kaldı.” (G7) (K)

“11 yıldır Türkiye’deyiz. Karımlan beraber emekli aylığımız var. Suriye’de hayat çok kolaydı. Herşey bol ve ucuzdu. Şimdi güven yok nasıl dönelim. Burda yeni bir hayat kurduk, yerleştik. Bir oğlum İstanbul’da rehber olarak çalışıyor, diğer oğlum Hukuk okuyor üniversitede, küçük olan lise öğrencisi, kızlarım evli Veliköy’de yaşıyorlar. Bırakıp gidemeyiz.” (G1) (E)

Suriye’de meydana gelen olaylarda bir bacağını kaybeden ve patlama nedeniyle işitme kaybı yaşayan G8, geri dönme durumuna ilişkin düşüncelerini şöyle belirtmiştir:

“Evimiz ve bulunduğu sokak patlamada yerle bir oldu. Dönecek yerimiz yok nasıl gidelim. Hep bir korku var.” (G8) (E)

Suriye’de çiftçilik yapan, arsaları bulunan G11 ve G13, gelecekte dönmek istediklerini; ancak aile bireylerinin çalışma durumu, çocukların okulu ve sağlık problemleri nedeniyle Türkiye’de kalmak istediklerini belirtmişlerdir:

“Suriye’de 100 dönüm arsam var. İşletip kirasını alıyorum. Burda bekçilik yapıyorum. Oğlum alüminyum ustası, kendi dükkanı var. İki torunum var okula gidiyorlar. Dönmek isteriz elbet ama hep birlikte. Oradan oraya çok zor...”(G11) (E)

“Durumumuz iyiydi gelmeden önce. 80 dönüm toprak var, işliyoruz. 5 çocuğum var okula gidiyorlar. Gidelim desek isteriz tabii ama nasıl güveniriz.” (G13)

Suriye’deki geçmiş yaşam deneyimleri ve aidiyet duygusu ile yaşlı göçmenler, vatanlarına dönme isteği taşısalar da çoğunluğu, Türkiye’de bir yaşam kurdukları, can güvenliğinden kaygı duydukları için bir belirsizliğe sürüklenmek istemediklerini ifade etmişlerdir. Aile bağları nedeniyle geri dönme düşüncesi bulunmayan katılımcıların yanında; üçüncü bir ülkeye geçiş yapıncaya kadar Türkiye’de geçici süre ile kalan bedensel engeli bulunan G2, geleceğe yönelik planlarını şu şekilde anlatmıştır:

“Afrin’den 6 yıl önce kaçak geldim. Oğlum ve torunlarım olduğu için Tekirdağ’a geldim ilk. Oğlum şimdi Hollanda’da kampta. Ben gelinim ve torunlarımla birlikte kalıyorum. Torunlarım burda büyüdüler, okudular, Türkçe bilirler. Ekonomik koşullar zor, Hollanda’da yaşam daha iyiymiş buradan sonra oğlumun yanına Hollanda’ya geçeceğiz. Torunlar şimdi Flemenkçeyi de öğrenmeye çalışır gideceğimiz için.” (G2) (K)

Suriye’deki çatışmalar nedeniyle yaşadıkları zorunlu göç ettiklerini dile getiren G18, geri dönme durumuna ilişkin düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

“Halep şehrinde yaşadığımız mahallede çatışma çıktı, oğlum çıkan olay sonucu vefat etti. Orada artık yaşayacak bir evimiz, can güvenliğimiz yok. Dönemeyiz o yüzden.”

Katılımcıların çoğunluğunun Suriye’deki güvensizlik ortamı nedeniyle dönmek istemediği ve Türkiye’de kalmaya yönelik planlar yaptıkları, yaşlı göçmenlerin gençlere göre ülkelerine dönme konusunda daha istekli oldukları; ancak aile bireylerinin çalışma, eğitim, sağlık vb. durumları sebebiyle aile bireylerine bağlı karar aldıkları, engelli göçmenlerin ise tamamen aile bireylerine bağlı olarak gelecek planlarını oluşturuldukları görülmüştür.

5.TARTIŞMA

Çalışmamızda; geçici koruma kapsamındaki engelli ve yaşlı Suriyelilerin Türkiye’de sosyal hizmetlere erişimi üzerine yaşadıkları sorunlar etnografi yöntemi ile ele alınmıştır. Bu sorunlar; zorunlu göç deneyiminin travmatik etkileri, istihdam ve ekonomik sorunlar, barınma, aile içi ilişkiler, sağlık, gündelik yaşam, sosyal ilişki ağları, sosyo-kültürel uyum, sosyal hizmetlere erişim ve toplumsal hayata katılım gibi çeşitli alanlarla ilgilidir. Dil sorunu, diğer sorunların temelini oluşturan ve besleyen en büyük sorundur. Katılımcıların birkaç tanesi dışında büyük çoğunluğu Türkçe bilmediği için görüşmeler tercüman aracılığıyla veya Türkçe bilen yakınlarının yardımı ile gerçekleştirilmiştir. Dil sorunu nedeniyle engelli ve yaşlı göçmenlerin gündelik yaşam, iş piyasası, toplumsal hayata katılım ve sosyo-kültürel uyum durumu etkilenmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen Tekirdağ ilinde yaşayan Geçici Koruma Statüsünde bulunan 18 yaş üstü 10 engelli ve 60 yaş üstü 9 yaşlı Suriyeli göçmenin, 12’i erkek, 7’si kadındır. Katılımcılardan; erkek engelli ve yaşlı göçmenlerin çoğunluğunun çalıştığı, genellikle inşaat işleri, tamircilik gibi işlere yöneldikleri, kadın engelli ve yaşlı göçmenlerin çoğunluğunun evde oldukları, erkeklere göre toplumsal hayata daha az katıldıkları, çoğunluğunun eğitim düzeyinin düşük olduğu; ancak bazılarının lise veya üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir. Ataerkil aile yapısı ve kültürün etkisiyle genellikle çok çocuk sahibi oldukları, geniş aileler şeklinde yaşadıkları, bazılarının çekirdek aile şeklinde de yaşam sürdürdüğü görülmüştür. Katılımcıların, Türkiye’ye göç etme yılına bakıldığında engelli ve yaşlı göçmenlerin çoğunluğunun uzun süredir ülkemizde oldukları gözlemlenmiştir. Katılımcıların, göç sonrası bir süre geçici barınma merkezinde veya akraba ve tanıdıklarının evlerinde kaldıkları, akran ve tanıdık desteği ile istihdam olanakları bulunan şehirlere yerleştikleri, Tekirdağ ilini coğrafi olarak İstanbul iline yakın olması ve sanayi potansiyeline sahip Çorlu, Çerkezköy, Kapaklı gibi ilçelerinin bulunması sebebiyle yerleşim yeri olarak tercih ettikleri görülmüştür.

Katılımcıların göç kararını Suriye’de çıkan çatışmalar, evlerinin yıkılması, yakınlarının kaybı, güvenli bir yaşam alanının ve can güvenliğinin kalmaması sebebiyle aldıkları, göç öncesi ve göç yolculuğunda çeşitli sağlık problemlerinin ortaya çıktığı, travmatik yaşam deneyimlerinin katılımcıların psikolojik durumunu olumsuz etkilediği bulgulanmıştır. Güler Aslan ve Güngör

(2019), İstanbul'daki sığınmacıların yaşadıkları sorunlar ile ilgili yaptıkları bir çalışmalarında; katılımcıların çoğunluğunda savaşın etkileri, sağlığını, yaşadığı evi, mal varlığını, yakınlarını ve sevdiği kişileri kaybetmenin ve yakınları ile ayrı kalmanın travmatik etkiler bıraktığı belirlenmiştir. Özen ve Cerit (2018), Suriyeli sığınmacılarla yapmış oldukları çalışmalarında; Suriyeli sığınmacılara yönelik Harvard Travma Envanteri ve Beck Depresyon Ölçeği uygulanarak elde edilen bulgularda, yoğun travmatik yaşam deneyimi bulunan Suriyeli göçmenlerin travma puanının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yerinden edilen engelli göçmenlere yönelik Kadın Mülteci Komisyonu tarafından yürütülen bir projede, zorunlu göçe sebep olan çatışma, yaralanma, sağlık problemlerine bağlı olarak sosyal ve ekonomik yaşama katılmada diğer engelli bireylere göre daha fazla güçlük yaşadıkları belirlenmiştir (Pearce, 2017).

Yaş faktörünün istihdam üzerindeki etkileri ve ekonomik sorunlar katılımcılar ile yapılan görüşmeler neticesinde açığa çıkarılmıştır. Yaşlılık ile ortaya çıkan sağlık problemleri ve “iş göremez” algısı yaşlı göçmenlerin iş piyasasına yeterince dahil olamamalarına yol açmaktadır (Korkmaz Yaylagül ve Aslan, 2020: 415). Engelli ve yaşlı göçmenlerin çoğunluğunun göç sonrası yoksullaştığı, çalışma izinleri ve sağlık problemleri nedeniyle iş bulmakta zorlandıkları, Suriye’de iken genellikle çiftçilik yaparak geçinirken Türkiye’de inşaat işleri, ticaret ve tamirat gibi işlere geçiş yaptıkları, çoğunlukla iş gücü çağındaki erkeklerin çalışarak ailenin geçimini sağladığı dile getirilmiştir. Yaşlı göçmenlerin sağlık sorunlarının çalışmalarına engel olması, dil sorunu vb. sebeplerle pasif durumda oldukları veya sınırlı işlerde çalıştıkları, ekonomik yönden çocuklarına bağımlı oldukları, gelir durumlarının azaldığı, engelli göçmenlerin de sağlık sorunları nedeniyle engel durumlarına göre yapabildikleri işlerde çalıştıkları veya çalışan aile bireylerine yardımcı oldukları belirlenmiştir. Engelli göçmenler, artan ihtiyaçları ve sağlık problemleri nedeniyle çalışma yaşamına katılma ve gelir elde etmede güçlük yaşayabilmekte, buna bağlı olarak da yoksullaşma riski ile karşılaşabilmektedir (Palmer, 2011). Silveira ve Allebeck (2001), Londra’da yaşlı Somalili erkeklerin sağlık ve sosyal durumları üzerine yaptıkları etnografik bir çalışmada, ekonomik temelli sorunlar ve yaşam şartlarının fiziksel ve ruhsal sağlığı etkilediğini bulgulamıştır. Akdeniz (2014) İstanbul'daki sığınmacıların çalışma hayatıyla ilgili yaptığı araştırmada, Suriyeli sığınmacıların düşük ücretle daha uzun süre çalıştıklarını ve çoğunluğunun kayıt dışı istihdam edildiklerini belirtmiştir. Yıldırım alp, İslamoğlu ve İyem (2017) de benzer şekilde; İstanbul'daki Suriyeli sığınmacılar hakkında

yaptıkları çalışmada, Suriyelilerin sosyal güvence kapsamında olmadan gündelik işlerde düşük ücretlerle çalıştıklarını ve çalışma koşullarının daha zor olduğunu belirlemişlerdir.

Yaş faktörünün iş bulmada ve istihdama katılımında etkili olduğu görüşmeler neticesinde açığa çıkmış, bu durumda çalışmak isteyen yaşlı göçmenlerin ne iş olursa yaparak geçimlerini sağlamak istedikleri belirlenmiştir. Literatürde nitel yöntemlerle göçmenlere yönelik yapılan farklı çalışmalarda araştırmamız ile benzer şekilde yaşlı göçmenlerin, dil sorunu, geçmiş mesleki deneyimlerini göç ettikleri ülkede kullanamama, yaşa bağlı olarak fiziksel kapasitelerinin zayıflaması gibi çeşitli durumların etkili olduğu görülmektedir (Girgis 2015; Güneş-Aslan 2018). Yaşlı göçmenlerin, göç sonrası istihdama dahil olma konusunda daha az fırsatının bulunduğunu ve yeni beceriler kazanma konusunda gerekli bilgi ve becerileri edinme konusunda güçlük yaşadıklarını iddia eden Chahda ve arkadaşlarının (2013) çalışmasındaki bulguları ile çalışmamızın bulguları örtüşmektedir. Yaşlı göçmenlerin istihdam dışında kalması gelir azlığı ve yoksulluk yaşamalarına, aile içinde pasif ve edilgen bir konuma geçmelerine ve ekonomik yönden çocuklarına bağımlı yaşam sürmelerine yol açmaktadır (Lee 2007; Chahda ve ark. 2013; Girgis 2015). Da ve Garcia (2015), göç sonrası süreçte yaşanan ekonomik bağımlılığın aile içi ilişkileri ve güç dengesini değiştirerek yaşlı göçmenlerin yaşamları üzerindeki kontrol duygularının zayıfladığını iddia etmektedirler. Güler Aslan ve Güngör'ün, İstanbul'daki sığınmacıların yaşadıkları sorunlar ile ilgili yaptıkları bir çalışmada; engelli ve yaşlı göçmenlerin çalışma yaşamına yeterli düzeyde katılamadığı ifade edilmiştir. Mevcut çalışmamızda da katılımcıların çoğunluğunun çocuklarının desteği ile geçimlerini sağlayabildiği, çalışan genç yaştaki göçmenlerden çoğunun çalışma izni bulunmadığı; yalnızca birkaç tanesinin çalışma izni ile fabrikada çalıştığı, yaşlı göçmenlerin genellikle evde oldukları, çalışma izni kapsamında çalışan yaşlı göçmen bulunmadığı, iş imkanlarına sosyal ilişki ağı yardımı ile ulaştıkları, kadınların ev içinde oldukları ve evin tüm yükünü üstlendikleri görülmüştür. İstisnai olarak bir kadın yaşlı göçmenin emekli öğretmen olduğu, bir kadın engelli göçmenin ise belirli süre tekstil atölyesinde çalıştığı bilgisine ulaşılmıştır.

Barınma sorunu, ekonomik sorunlarla yakın ilişkili bir sorun olarak karşımıza çıkmakla birlikte; çalışmamızda katılımcıların hepsi kira giderlerinin yüksek olduğunu, kalabalık aileler şeklinde yaşadıkları için ev bulmakta zorlandıklarını beyan etmişlerdir. Birden fazla aile veya çok çocuklu olmaları sebebiyle genellikle geniş aileler şeklinde yaşadıkları için mahremiyet ve kendilerine ait özel alana sahip olamadıkları için bazı katılımcıların ayrı ev tuttukları; bu nedenle kira giderlerinin fazla olduğu, ödemekte güçlük çektikleri belirlenmiştir. Taşçı ve

Kahraman (2021), İzmir’de yaşayan yaşlı göçmenlerin gündelik yaşam deneyimleri üzerine yapmış oldukları çalışmalarında da benzer şekilde, yaşlı göçmenlerin genellikle çocukları ile birlikte yaşadıkları ve kendilerine özel bir alanlarının bulunmadığı bulgulanmıştır.

Katılımcıların çoğunluğu, göç sonrası aile içi ilişki ve rollerde değişim meydana geldiğini, aile içi ilişki ve dinamiklerde meydana gelen değişim, sağlık sorunları ve dil problemi vb. sebeplerle yaşlı göçmenlerin daha çok ev içinde zaman geçirdiği, engelli göçmenlerin ise aile ve toplumda daha çok dışlayıcı tutuma maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Yaşlı göçmenlerin Suriye’deki iken daha iyi çalışma koşullarına sahip olduğu, göç sonrasında ekonomik açıdan çocuklarına bağımlı olmalarının aile içi ilişkilerde değişimler meydana getirdiği belirlenmiştir. Ayrıca geniş aileler şeklinde ve yakın akrabalarla birkaç aile birarada yaşamının aile içi iletişim sorunlarına yol açtığı bazı katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Suriye’de erkeğin aile reisi konumunda ve hanede gelir getiren kişi olduğu bir toplumsal düzen bulunmaktadır (Doğangün ve Keysan, 2021:17). Çalışmamızda; evin geçimini genç yetişkin erkeklerin sağladığı, yaşlı göçmenlerin sosyo-ekonomik açıdan çocuklarına bağımlı bir yaşam sürmeleri nedeniyle statü kaybı yaşadıkları, buna bağlı olarak da sosyal açıdan izole oldukları bulgulanmıştır. Taşçı ve Kahraman (2021)’nın çalışmasında da, yaşlı göçmenlerin sosyoekonomik yönden çocuklarına bağımlı bir yaşam sürdürdükleri, ataerkil aile yapısı gereği erkeklerin haneye gelir getirdiği belirtilmiştir. Engelli göçmenlerin genellikle evde ve aile bireylerine bağımlı bir yaşam sürdürdükleri, durumlarına uygun iş imkanı bulanların kayıt dışı çalıştıkları veya çalışan aile bireylerine yardım ettikleri, iki katılımcı engelli kadın göçmenin ise aile içi çözülme nedeniyle kendilerine bakım sağlayamadıkları için engelli bireylere yönelik özel bakım merkezinde kurum bakımı altında oldukları belirlenmiştir. Ataerkil aile yapısı nedeniyle kadınların, ev işleri, çocuk ve yaşlıların bakımı ile ilgilendiği görülmüştür. Engelli göçmenlere yönelik sözel şiddet ve sosyal izolasyon durumu yaygın olmasa da bazı katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Akçe (2018), zihinsel engelli Türkiyeli ve Suriyeli sığınmacı anneler ile aile işlevselliğinin karşılaştırılmasına yönelik yapmış olduğu çalışmada; aile rollerinin pozitif yönde arttıkça aile işlevselliğinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Görüşme yapılan engelli ve yaşlı göçmenlerin gündelik yaşamlarında çoğunlukla evde zaman geçirdikleri, engel, sağlık durumu ve dil problemi vb. çeşitli sebeplerle aile bireylerine bağımlı hareket ettikleri görülmüştür. Ataerkil aile yapısı gereği kadın engelli ve yaşlı göçmenlerin genellikle ev işleri, dini ritüeller ve torunlarının bakımı ile ilgilendikleri, akraba ve komşulara giderek sosyalleştikleri, çalışmayan erkek yaşlı göçmenlerin genellikle ev-cami-arkadaş

üçgeninde zaman geçirdikleri dile getirilmiştir. Katılımcıların temel yaşam ihtiyaçlarını çoğunlukla Suriyelilerin açmış olduğu bakkal ve marketlerden karşıladıkları öğrenilmiştir. Ev yaşantılarının sade olduğu, az sayıda mobilya, yer minderi ve televizyon dışında fazla eşyalarının bulunmadığı gözlemlenmiştir. Atilla Demir (2017), Sakarya’da bulunan yaşlı Suriyeliler ile yapmış olduğu çalışmasında, yaşlı göçmenlerin göç sürecinde meydana gelen kayıplar, sağlık sorunu ve dil problemine bağlı olarak kaynaklara erişimde yakınlarına bağımlı olduklarını bulgulamıştır.

Taşçı ve Kahraman’a (2021) göre, yaşlı göçmenlerin zamanlarının büyük çoğunluğunu dini ritüeller ile ilgilenerken geçirdikleri, bu durumun baş etme kapasitelerini güçlendirdiği belirtilmiştir. Silveira ve Allebeck (2001) bir çalışmada, aile desteğinin ruhsal dayanıklılığı artıran en önemli unsur olduğunu, bunun yanında da dini pratikler ve Somalili akran ilişkisi ağının başa çıkma kapasitesini güçlendirdiği iddia edilmiştir. Toplumsal yaşama katılımı sınırlandıran en önemli noktalardan birinin dil sorunu olduğu, bu soruna bağlı olarak temel ihtiyaçlara bir yakınının desteği olmadan ulaşmada güçlük yaşandığı belirlenmiştir. Gündelik yaşamı şekillendiren unsurlara bakıldığında ekonomik sebepler, geçim ve barınma sorunlarının önem teşkil ettiği görülmektedir. Yapılan çalışmalarda da benzer şekilde mevcut sorunların göçmenler ve yaşlı göçmenler özelinde de önemli olduğu bulgulanmıştır (Lee 2007; Kang ve ark. 2009 p. 499; Da ve Garcia 2015 p. 232; Yıldırım alp ve ark. 2017).

Uyruğu ve göçmen statüsü gözetilmeksizin herkesin evrensel bir insan hakkı olarak tanımlanan sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı bulunmaktadır (Pace 2009, 2007). Ancak hem göçmenler hem de engelli ve yaşlılar özelinde sağlık hizmetlerine erişme ve toplumsal entegrasyonun sağlanması konusunda çeşitli engellenmeler ile karşılaşmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Bankası 2011, Dünya Sağlık Örgütü 2010). Çalışmamızda engelli ve yaşlı göçmenler ile yapılan görüşmelerde; katılımcıların temel sağlık sorunları, göç öncesi ve sonrası sağlık durumlarının değişim gösterip göstermediği, değişim gösterdi ise nedenleri sorularak sağlık sistemlerine erişim konusunda yaşadıkları sorunlar değerlendirilmiştir. Katılımcıların genel olarak göç sürecinde sağlık durumlarının fiziksel ve psikolojik açıdan etkilendiği, bazı katılımcıların sağlık problemlerinin yaşlanmaya bağlı olarak ortaya çıktığı, genellikle sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalandıkları ve ilaçları ücretsiz temin ettikleri için sağlık hizmetlerinden memnun oldukları, bazen randevu almakta sorun yaşadıkları ifade edilmiştir. Katılımcıların çoğu kültürel değerler nedeniyle sağlık durumlarının kötüleşmesi ve yaşlanma durumunda aile üyeleri ve akrabalar tarafından bakım sağlanacağını düşünmektedir.

Bu duruma istisnai olarak bakım ihtiyacının ev ortamında sağlanamadığı 2 engelli Suriyeli göçmenin kurum bakımı hizmetinden yararlandığı görülmüştür. Sağlık hizmetlerinde dile getirilen bir diğer sorun ise protez ayak, tekerlekli sandalye gibi tıbbi gereçlerin temin edilememesi nedeniyle kişisel ihtiyaçlarını karşılama konusunda yaşanan güçlüklerdir. Dil sorunu pek çok sorunun temel kaynağını oluşturmakla birlikte ortaya çıkan iletişim sorunları nedeniyle sağlık sistemlerine erişimi büyük ölçüde etkilemektedir. Strong ve arkadaşları (2015), yapılan araştırmalara bağlı olarak; yaşlı göçmenlerin yaşlılığa bağlı olumsuz yaşam deneyimleri ile ilişkili olarak sağlık sorunlarının ilerleyebildiğini ifade etmektedirler. Bu nedenle yaşlı göçmenlerin yoğun olarak sağlık hizmetlerine gereksinim duydukları düşünülmektedir. Skinner (2014) Lübnan ve Ürdün’de yerinden edilen engelli ve yaşlı Suriyelilerle gerçekleştirdiği bir çalışmada, engel durumu veya kronik rahatsızlığı bulunan göçmenlerin %45’inin öz bakım becerilerini yerine getirmede güçlük yaşadığı, yaşlı göçmenlerin ise %60’ının ise bu sıkıntılarla karşılaştığı bulgulanmıştır. Lanari ve Bussini’ye (2012) göre, yaşlı göçmenlerin sağlık durumunun göç sonrası sosyoekonomik koşulların da etkisi ile menşe ülkede yaşayan yaşlı bireylere nazaran kötü durumdadır. Benzer şekilde, Yeo ve Johnson (2013), ABD’nde 4-14 yıl arası ikamet eden göçmenlerin sağlık durumunun sosyal refah politikalarındaki değişimlerin de etkisi ile ABD doğumlu yaşlı bireylere göre sağlık durumlarının iki kat fazla olduğunu ileri sürmüştür.

Katılımcıların yaşadığı pek çok sorunun temel sebebi olarak karşımıza çıkan dil sorununa bağlı olarak kişisel ihtiyaçlarını karşılamada bağımlılık ve toplumsal hayata sınırlı katılımın ortaya çıktığı belirlenmiştir. Dil sorununa bağlı olarak temel eğitim ve sağlık sistemlerine ulaşmada güçlük yaşandığı ifade edilmiştir. Yaşlı göçmenlerin gençlere göre dil öğrenme konusunda daha az fırsat ve zamana sahip oldukları, bu nedenle sosyal hayata katılım konusunda içinde bulundukları sosyal ilişki ağından yararlandıkları görülmüştür. Literatür incelendiğinde de benzer sonuçlarla karşılaşılmiştir. Knapp ve Kremla (2002), yaşlı göçmenlerin dil öğrenme konusunda gençlere göre motivasyon ve bilişsel düzeylerinin daha düşük olduğunu ifade etmektedir. Dil problemi ile birlikte meydana gelen bir diğer sorun, sosyal uyum sorununun bulunması ve buna bağlı olarak da sosyal izolasyonun meydana gelmesidir. Aynı kültüre sahip olmak, aynı dili konuşmanın engelli ve göçmen bireylerin psiko-sosyal iyilik haline olumlu etki ettiği ve iletişim kurma konusunda motivasyonlarını artırdığı görülmüştür. Çalışmamızda; tercüman aracılığıyla iletişim kurulan kurum bakımı hizmetinden yararlanan Suriyeli engelli

göçmenlerin ana dili ile iletişim kurmaktan mutluluk duyduğu, gündelik yaşamlarında daha sınırlı iletişim kurarken kendilerini ifade etme konusunda daha istekli oldukları görülmüştür.

Katılımcıların sosyal ilişki ağının çok güçlü olduğu, göç sonrası ilk yerleşme sürecinden itibaren barınma, iş bulma ve temel ihtiyaçlar konusunda da sosyal ilişki ağı sayesinde sorunlarını çözmeye çalıştıkları belirlenmiştir. Katılımcıların daha çok aile, Suriyeli akraba ve tanıdıkları ile sınırlı bir sosyal ağlarının bulunduğu, dil sorunu nedeniyle yerli halk ile iletişim ve sosyal hayata katılım düzeylerinin sınırlı olduğu, yakın sosyal ilişki ağından yararlanarak çözemedikleri sorunlarda kanaat önderleri ve muhtarların desteğinden yararlandıkları ifade edilmiştir. Güler Aslan ve Güngör (2019), İstanbul'daki sığınmacıların yaşadıkları sorunlar ile ilgili yaptıkları bir çalışmada; dil sorununun beraberinde getirdiği psikososyal sorunlar nedeniyle Suriyelilerin yerli halk ile arkadaşlık, komşuluk gibi sosyal etkileşim düzeylerinin düşük olduğunu, ortak dil bilen bazı Türk vatandaşlarının etkileşim kurabildiğini öne sürmüştür. Mevcut çalışmamızda da; katılımcıların temel ihtiyaçlarını karşılama ve sorun çözmede öncelikle aile desteği ve Suriyeliler içinde var olan sosyal ilişki ağını kullandıkları, bu ilişki ağının yerli halk ile iletişimin sınırlı olması nedeniyle güçlü olduğu, bazı Türkçe bilen Türkmen kökenli göçmenlerin sosyal etkileşim ve uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Litwin (1995), İsrail'deki yaşlı Rus Yahudi göçmenler üzerinde yaptığı bir çalışmada da çalışmamızla benzer şekilde, ailevi bağların akraba ve arkadaş gibi sosyal ağlara nazaran daha destekleyici olduğunu, özellikle bakıma ihtiyaç duyan yaşlıların bu konuda aile üyelerine güvendiklerini ortaya koymuştur.

Katılımcıların toplumsal hayata katılımı konusunda en büyük engelin dil sorunu olduğu; buna bağlı olarak sınırlı bir sosyal çevreye sahip oldukları, sorun ve ihtiyaçlarını kendi ilişki ağları içinde çözmeye çalışmaları sebebiyle sosyo-kültürel uyum düzeylerinin düşük olduğu değerlendirilmiştir. En büyük sorunlardan birisinin “yol izni” ve ulaşım olduğu, bu durumun sağlık, istihdama katılım ve eğitimde kayıtlı olmaya ilişkin sorunların ortaya çıkmasına yol açtığı belirlenmiştir. Kaya (2017), Türkiye’de yaşamını sürdüren engelli göçmenlerin entegrasyon süreçleri ile ilgili yaptığı çalışmada da, ulaşımın sağlık hizmetlerine erişimde büyük bir sorun oluşturduğunu belirtmiştir.

Çalışmamızda engelli ve yaşlı göçmenlerin, dil ve sağlık sorunları gibi sebeplerle aile bireylerine bağımlı hareket ettikleri, istihdama katılım noktasında engel ve yaş durumuna bağlı ayrımcılığa maruz kaldıkları, kadın olmaları durumunda cinsiyet temelinde bağımlılık

durumlarının yoğunlaştığı görülmüştür. Ayrıca katılımcıların toplumsal hayatını sınırlandıran en önemli faktörlerden birisinin ekonomik koşullar olduğu belirlenmiştir. Jennings ve arkadaşları (2014), Kanada’da engelli çocuğu olan göçmen annelerin sosyal desteklerine ilişkin yapmış oldukları çalışmalarında, toplumun engelliliği kabullenememesine ek olarak göçmen anne olmanın getirmiş olduğu sosyal ayrımcılık ve ekonomik sorunlarla da baş etmek zorunda olduklarını iddia etmiştir. Sand (2016) Avrupa’daki yaşlı göçmenler ile ilgili yapmış olduğu bir çalışmada; ekonomik koşulların yaşlı bireylerin göçmen olma durumunda sosyal entegrasyonu etkilediğini, ayrıca göç edilen yaşı da toplumsal katılımı önem teşkil ettiğini, daha erken yaşlarda göç eden bireylerin sosyal entegrasyon ve uyum süreçlerinin daha kolay olduğunu bulgulamıştır. Ogg (2005) on farklı ülkeden yaşlı göçmenlerle yapmış olduğu çalışmada, sosyal refah sistemlerinin gelişmiş olduğu ülkelerde sosyal dışlanma oranlarının düşük olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmamızda da engelli ve yaşlı göçmenlerin, sağlık ve yaş durumları nedeniyle aile üyelerine bağımlı hareket ettikleri, Türkiye’de doğan veya okul sürecinde dil öğrenimi ile çocukların ve gençlerin sosyal hayata adaptasyonunun iyi durumda olduğu, aile büyüklerinin dil ve yeni bilgiler öğrenme konusunda gençlere göre daha çok zorlandıkları belirlenmiştir. Sosyal yaşamlarında akraba-akran bağı çerçevesinde sosyalleştikleri, bazı katılımcıların yerli halkın kendilerine yönelik olumsuz düşüncelerinin bulunması sebebiyle zorunda kalmadıkça yerli halk ile iletişimlerini sınırlı tuttıkları bilgisine ulaşılmıştır.

Engelli ve yaşlı göçmenlerin Türkiye’ye ilk geldikleri süreçte bazılarının kamplarda kaldıkları ve burada sunulan sosyal hizmetlerden yararlandıkları, katılımcılardan %40 ve üzeri engeli olanların bazılarının engelli aylığı aldığı, bazılarının engelli raporu bulunsa bile başvuruda bulunmadığı, bazılarının konu ile ilgili bilgi sahibi olmadığı görülmüştür. Engelli ve yaşlı göçmenlerin bir kısmının Kızılay’dan SUY kapsamında ekonomik yardım aldığı, yerel yönetimler ve STK’ların Tekirdağ ilinde aktif faaliyetler yürütmediği, yalnızca bir katılımcının belediyenin aynı yardım hizmetleri kapsamında kömür yardımından faydalandığı bilgisi edinilmiştir. Engelli ve yaşlılara yönelik sosyal yardım ve hizmetlerden genellikle engelli aylığı, evde bakım aylığı ve engelli kimlik kartı hizmetlerinden yararlanmak istedikleri, Huzurevine/Engelli Bakım Merkezine yerleşme durumunun kültürel anlamda kabul görmemesi nedeniyle kurum bakımına sıcak bakmadıkları, Huzurevi, evde bakım aylığı gibi hizmetlerden faydalanan katılımcı bulunmadığı, katılımcıların bu hizmetlerle ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadığı belirlenmiştir. Engelli bireylere yönelik özel bakım merkezi hizmetinden

yararlanan ise 2 engelli Suriyeli göçmenin bulunduğu, zorunlu haller nedeniyle Acil Genelge kapsamında kuruluşa yerleştirildikleri, geçici koruma statüsünde olmaları sebebiyle ilgili mevzuat gereği sürekli kurum bakımı hizmeti sağlanmasında bürokratik engeller bulunduğu, yabancı kimlik numarası ve oturma izni bulunmayan engelli Suriyeli göçmenlerin kurum bakımı ihtiyacı oluşması halinde sosyal hizmet uygulamalarında süreklilik sağlanmasında belirsiz ve çelişkili durumların olduğu belirlenmiştir. Engelli ve yaşlı göçmenlerin en çok ulaşımda kullanmak için engelli kimlik kartından yararlanmak istedikleri; bunun dışında engelli aylığı ve evde bakım aylığından faydalanmak istedikleri bilgisine ulaşılmıştır. Güler Aslan ve Güngör (2019) çalışmasında; katılımcıların çoğunluğunun geçici koruma kimlik belgesi bulunmaması sebebiyle sosyal hizmet uygulamalarından haberdar olmadıklarını belirtmiştir. Coşkun ve Yılmaz (2018) benzer şekilde Düzce’de yaptıkları çalışmada, göçmenlerin sosyal destek ve sosyal hizmetlere erişim konusunda güçlük yaşamaları sebebiyle sosyoekonomik ve psikolojik durumlarının olumsuz etkilendiği ifade edilmiştir. Silveira ve Allebeck (2001) Londra’da Somalili erkek yaşlılar ile yapmış oldukları çalışmalarında, sosyal hizmetlere erişim düzeyinin yaşamdan memnuniyet duyma durumunu güçlü şekilde etkilediğini belirtilmişlerdir. Karlsson ve Jönsson (2020) bir çalışmada, yerinden edilmiş yaşlı Rohingya ve Filistinliler’in sosyal hizmetlere erişiminin hak temelinde değil de etnik kökene ve uygunluğa bağlı olarak belirlendiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Artan ve Arıcı (2017) geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler ile İstanbul örnekleminde sosyal hizmet uygulamalarını değerlendirdikleri çalışmalarında, Suriyelilerin sosyal hizmet uygulamalarından hak temelli değil de talebe uygunluk durumuna göre mevcut imkanlar dahilinde yararlanabildiklerini iddia etmiştir. Mevcut çalışmamızda da, geçici koruma altındaki engelli ve yaşlı Suriyelilerin ilgili mevzuatlar çerçevesinde talep ve uygunluk durumları göz önünde bulundurularak sosyal hizmetlerden yararlandıkları, kayıtlanmaya ilişkin sorunlar, sağlık durumu, dil problemi, geleceğe ilişkin kaygılar vb. sorunların müracaat etmeleri konusunda güçlükler yarattığı görülmüştür. Ortaya koyulan tüm bu sorunların ışığında sosyal hizmet ve göç ilişkisi nasıl olmalıdır? Sosyal hizmet mesleği, özel ihtiyaç sahibi bireylerin, sosyo-ekonomik, psikolojik ve kültürel sorunlarının meydana getirdiği ihtiyaçların karşılanması ve sosyal entegrasyonun sağlanmasında önemli bir konuma sahiptir (Duyan, 2010). Engellilik ve yaşlılığa bağlı özel ihtiyaçların zorunlu göç ile şekillenmesi, hak ihlalleri, bireysel ve çevresel farklılıkların da gözetilerek sosyal hizmetin Hak Temelli Yaklaşım ile uygulamalar geliştirmesinin gerekliliğini açığa çıkarmaktadır. İnsan hakları temelinde sosyal hizmetin engelli ve yaşlı göçmenlerin sosyal dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalmamaları için Sistem Kuramı çerçevesinde mikro-

mezzo ve makro boyutlu toplumsal entegrasyonun gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Sistem Kuramı sosyal hizmet müdahalesinin ne şekilde gerçekleşeceğini belirleme noktasında bir çerçeve sunarken Ekolojik Yaklaşım da engelli ve yaşlı göçmenler ile yaşamlarını sürdürdükleri çevre arasında bir resim oluşturarak sosyal etkileşim düzeyini belirlemede yardımcı bir bakış açısı sağlayabilir. Göçün ani şekilde gerçekleşmesi durumunda göç eden bireylerin savunma mekanizmasının zayıflaması sebebiyle daha savunmasız durumda olan engelli ve yaşlı göçmenlere yönelik oluşan riskler, Krize Müdahale Yaklaşımı ile ele alınmalıdır. Engelli ve yaşlı göçmenlerin çoklu dezavantajlı durumda olması, göç süreci ve sonrasında ortaya çıkan sorunların bireyler üzerindeki etkilerinin giderilmesinde Baskı Karşıtı Sosyal Hizmet Uygulamaları ile destekleme ve güçlendirme faaliyetleri oluşturulmalıdır. Ayrıca; engelli ve yaşlı bireylerin sosyal dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalabilen incinebilir bir grup olması göçmen olma durumunda yaşanan sorunların şiddetlenmesine yol açabildiğinden Ayrımcılık Karşıtı Sosyal Hizmet Uygulamaları ile bireysel ve toplumsal düzeylerdeki her türlü ayrımcılık ile mücadele edilmelidir. Kültürel yetkinlik de sosyal hizmet uygulamalarında, etno-kültürel farklılıklara karşı hassasiyet gösterilerek ve savunuculuk rolü ile hareket edilerek bütüncül bir bakış açısı geliştirilmesi noktasında önemlidir. Farklı kültürlerin politik bağlamda tanınarak topluma entegre edilmesi Çok Kültürcü Sosyal Hizmet Uygulamalarının inşa edilmesini de kolaylaştıracaktır (Çobanoğlu ve Tek, 2021:189-211).

Lai ve arkadaşlarının (2016) Kanada'daki yaşlı bireylerle yaptıkları bir çalışmada, yaşlı nüfusun; etnokültürel geçmiş, cinsiyet ve cinsel yönelim farklılıkları temelinde çeşitli yaklaşımlarla ele alınması gerekliliği ortaya koyulmuştur. Bu yaklaşımlardan, baskı karşıtı uygulama; ayrımcılıkla mücadeleyi, kesişimsellik; çoklu dezavantajlılık durumlarının etkileşimini, Feminist teori; toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı güç ilişkisini, güçlendirme yaklaşımı; bireylerin baş etme kapasitesinin geliştirilmesini destekleyerek yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Türkiye'de göç yönetiminin sosyal hizmet açısından İstanbul örneğinde ele alındığı bir nitel araştırma kapsamında, toplumsal uyum ve entegrasyonun geliştirilmesine yönelik olarak istihdam politikalarının iyileştirilmesi, sosyal dışlanma ve ayrımcılıkla mücadele temelinde çalışmalar yapılmasının gerekliliği ortaya koyulmuştur (Ünal ve Gedik, 2022).

Katılımcıların sosyokültürel uyum düzeylerine ilişkin dil sorunu, yerel halk ile ilişkiler, sosyal dışlanma ve ayrımcılık gibi durumlar değerlendirilmiştir. Katılımcıların bazılarının yerel halkın

olumsuz söylem ve ayrımcı davranışlarına maruz kaldığı, çoğunluğunun dil sorunu nedeniyle aile bireylerine bağımlı olarak hareket ettikleri, onlar olmadan toplumsal hayata katılamadıkları ve izole bir yaşam sürdürdükleri, gündelik yaşamda akraba-arkadaş ilişki ağı ekseninde sosyalleştikleri, sorunlarını da bu destek sistemlerinden yararlanarak çözmeye çalıştıkları için yerli halk ile sınırlı iletişimlerinin bulunduğu ve zorunlu olmadıkça iletişim kurmaktan kaçındıkları belirtildiğinden göçmenlerin toplumsal entegrasyon düzeylerinin düşük olduğu bulgulanmıştır.

Çoğu katılımcı Suriye'nin Türkiye'ye göre daha ucuz olduğunu dile getirmiş, bazı katılımcılar Türkiye'de bürokrasinin toplumsal hayata katılım ve uyumu etkilediğini ifade etmiştir. Engelli olma durumunun gerek aile içinde gerekse toplumda hem engelli hem göçmen olmaktan kaynaklı çoklu dezavantajlılık durumu yaratması nedeni ile toplumsal hayata katılım düzeyine olumsuz etki ettiği ve sorunlarının görmezden gelindiği belirtilmiştir. Göç sonrası yaşlılık ve sağlık sorunları ile çalışamayan katılımcıların sosyokültürel uyum düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Güler Aslan ve Güngör (2019) İstanbul'daki sığınmacıların yaşadıkları sorunlar ile ilgili yaptıkları araştırmalarında; yerli halkın tutumları nedeniyle sosyal dışlanmaya maruz kalan ve izole bir yaşam sürdüren Suriyelilerin sosyokültürel etkileşim düzeyinin de düşük olduğunu belirtmişlerdir. Karasu (2018) de Suriyeliler ile ilgili Urfa'da yapmış olduğu çalışmada, kentte Suriyeli nüfusun yoğun olmasının istihdam, iş piyasası, ahlaki değerler ve toplumsal olaylar üzerindeki etkileri nedeniyle Türkler tarafından tepki ile karşılandığı belirlenmiştir. Yıldırım alp ve arkadaşları (2017) çalışmalarında; Suriyelilerin kendi kültüründen olanlarla etkileşim halinde olmayı tercih ettiklerini, toplumsal hayatlarında ayrımcılık ile karşılaştıkları için izole bir yaşam sürdürdüklerini bulgulanmıştır.

Katılımcıların çoğunluğunun Suriye'deki güvensizlik ortamı nedeniyle ülkelerine dönmek istemediği ve Türkiye'de kalmaya yönelik planlar yaptıkları, yaşlı göçmenlerin gençlere göre ülkelerine dönme konusunda daha istekli oldukları; ancak aile bireylerinin çalışma, eğitim, sağlık vb. durumları sebebiyle onlara bağlı karar aldıkları, engelli göçmenlerin ise tamamen aile bireylerine bağlı olarak gelecek planlarının oluşturulduğu görülmüştür. Erdoğan (2019)'un Türkiye'deki Suriyelilerin geri dönme düşüncesine ilişkin yaptıkları çalışmada; Suriyeli göçmenlerin çoğunluğunun dönme düşüncesinin bulunmadığı, bu durumun yaşlı göçmenler için de geçerli olduğu bulgulanmıştır. Bolgün (2020) ise yaptığı çalışmada; özellikle yaşlı göçmenlerin savaşın durması ve güvenliğin sağlanması halinde ülkelerine geri dönmek istedikleri bulgulanmıştır. Güler Aslan ve Güngör (2019) çalışmalarında; ülkelerine dönme

konusunda kararsızlık yaşıyan Suriyeli göçmenlerin ne mevcut kültüre tam anlamıyla uyum sağlayabildiğini ne de geri dönme konusunda sağlıklı planlar yapabildiklerini öne sürmüştür. Mevcut çalışmamızda ise; literatürde elde edilen bulguların yanı sıra engelli ve yaşlı göçmenlerin Suriye’de yaşamlarını sürdürecekt evlerinin ve güven ortamının kalmaması, vatanlarına dönmek isteseler bile aile bireylerine bağılı olarak planlarını oluşturdıkları görölmüştür.

Geçici koruma kapsamında olan Suriyelilerin birçoğunun geri dönme düşüncesinin bulunmaması, ölkemizde kalma süreleri de düşünöldüğünde durumun kalıcılığa evrilmesi halinde mevcut politikaların gözden geçirilmesine ihtiyaç duyulacağı açıktır. Özellikle engelli ve yaşlı göçmenlerin farklı ihtiyaçlarının belirlenerek sosyal hizmet uzmanları tarafından hak savunuculuğu yapılması, kaynaklarla bağlantılandırma, ayrımcılık ve sosyal dışlanma ile mücadele edilmesi, güçlendirme ve sosyal uyum faaliyetlerinin yürütölmesi ve bu doğrultuda sosyal politikaların oluşturulması gereklidir. Göçmenlere yönelik STK’lar ve yerel yönetimlerin, merkezi yönetime destek sağlayabilecek önemli aktörler olabilecek iken çalışmalarının sınırlı düzeyde olduğı ve aralarındaki koordinasyon düzeyinin zayıf olduğı görölmüş; özellikle örneklem olarak ele aldığımız Tekirdağ ilinde STK’ların faaliyetlerine rastlanmamış, yerel yönetimlerin de göçmenlere oldukça sınırlı hizmet verdiği belirlenmiştir. Bu nedenle göçmenlerle çalışırken yerel yönetimler, STK’lar, çeşitli kamu kurumları ile uluslararası kurum ve kuruluşlar da dahil edilerek iş birliğı halinde gerekli çalışmalar ve mevzuatta düzenlemeler yapılmalıdır (Artan ve Arıcı, 2017).

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye coğrafi konumunun etkisiyle tarihsel süreçte çeşitli göç akınlarına ev sahipliği yapmıştır. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda Türkiye-Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesi ile gerçekleşen zorunlu göç hareketleri, 1950’den sonra soydaşlık ve dini temelli göçler 1980 yılına kadar düzenli göçler şeklinde devam etmiştir. 1980 yılından sonra küreselleşmenin etkisi ile kitlesel göçler halinde Türk kökenli olmayan yabancıların Türkiye’ye göç etmesi göç hareketlerinin boyut değiştirmesine, düzensiz göç hareketlerinin artmasına neden olarak Türkiye’nin stratejik öneminin artmasına ve göç yönetimi konusunda gerekli politikaların oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Özellikle 2011 yılında Suriye’deki siyasi olaylar ve çatışmalar nedeniyle yaşanan yoğun göç olayları gerçekleşmiş, ülkemize kabulü yapılan Suriyeliler, “geçici koruma” kapsamına alınmışlardır. Geçici Koruma Yönetmeliği’nde, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin yararlanacakları hizmetlerin kapsamı hakkında bir çerçeve çizilmekle birlikte; statünün geçici olması nedeniyle mevzuattan kaynaklı çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Çalışma kapsamında Tekirdağ ilinde yaşayan geçici koruma kapsamındaki engelli ve yaşlı Suriyeliler ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek göç süreci ve sonrasında yaşadıkları sorunlar sosyal hizmet bağlamında ele alınmıştır. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin yaşadıkları sorunların çeşitlilik arz ettiği ve çok yönlü değerlendirme yapılması gerekmektedir. En temel problemin dil sorunu olduğu; bu sorunun diğer sorunları etkileyen ana sorun olduğu, tüm sorunların birbiriyle etkileşim halinde olduğu belirlenmiştir. Dil sorunu nedeniyle engelli ve yaşlı göçmenlerin gündelik yaşam, iş piyasası, toplumsal hayata katılım ve sosyo-kültürel uyum durumu etkilenmekte, kamu kurumlarından hizmet alma, sosyal yardım ve hizmetlerden yararlanmalarında güçlükler yaşadıkları görülmüştür.

Katılımcıların neredeyse tamamının göç kararını can güvenliği nedeniyle aldıkları, bazı katılımcıların Suriye’de yaşadıkları evlerinin yıkılması nedeniyle huzurlu bir yaşam alanlarının kalmaması, aile üyeleri veya yakınlarının kaybı gibi travmatik yaşam deneyimlerinden psikolojik olarak olumsuz etkilendiği belirlenmiştir. Bazı engellilerin Suriye’deki çatışmalar nedeniyle göç öncesi engellilik durumlarının olduğu, göç süreci ve sonrasındaki belirsiz zorlu koşulların çeşitli sağlık sorunlarının oluşumuna zemin hazırlayarak dezavantajlı durumda olan

engelli ve yaşı göçmenlerin kırılabilirlik düzeylerini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Göç sonrası katılımcıların en çok sorun yaşadığı konulardan birisi olan kayıtlı olmaya ilişkin sorunlar kamusal hizmetlerden faydalanmalarını doğrudan etkilemektedir. Göç sürecinin zorunlu sebeplerle ve plan yapmadan gerçekleşmesi, Suriye'deki birikimlerini getirememelerine veya getirebilenlerin para değerinin düşmesinden kaynaklı ekonomik sıkıntılar yaşamalarına neden olmuştur.

Geçici koruma statüsü kapsamında istihdam kotası uygulanması sebebiyle dezavantajlı durumda olan Suriyeli göçmenlerin, genellikle kayıt dışı çalıştıkları, engelli ve yaşı göçmen olma durumunda iş gücü piyasasına tam anlamıyla katılım sağlayamadıkları, fazla seçeneklerinin bulunmaması sebebiyle düşük ücretlerle ellerinden gelen işi yaparak geçimlerini sağladıkları ve katılımcıların çoğunluğunun ekonomik sorunlar yaşadığı belirlenmiştir. Özellikle yaşlılık ve sağlık sorunları nedeniyle istihdamda yaşa bağlı ayrımcılığın bulunduğu, dil sorunu nedeniyle belirli sektörlerde çalıştıkları; çalışan Suriyeli yaşı göçmenlerin Suriye'de çiftçilik yaparken Türkiye'de inşaat işleri, ticaret ve tamirat gibi işlerle meşgul oldukları, bazılarının işsiz ve ekonomik yönden çocuklarına bağımlı şekilde yaşamlarını sürdürdükleri belirlenmiştir. Engelli göçmenlerin de çalışma yaşamına katılımlarının sınırlı olduğu ve aile bireylerine bağımlı olmaları nedeniyle yoksulluk riski altında yaşamlarını sürdürdükleri görülmüştür. Kadın engelli ve yaşı göçmen olma durumunda toplumsal hayata katılımın daha az olması cinsiyet temelli ayrımcılığın ataerkil aile yapısı ve kültürel değerler ile pekiştiğini göstermektedir. Göç sonrası yaşlılık ve sağlık sorunları ile çalışamayan katılımcıların sosyokültürel uyum düzeylerinin düşük olması istihdama katılım ve uyum arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Katılımcıların çoğunluğu, literatür bulguları ile uyumlu olarak göçün aile içi ilişki ve rolleri değiştirdiğini; özellikle yaşı göçmenlerin Suriye'de daha iyi koşullarda çalışma koşullarına sahip iken Türkiye'de toplumsal yaşama sınırlı katıldıkları için aile içinde statü kaybı yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğunun geniş aileler şeklinde yaşadıkları görülse de çekirdek aile şeklinde yaşamını sürdüren katılımcılar da mevcuttur.

Ekonomik sorunlarla ilintili olarak katılımcıların çoğunluğu tarafından kira giderlerinin yüksek olması önemli bir sorun olarak bildirilmiştir. Bununla birlikte, aile nüfusunun kalabalık olması nedeniyle mahremiyet ve yeterli özel alanın bulunmaması aile içi ilişki ve rollerde karışıklığa neden olmaktadır. Bazı engelli katılımcılar, sözel şiddet ve sosyal izolasyona maruz kaldığını

belirtmiştir. Çalışmayan engelli ve yaşlı katılımcıların sağlık durumları, dil problemi vb. sebeplerle aile üyelerine bağımlılık düzeyleri gündelik yaşamlarında sınırlı etkileşim kurulması ve sosyal yaşama katılımı etkilemektedir. Engelli ve yaşlı Suriyeli katılımcıların çalışmamaları durumunda genellikle evde zaman geçirdikleri, Suriyeli akraba, arkadaş ve komşularla sınırlı etkileşim ağının bulunduğu görülmüş; bu durum sosyal uyum düzeyinin düşük olduğunun bir göstergesidir. Ataerkil aile yapısı ve kültürel değerlerin gündelik yaşam pratiklerini cinsiyet temelinde etkilediği; erkeğin haneye gelir getiren konumunda olduğu, kadın katılımcıların çoğunluğunun ev işleri, dini ritüeller ve torun bakımı ile meşgul oldukları, çalışmayan erkek yaşlı katılımcıların, ev-cami-arkadaş üçgeninde vakit geçirdikleri görülmüştür.

Geçici koruma kapsamında sağlık hizmetlerinden genel anlamda ücretsiz yararlanmanın engelli ve yaşlı göçmenlerin çoğunluğunda memnuniyet yarattığı, tıbbi cihaz ve gereçlerin temininde sorunlar yaşandığı ortaya koyulmuştur. Sağlık hizmetlerine erişimde sorun olarak bildirilen bir diğer konunun engel ve yaşa bağlı olarak hastanelere ulaşımında yaşanan zorluklardır. Dil sorununa bağlı olarak yerli halk ile iletişim kuramayan ve aile üyelerinin çalışma saatleri nedeniyle katılımcıların çoğunluğu başkalarına bağımlı hareket etmek durumunda kalmaktadırlar.

Dil sorununun yaşanan pek çok soruna etkisinin bulunduğu, toplumsal hayata katılımı önemli ölçüde etkilediği, sosyal izolasyon ve uyum sorunlarının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Ortak dil ile iletişim kurmanın engelli ve yaşlı göçmenlerin psiko-sosyal iyilik haline olumlu katkılarının olduğu açıkça görülmüştür. Ayrıca; Türkçe bilen Türkmen kökenli Suriyelilerin toplumsal hayata katılım, sosyal etkileşim ve uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Suriyeliler arasındaki güçlü sosyal ilişki ağı; barınma, iş bulma ve temel ihtiyaçların karşılanması noktasında en önemli sosyal sermayedir. Dil sorununun da etkisi ile sınırlı bir sosyal çevreye sahip olan katılımcıların sorun ve ihtiyaçlarını bulundukları sosyal ağlar içinde çözmeye çalışmaları sebebiyle sosyo-kültürel uyum düzeylerinin düşük olduğu değerlendirilmiştir.

Katılımcıların sıklıkla belirttiği en önemli sorunların; “yol izni” ve ulaşım olduğu; bu durumun sağlık, istihdama katılım ve eğitimde kayıtlı olmaya ilişkin sorunların ortaya çıkmasına yol açtığı belirlenmiştir.

Göç edilen yaşı, sosyal hayata uyum sağlama konusunda büyük etkisinin bulunduğu, genç göçmenlerin yeni toplumsal kurallara alışma ve dil öğrenimi konusunda daha kolay uyum sağladıklarından yaşlı göçmenlerin, çoğunluğunun aile üyelerine bağımlı hareket ettikleri bildirilmiştir.

Engelli ve yaşlı Suriyeli göçmenlerin, sosyal hizmetler hakkında sınırlı bilgi sahibi olduğu, genellikle ekonomik yardımlardan sosyal ilişki ağı sayesinde haberdar oldukları, başvuru kriterlerine uygunluk sağlaması durumunda Kızılay'dan SUY kapsamında ekonomik yardım ve engelli aylığından yararlandıkları, bazılarının konu ile ilgili bilgi sahibi olmadığı görülmüştür. Yerel yönetimler ve STK'ların Tekirdağ ilinde göçmenlere yönelik aktif faaliyetler yürütmediği bilgisi edinilmiştir.

Katılımcıların çoğunluğu hak tanınması halinde en çok ulaşımda kullanmak üzere engelli kimlik kartı ve evde bakım aylığı hizmetlerinden yararlanmak istediklerini belirtmişlerdir. Engelli ve yaşlı bireylere yönelik Huzurevine/Engelli Bakım Merkezi gibi kurum bakımı hizmet modellerinin kültürel değerler bakımından kabul görmediği açık bir şekilde katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Huzurevi, evde bakım aylığı gibi hizmetlerden vatandaşlık kriteri aranması sebebi ile faydalanan katılımcı bulunmamaktadır. İstisnai olarak özel bakım merkezinde kurum bakımı altında olan geçici koruma statüsündeki 2 engelli Suriyeli kadın göçmenin aile içinde bakım imkanının sağlanamaması durumunda Acil Genelge kapsamında kuruluşa yerleştirildikleri, statü sorunu ve ikamet durumunun ilgili mevzuat gereği hizmetlerin sürekliliğinin sağlanmasında bürokratik engeller oluşturduğu görülmüştür.

Başvuru esasına dayalı olarak geçici koruma altındaki engelli ve yaşlı Suriyelilerin ilgili mevzuatlar çerçevesinde sosyal hizmetlerden yararlandıkları, kayıtlı olmaya ilişkin sorunlar, sağlık durumu, dil problemi, geleceğe ilişkin kaygılar vb. çeşitli problemlerin müracaat etmeleri konusunda engel oluşturduğu belirlenmiştir. Geçicilik ve kalıcılık arasında geleceğe yönelik olarak katılımcıların, Suriye'de yaşamlarını sürdürecek güvenli yaşam ortamlarının kalmaması, vatanlarına dönmek isteseler bile aile bireylerine bağlı olarak planlarını oluşturdukları görülmüştür.

6.1. Göç Politikalarına İlişkin Öneriler

1. Göç sürecinde ve sonrasında yaşanan sorunların ve temel ihtiyaçların giderilebilmesi için öncelikle kayıtlanmaya ilişkin işlemlerin sistemli bir şekilde yürütülmesi ve yönlendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.
2. Suriyelilerin Geçici Koruma Statüsü kapsamında olmaları; ancak ülkemizde kalma sürelerinin kalıcılığa evrilme durumu her ne kadar kurum bakımı talebinin kültürel değerler gereği hoş karşılanmasa da zaman içinde yaşlı nüfusun artması, gençlerin çalışması veya çeşitli aile içi problemler nedeniyle engelli ve yaşlı aile üyesine bakamayacak durumların ortaya çıkması halinde mevzuat kaynaklı belirsizlere açıklık getirilmesi gerekmektedir.
3. Geçicilik temelinde oluşturulan göç politikalarının zaman içinde ortaya çıkan çeşitli ihtiyaçlar nedeniyle revize edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
4. Göçmenlere hizmet veren tüm kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının kullanabileceği ortak bir veri tabanı oluşturularak gerekli bilgi akışı ve koordinasyon sağlanmalıdır.
5. Yol izinleri konusunda yaşanan sorunların, göçmenlerin iş piyasasına katılımını destekleyecek şekilde giderilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
6. Göç mevzuatı ve göçmenlere sunulan hizmetlerin yeterince bilinmemesinden kaynaklı uygulama eksikliklerinin giderilebilmesi için toplumsal düzeyde farkındalık çalışmalarının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

6.2. Sosyal Hizmet Uygulamalarına İlişkin Öneriler

1. Sosyal hizmet uzmanları, özel ihtiyaç sahibi bireylerin ihtiyaçları ile kaynaklar arasındaki bağlantıyı kurmada aktif rol oynamalı, engelli ve yaşlı göçmen olmanın kesişimsel dezavantajlılık sorunları konusunda ayrımcılık ve sosyal dışlanma faktörlerine karşı hak savunuculuğu yapmalıdır.
2. Türkiye’de göçmenlere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının müracaata dayalı mı hak temelli mi olması konusunda engelli ve yaşlı göçmenlerin dezavantajlılığı göz önünde bulundurularak hak temelli olması yönünde çalışmalar yapılması sosyal uyum ve toplumsal entegrasyonun sağlanmasına olumlu katkılar sağlayacaktır.

3. Sosyal hizmet uzmanlarının, Suriyeli göçmenlere yönelik ayrımcılık ve sosyal dışlanmaya karşı kültürel yetkinliğe sahip, çok kültürcü uygulamalar ile hak temelli sosyal hizmet faaliyetlerini toplumsal düzeyde yürütmesi gereklidir.
4. Engelli ve yaşlı göçmenlerin, mevcut sosyal hizmet uygulamalarına dahil edilmesinden kaynaklı oluşan sorunlara yönelik, göç alanında ihtisaslaşmış ihtiyaca yönelik yeni uygulamalar ile çözüm üretilmelidir.
5. Yaşlı göçmenlerin mekânsal aidiyetlerinin yüksek olması, aile yaşamlarında yeterli düzeyde mahremiyet alanı bulunmaması nedeniyle barınmaya ilişkin sorunların çözümünde kurumlararası işbirliği geliştirilmelidir.
6. Engelli ve yaşlı göçmenlerin aileye bağımlılığını azaltabilmek için ailenin işlevselliğini artıracak çalışmaların yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
7. Göç sürecinin çeşitli kayıplar ve travmatik deneyimler içermesi sebebiyle engelli ve yaşlı göçmenlere yönelik psikososyal destek faaliyetleri planlanmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

6.3. Sivil Toplum Kuruluşları ve Yerel Yönetimlere İlişkin Öneriler

1. Göç ettikleri ülkenin resmi prosedür ve mevzuatı ile yasal sorumlulukları hakkında göçmenlerin bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Bu konuda Sivil Toplum Kuruluşlarının, danışmanlık ve bilgilendirme faaliyetleri konusunda daha aktif rol üstlenebilmesi için mevzuat kaynaklı eksikliklerin giderilerek devlet politikalarının desteklenmesi sorunların çözümü konusunda faydalar sağlayacaktır.
2. Proje temelli STK faaliyetlerinin kısa vadeli çözümler oluşturması nedeniyle ülke genelinde sistemli çalışmalar yürütülmesi sağlanmalıdır.
3. Yerel yönetimlerin bütçe ve mevzuat kaynaklı problemleri konusunda çalışmalar yürütülerek göçmenlere hizmet sunumunda merkezi yönetime destek sağlanmalıdır.
4. Dil sorununun pek çok sorun ile etkileşimi göz önünde bulundurularak STK'ların, ilgili kamu kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin, belediyelerin ve üniversitelerin iş birliğinde dil eğitimlerinin verilmesi ve ülke genelinde yaygınlaştırılması toplumsal entegrasyonu hızlandıracak ve mevcut sorunların azalmasına katkı sağlayacaktır.
5. Engelli ve yaşlı göçmenlerin sosyal entegrasyonunun sağlanabilmesi için ulaşım konusunda yerel yönetimlerin çalışmalar yapmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

6.4. Sosyal Politikalara İlişkin Öneriler

1. Engelli ve yaşlı göçmenlerin aile üyelerine bağımlılığının fazla olması nedeniyle sağlık durumu, mesleki beceri ve tecrübe durumu değerlendirilerek belirli bir kota ile iş piyasasına dahil edilmeleri sağlanmalıdır. Bu konuda, STK ve yerel yönetimlerin de desteği ile meslek edindirme kursları, bilgilendirme ve danışmanlık faaliyetlerinin yaygınlaştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum engelli ve yaşlı göçmenlerin, toplumsal yaşama katılımlarını olumlu yönde etkileyerek sosyal izolasyon yaşama riskini azaltacak, aynı zamanda da, engel ve yaşa bağlı ayrımcılığın azalmasına katkı sağlamakla birlikte aile içi rollerin düzenlenmesine katkı sunacaktır.
2. Sağlığın evrensel bir insan hakkı olduğu göz önünde bulundurularak engelli ve yaşlı göçmenlerin, mobilize olabilmek için ihtiyaç duydukları tıbbi araç ve gereçlerin temin edilmesinde çeşitli kuruluşların iş birliği yapması gerekmektedir.
3. Dil sorununa yönelik tercüman desteğinin tüm kamu kurum ve kuruluşlarında yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
4. Özel ihtiyaç sahibi göçmenlere yönelik akademik çalışmalar çoğaltılmalıdır.

Kaynaklar

Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi* (Vol. 1). Nobel Akademik Yayıncılık.

AFAD. (2014). Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik.

AFAD. (2015). Geçici barınma merkezlerinin kurulması, yönetilmesi ve işletilmesi Hakkında Yönerge. Ankara.

Akbaş, E ve Zubaroğlu Yanardağ, M ve Yanardağ U. “Göç ve Sosyal Hizmet”, İ. Ü. Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Sosyal Hizmet Lisans Tamamlama Programı. 134-142.

Akbaş, E. (2019). Sığınmacı ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetin Kavramsal ve Kuramsal Temelleri. F. Göktuna Yaylacı içinde, Kuramsal ve Uygulama Boyutlarıyla Türkiye’de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler (s.51-64). Transnational Press London.

Akçe, İ. (2018). Zihinsel engelli çocuğa sahip Türkiyeli ve Suriyeli sığınmacı annelerin aile işlevselliğinin karşılaştırılması. *Masters diss., Üsküdar University*.

Akdeniz, E. (2014). Suriye savaşının gölgesinde mülteci işçiler. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Akman, K. (2018). Göç yönetiminde yerel yönetimler ve STK işbirliği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 452-466.)

Aktel, M. ve Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye’de Göç Yönetimi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(2), 579-604.

Alım M., Doğanay, S. ve Şimşek, O. (2006). Ülkemize Yönelik Göçlere Bir Örnek: Ahıska Türkleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11(15), 303-322.

Alsancak, F. ve Kutlu, İ. (2020). Çifte Mağduriyetin Özneleri Olarak Engelli Mültecilere İlişkin Bir İnceleme. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 590-598.

Altun, F. ve Birinci, M. (2015). Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarının göç yönetimi bağlamında değerlendirilmesi. *Disiplinlerarası göç ve göç politikaları sempozyumu*.

Angel, R. J., Angel, J. L., & Geum-Yong Lee, K. S. (1999). Age at migration and family dependency among older Mexican immigrants: recent evidence from the Mexican American EPESE. *The Gerontologist* , 39 (1), 59-65.

Aras, H. ve Kaya, H. (2021). AFAD’ın Suriyeli sığınmacılara yönelik faaliyetleri üzerinde insanî güvenlik kavramı bağlamında bir inceleme.

- Arı, K. (1995). *Büyük Mübadele: Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)*. İstanbul Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Arslan, M. (2020). Belediyelerin türkiye'ye gelen yabancılara yönelik hizmetleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Artan, T. ve Arıcı, A. (2017). İstanbul'da yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının değerlendirilmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1(1), 1-21.
- Aslan, G. G. ve Güngör, F. (2019). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç sonrası yaşadığı sorunlar: İstanbul örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 1602-1632.
- Atatanır, H. ve Karataş, K. (2020). Hak temelli yaklaşım bağlamında sivil toplum örgütlerinin sosyal yardımları Ankara ve İstanbul örnekleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(48), 715-757.
- Aydınlı, D. (2017). Kitlemel göç hareketlerinin uluslararası koruma rejimine etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler ve geçici koruma.
- Aykut, N. ve Çalık Var, E. (2019). Geçici Koruma Altında Yaşayan Suriyeli Çocuk İşçiler. *Journal of International Social Research*, 12(63).
- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*(2), 10-56.
- Barker, C., Pistrang, N., Elliott, R., 2002. *Research Methods in Clinical Psychology*. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd.
- Bazzi, L., & Chemali, Z. (2016). A conceptual framework of displaced elderly Syrian refugees in Lebanon: challenges and opportunities. *Global journal of health science*, 8(11), 54.
- Bilir, N. (2018). Yaşlılık tanımı, yaşlılık kavramı, epidemiyolojik özellikler. *Yaşlılık ve Solunum Hastalıkları*. Ertürk A, Bahadır A, Koşar F Serisi (ed): TÜSAD Eğitim Kitapları, İstanbul, 13-31.
- Bolgün, C. (2020). Sosyal uyum ve gruplararası ilişkiler: Türkiye'de yerel toplum ve Suriyeliler. [Doctoral dissertation, Hacettepe University]
- Butler, R. N. (1983). Ageism: A foreword. *Journal of Social Issues*, 8-11. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-4560.1980.tb02018.x>
- Buz, S. (2007). Mültecilik ve Sosyal Hizmet Mesleği., <https://multeci.net/2010/08/sosyal-hizmet/>, Erişim tarihi: 02.03.2024
- Buz, S. (2008). Türkiye sığınma sisteminin sosyal boyutu. *TBB Dergisi*, 76(18 (2)), 120–130.

Buz, S. (2016). A profile of the Turkish social welfare system and social work. İçinde B. Schwarzer, U. Kämmerer-Rütten, A. Schleyer-Lindenmann, & Y. Wang (Ed.), *Transnational Social Work and Social Welfare* (ss. 107–114). Routledge.

Buz, S. ve Dikmen, A. (2021). Zorunlu göçe maruz kalan bireylerin psikososyal iyilik hali. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 227-250.

Castles, Stephen and Mark J. Miller, Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.

Chahda, N., Sayah, H., Strong, J., & Varady, C. J. (2013). *Forgotten Voices an Insight into Older Persons Among Refugees From Syria in Lebanon*. Caritas Lebanon Migrant Center.

Compton, B., Galaway, B. ve Cournoyer, B. (2002). *Social work process*. (7th Press). Belmont: Thomson Brooks/Cole.

Corbetta, P. (2003). *Social research theory, methods and techniques*. London: Sage Publications.

Coşkun, E. (2017). Türkiye’ de kağıtsız göçmen kadınlar ve sosyal hizmetler. *Çalışma ve Toplum*, 3, 1299–1316.

Coşkun, E. ve Yılmaz, Ç. (2018). Sığınmacıların toplumsal uyum sorunları ve sosyal hizmetlere erişimi: Düzce uydu kent örneği. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 75, 269-305.

Creswell, J. W. (2013). *Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches*. New York: Sage

Crock, M., Ernst, C. ve Ao, R. M. (2012). Where Disability and Displacement Intersect: Asylum Seekers and Refugees with Disabilities. *International Journal of Refugee Law*, 24(4), 735-764. Doi:10.1093/ijrl/ees049

Çobanoğlu, A. ve Tek, S. (2021). Göç Çalışmalarında Sosyal Hizmet Kuram ve Yaklaşımları. *Göç: Göçmenlerle Çalışma ve Sosyal Hizmet (iç)*, Editör: Tahir Emre Gencer ve Bekir Güzel, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 187-219.

Da, W. W., & Garcia, A. (2015). Later life migration: Sociocultural adaptation and changes in quality of life at settlement among recent older Chinese immigrants in Canada. *Activities, Adaptation & Aging*, 39(3), 214-242.

Demir, B. (2018). *Sosyal hizmet uzmanı bakış açısı ile Türkiyede mültecilere ve sığınmacılara yönelik sosyal hizmet müdahalesi* (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Demir, S. A. (2018). Sakarya’daki yaşlı Suriyelilerin göç deneyimleri ve sorunları. *Göç Dergisi (GD)*, 5(2), 205-218.

Doğan, C. (2017). Düzensiz Göçmenlerin Türkiye'ye Ekonomik Açıdan Etkileri. *Tarih Okulu Dergisi*, 10(31), 315-329.

Doğangün, G. ve Keysan, A. (2021). Göçün Suriyeli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Pratikleri Üzerindeki Etkisi: İmkanlar ve Zorluklar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 1-26.

Dolberg, P., Sigurðardóttir, S. H., & Trummer, U. (2018). Ageism and older immigrants. *Contemporary perspectives on ageism*, 177-191.

Dominelli, L. (2007). Human Rights in Social Work Practice. E. Reichert içinde, *Challenges in Human Rights: A Social Work Perspective* (s.16-43). New York: Columbia University Press.

Duyan, V. (2010). Sosyal hizmet temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, Yayın No:6.

Dünya Engellilik Raporu, (2011). World Health Organisation, World Bank. World Report on Disability. Geneva: WHO; 2011.

Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Bankası. 2011. Dünya Engellilik Raporu. Cenevre, İsviçre: DSÖ.

Dünya Sağlık Örgütü. 2010. Göçmenlerin sağlığı: ileriye giden yol. Küresel istişare raporu, Madrid, İspanya, 3-5 Mart, 2010, Health of migrants: the way forward. Küresel istişare raporu, Madrid, İspanya, 3-5 Mart, 2010.

Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22.

Erbay, E. (2004). Sosyal hizmette kriz müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 15(1), 85-94.

Erdoğan, M. (2020). *Suriyeliler Barometresi 2019*. Ankara: Orion Kitapevi.

Erdoğan, M. (2022). *Suriyeliler barometresi 2021*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.

EUAA, (2019). European Union Agency for Asylum, Persons living with disabilities and persons with severe medical issues, Retrieved from (<https://euaa.europa.eu/country-guidance-iraq2021/218-persons-living-disabilities-and-persons-severe-medical-issues>), on (February 18, 2024).

Feize, L. Ve Gonzalez, J. (2018). A model of cultural competency in social work as seen through the lens of self-awareness. *Social Work Education*, 37(4), 472-489.

Gazete, R. (2016). Geçici koruma sağlanan yabancıların çalışma izinlerine dair yönetmelik. *Tarih*, 15(1), 2016.

Gencer, T. ve Güzel, B., (2021). Göç ve Göçmenlere Çalışma ve Sosyal Hizmet. Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

Gençtanırım, D. (2015) Ergen intiharlarının önlenmesi: Ekolojik bakış açısı. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 16, (1), 151-164.

GİGM, (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. Ankara: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.

Girgis, I. (2015). The immigration experience among elderly Egyptian immigrants in the United States. [Doctoral dissertation, The City University of New York .

Gitterman, A. ve Germain, C.B. 2008 The Life Model Of Social Work Practice: Advanced in Theory and Practice, 3rd edn. New York: Columbia University Press., <https://sosyalcalismaci.wordpress.com/ekolojik-yaklasim/>, Erişim tarihi: 02.03.2024

Golden, J., Conroy, R. M., & Lawlor, B. A. (2009). Social support network structure in older people: underlying dimensions and association with psychological and physical health. Psychology, Health & Medicine , 14 (3), 280-290.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Geçici Koruma Yönetmeliği”, <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf>, Erişim Tarihi: 01.05.2024

Gül Kapisiz, S. (2019). *Geçici koruma statüsündeki Suriyeli kadın hastaların psiko-sosyal destek durumlarının ve sosyal hizmet ihtiyaçlarının belirlenmesi* (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Gül, I. İ. (2012) Hukukta ayrımcılık yasağı. K. Çayır ve M. Ayan Ceyhan (Ed). Ayrımcılık çok boyutlu yaklaşımlar (117-134). İstanbul Bilgi Yayınları.

Güneş Aslan, G. ve Güngör, F. (2019). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Göç Sonrası Yaşadığı Sorunlar: İstanbul Örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1604-1632. Doi:10.26466/opus.558512

Güneş, G. ve Yıldırım, B. (2022). Türkiye’deki Savaş Mağduru Engelli Sığınmacıların İhtiyaçları ve Baskı Mekanizmaları Üzerine Niteliksel Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 605-633.

Güneş, V. (2019). İnsan hakları bağlamında göç ve mülteciler / Migration and refugees in the context of human rights (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gürbüz, Ş. (2006). Kırdan Kente Zorunlu Göçün Nedenleri ve Sonuçları, 8-11 Aralık Uluslararası Göç Sempozyumu. İstanbul: Sistem Matbaacılık

Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2010). Yaşlı Refahı: Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet. Ankara: Kilit Yayınları.

Hines, J.M. (2012). Using an anti-oppressive framework in social work practice with lesbians. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 24(1), 23-29.

<https://data.unhcr.org/en/situations/syria>, Erişim tarihi: 30.01.2024

<https://publications.iom.int/books/iom-handbook-migrants-vulnerable-violence-exploitation-and-abuse>, Erişim tarihi: 28.02.2024

<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/MULTECILERIN-HUKUK-STATUSUNE-ILISKIN-1967-PROTOKOLU.pdf>, Erişim tarihi: 14.01.2024

Ife, J. (2017). *İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet*. Ankara: Nika Yayınevi

IOM, (2009). Göç Terimleri Sözlüğü, Ed: Bülent ÇİÇEKLİ, IOM Yayınları No:18, Cenevre

IOM, Göç Terimleri Sözlüğü, (ed. Richard Perruchoud ile Jillyanne Redpath-Cross), İkinci Baskı, No:31, 2013.

IOM. (2016). Göç terimleri sözlüğü. Uluslararası Göç Örgütü. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2024). Geçici Koruma., <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumanin-unsurlari>, Erişim Tarihi: 20.01.2024

İçduygu A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö.F. (2014) Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023, Koç Üniversitesi Göç Araştırma Merkezi (Mirekoç) Proje Raporları 1, İstanbul.

İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999) Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri, 75 Yılda Köylerden Şehirlere Kitabı İçinde, S.249-268, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları.

İGAM (2013), Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler İçin Yaptıkları Çalışmalar İle İlgili Rapor.

İGAM, (2021). İltica ve Göç Araştırma Merkezi, Türkiye'de engelli mültecilerin Araştırma Raporu, Ankara.

İGAM. (t.y.). Hakkımızda., <https://www.igamder.org/>, Erişim tarihi: 28.02.2024

Jennings, S., Khanlou, N., & Su, C. (2014). Public health policy and social support for immigrant mothers raising disabled children in Canada. *Disability & Society*, 29(10), 1645-1657.

Kalaycı, Sami (2016). Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları. İnsani ve Sosyal Araştırmalar Vakfı. (23 Ağustos 2016) tarihinde <http://insamer.com/wp-content/uploads/2014/03/siginmacilarin-korunm.-y%C3%B6n.t%C3%BCrk.-stk...pdf>, Erişim tarihi:25.02.2024

Kang, S.-Y., Domanski, M. D., & Moon, S. S. (2009). Ethnic enclave resources and predictors of depression among Arizona's Korean immigrant elders. *Journal of Gerontological Social Work*, 52 (5), 489-502.

Karakaya, İ., 2009. Bilimsel Araştırma Yöntemleri (Ed. A. Tanrıöğen). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.

Karasu, M. A. (2018). Suç korkusu, göç ve Suriyeli sığınmacılar: Şanlıurfa örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 332-347.

Karataş, M. ve Barut, B. (2021). Sosyal hizmet perspektifinden göç ve savunmasız gruplar: IOM raporları üzerine bir araştırma. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 86-109.).

Karlsson, S. G., & Jönsson, J. H. (2020). Forced migration, older refugees and displacement: Implications for social work as a human rights profession. *Journal of Human Rights and Social Work*, 5(3), 212-222.

Kartarı, A. (2017). Nitel düşünce ve etnografi: Etnografik yöntemle düşünsel bir yaklaşım. *Moment Dergi Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 4(1), 207-220.

Kaya, A., Rottman, S. B., Aras, E. G., Mencütek, Z. Ş., & Deniz, Ç. (2021). *Koruma, kabul ve entegrasyon: Türkiye’de mültecilik*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kaya, M. (2017). Türkiye’deki savaş mağduru engelli suriyeli mültecilerin toplumsal hayata adaptasyon süreçleri: özel ve kamusal alan engelleri. *Diyalektolog-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (16).

Kılıç, Taner (2016). Türkiye’de İltica Alanında Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Sorunları., <https://multeci.net/2010/10/tuerkiyede-iltica-alannda-calan-sivil-toplum-kurulularnn-sorunlar/>, Erişim tarihi:28.02.2024

Kınay, D., (2019). Göç Yüzyılında Türkiye. Iksad Publications.

Kızılay Toplum Merkezi. (t.y.c.). Geçim kaynağını geliştirme., <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/calismalarimiz/sosyo-ekonomik-guclendirme>, Erişim tarihi: 28.02.2024

Kızılaykart Nakit Temelli Destek Programlar Koordinatörlüğü, (2017c). SUY kriterleri. <http://kizilaykartsuy.org/TR/degerlendirme.html>, Erişim tarihi: 18.02.2024

Kirişçi, K. (1999), “Türkiye’ye Yönelik Göç Hareketlerinin Değerlendirilmesi”, *Bilanço 1923-1998: Türkiye Cumhuriyeti’nin 75 Yılına Toplu Bakış*, Volume 1, (Ed. Z. Bora), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, ss. 111-121.

Knapp, A. and Kremla, M. (2002). Older Refugees in Europe: Survey Results and Key Approaches Guide to Good Practice in the Reception and Integration of Refugees. European Council on Refugees and Exiles (ECRE), Renner Institute.

Kolukırkık, S. (2006, Mayıs). Bulgaristan’dan Göç Eden Türk Göçmenlerin Dayanışma ve Örgütlenme Biçimleri : İzmir Örneği. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 1-13.

Korkmaz Yaylagül, N., & Aslan, M. (2020). Yaşlılık, Mültecilik ve Sosyal Dışlanma: Suriyeli Yaşlı Mültecilerin Deneyimleri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(4), 406-422

Kümbetoğlu, B. (2016). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem Ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Lai, D. W., Bai, X., Al-Krenawi, A., Graham, J. R., & Habibov, N. (2016). Social work with diverse older adults. *Diversity in Social Work in Canada*. Oxford University Press Canada, Toronto, chap.

Lanari, D., & Bussini, O. (2012). International migration and health inequalities in later life. *Ageing & Society*, 32(6), 935-962.

Lee, Y.-M. (2007). The immigration experience among elderly Korean immigrants. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 14 (4), 403-410.

Litwin, H. (1995). The social networks of elderly immigrants: An analytic typology. *Journal of Aging Studies*, 9(2), 155-174.

Lum, D. (2010). *Culturally competent practice: A framework for understanding*. Cengage learning.

MHD. (t.y.). Hakkımızda., <https://www.mhd.org.tr/tr/hakkimizda/tarihce-calisma-alanlarimiz>, Erişim tarihi: 28.02.2024

MUDEM. (t.y.). Hakkımızda., <https://multeciler.org.tr/hakkimizda/>, Erişim tarihi: 28.02.2024

Mülteci-Der (2018). Mülteci Kadınların Durumuna İlişkin Bir Değerlendirme: ‘‘Hem Kadın Hem Mülteci: Mülteci Kadınlar Ne Yaşıyor? Ne Yapmalı?’’. Mülteci-Der Mültecilerle Dayanışma Derneği. Erişim adresi: <http://www.multeci.org.tr/haberler/multeci-kadinlari-durumuna-iliskin-bir-degerlendirmehem-multeci-hem-kadin-multeci-kadinlar-ne-yasiyor-ne-yapmalı/> Mülteci-Der. (t.y.). Hakkımızda., <https://multeciler.org.tr/hakkimizda/>, Erişim tarihi: 28.02.2024

Mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin sözleşme, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>, Erişim tarihi: 14.01.2024

Naçar M, Çetinkaya F, Baykan Z, 2012. Kayseri il merkezinde özürllülük, sakatlık ve engellilik. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 11(1), 71-80.

Neuman, L. W. (2007). *Basics of social research qualitative and quantitative approaches*. Boston: Pearson Education.

Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I-II*. Cilt (5. Basım). İstanbul: Yayın Odası.

Ogg, J. (2005). Social exclusion and insecurity among older Europeans: the influence of welfare regimes. *Ageing & Society*, 25(1), 69-90.

ORSAM (2014) Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler. Oytun Orhan (haz.), Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.

Ottosdottir, G. ve Evans, R. (2014). Ethics of Care in Supporting Disabled Forced Migrants: Interactions with Professionals and Ethical Dilemmas in Health and Social Care in the South-East of England. *British Journal of Social Work*, 44(1), 53-69.

Özdemir, E. (2017). Suriyeli mülteciler krizinin Türkiye'ye etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 114-140.

Özdemir, E. A. ve Duyan, V. (2017). Türkiye Göç Yasalarının Sosyal Hizmet Açısından İncelenmesi. *International Journal Of Social Humanities Sciences Research*, 4(13), 1446-1455.

Özen, H. ve Cerit, C. (2018). Savaş nedeniyle Türkiye'ye göç ederek insani yardım kuruluşunda çalışan Suriyeli mültecilerde travma sonrası stres bozukluğu ve ilişkili etmenler. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4 (3), 70-73.

Özgür, E.M., Yüceşahin, M.M., Hasta, D. ve Yavuz, S. (2015) Rusya ve Azerbaycan'dan Türkiye'ye Göç ve Antalya'da Ulusaşırı Toplumsal Alan Oluşumu. Ankara: TÜBİTAK-SOBAG 1001 112K480 Nolu Proje.

Özgür, Ö. (2010). Çokkültürcü sosyal hizmet: eleştirel bir bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21 (2), 89-104.

Özgür, Ö. (2014). Çokkültürcü sosyal çalışma. Ankara: SABEV.

Pace, P. (2007). Göç ve Sağlık Hakkı: Avrupa Topluluğu Hukuku ve Avrupa Konseyi Belgeleri Üzerine Bir İnceleme. Uluslararası Göç Örgütü tarafından düzenlenmiştir. Cenevre.

Pace, P. (2009). Göç ve Sağlık Hakkı: Uluslararası Hukuk Üzerine Bir İnceleme. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.

Palmer, M. (2011). Engellilik ve yoksulluk: kavramsal bir inceleme. *Engellilik Politikası Çalışmaları Dergisi*, 21, 210-218

Pearce, E. (2017). 'Ask Us What We Need': Operationalizing Guidance on Disability Inclusion in Refugee and Displaced Persons Programs.

Pekdoğan, E. N., & Saygun, M. (2023). Göçün hassas gruplara etkisi. *Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(3), 541-552.

Rappaport, J. (1990), 'Research methods and the empowerment agenda', In P. Tolan, F. Cherntak and L. Jason (eds), *Researching Community Psychology* (Washington: D.S.L. Amerikan Psychological Association).

Ressa, T. W. (2023, January). Disability, race, and immigration intersectionality: Disempowering the disabled through institutionalized ableism in American higher education. In *The Educational Forum* (Vol. 87, No. 1, pp. 17-32). Routledge.

Roberts, A.R. (2005). *Crisis intervention handbook: Assessment, treatment and research*. Oxford university press.

Rockhold, P., & McDonald, L. (2009). The hidden issue in international development aid: Health and disability in conflict-affected settings in sub-Saharan Africa. *Journal for Disability and International Development*, 1, 4-11.

Roestenburg, W. (2013). A social work practice perspective on migration. *Social Work/Maatskaplike Werk*, 49(1).

Sand, G., & Gruber, S. (2018). Differences in subjective well-being between older migrants and natives in Europe. *Journal of immigrant and minority health*, 20(1), 83-90.

Seedsman, T. (2014). Yaşlı Göçmenler: Değişim, Dönüşüm, Kayıp ve Keder Üzerine Yaklaşımlar. N. Korkmaz, & S. Yazıcı içinde, *Küreselleşme ve Yaşlılık Eleştirel Gerontolojiye Giriş* (s. 237-264). Ankara: Ütopya Yayınevi

SGDD. (t.y.) Biz kimiz?, <https://sgdd.org.tr/>, Erişim tarihi: 28.02.2024

Silveira, E., & Allebeck, P. (2001). Migration, ageing and mental health: An ethnographic study on perceptions of life satisfaction, anxiety and depression in older Somali men in east London. *International Journal of social welfare*, 10(4), 309-320.

Skinner, M. (2014). The impact of displacement on disabled, injured and older Syrian refugees. *Forced Migration Review*, 47.

Straimer, C. (2010). *Vulnerable Or Invisible?: Asylum Seekers with Disabilities in Europe*. UNHCR, Policy Development and Evaluation Service.

Strong, J., Varady, C., Chahda, N., Doocy, S. and Burnham, G. (2015). Health status and health needs of older refugees from Syria in Lebanon. *Conflict and health*, 9(12), 1-10.

Şatıroğlu Güldalı, P. ve Buz, S. (2021). Küreselleşme, Hareketlilik Ve Sosyal Hizmet: “Düzensiz” Göç Ve Ulusötesi Sosyal Hizmet Uygulaması. *Dokuz Eylul University Journal of Graduate School of Social Sciences*, 23(2).

Şenses Özcan, N. (2015). Düzensiz göç üzerine bir inceleme: küresel dinamikler, ulus-devletler, göçmenler. *İdealkent*, 15, 22–39.

T. C. Resmi Gazete. (1976, Ocak 7). 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Engelli ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik. Resmi Gazete Web Sitesi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060620-4.htm>, Erişim tarihi: 24.02.2024

T. C. Resmi Gazete. (2016, Kasım 4). Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/11/20161104-2.htm>, Erişim tarihi: 24.02.2024

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021. Engelli Bireylerin Acil Yerleştirilmesi İşlemleri Hakkında Genelge., <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/genelgeler/2021-06-sayili-engelli-bireylerin-acil-yerlestirilmesi-islemleri-hakkinda-genelge/>, Erişim tarihi: 01.06.2024

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2024. Engelli Bireylere Kimlik Kartı Verilmesine Ve Ulusal Engelli Veri Sistemi Oluşturulmasına Dair Yönetmelik., <https://aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/yonetmelikler/engelli-bireylere-kimlik-karti-verilmesine-ve-ulusal-engelli-veri-sistemi-olusturulmasına-dair-yonetmelik/>, Erişim tarihi: 24.02.2024

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni*. Ankara: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2016). Türkiye’de geçici koruma statüsündeki Suriye vatandaşlarına yönelik sosyal uyum ve psikososyal destek çalışmaları koordinasyonu ve planlama çalıştayı. <https://docplayer.biz.tr/40178435-Turkiye-de-gecici-koruma-statusundeki-suriye-vatandaslarina-yonelik-sosyal-uyum-ve-psikososyal-destek-calismalari-koordinasyon-ve-planlama-calistayi.html>, Erişim tarihi: 24.02.2024

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2024. Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=12317&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>, Erişim tarihi: 24.02.2024

T.C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2024). Geçici Koruma., <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma-kanunu-ve-yonetmeligi>, Erişim tarihi: 14.01.2024, 30.01.2024, 24.02.2024, 07.05.2024

T.C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, İstatistikler, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim tarihi: 18.01.2024, 10.03.2024

T.C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç tarihi., <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi> (Erişim tarihi: 27.01.2024)

T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2024). Geçici Koruma., <https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi45>, Erişim Tarihi: 14.01.2024

T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2024). Geçici Koruma., <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi: 28.01.2024

T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2024). Geçici Koruma., <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>, Erişim Tarihi: 28.01.2024

T.C. İç işleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. 2017. 2016 Türkiye Göç Raporu. Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı. Ankara: http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf, Erişim: 26.01.2024, 24.02.2024

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). Yabancılar yönelik eğitim-öğretim hizmetleri, <https://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf>, Erişim Tarihi: 27.01.2024

T.C. Resmi Gazete. (2001, Şubat 21). Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4414&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>, Erişim tarihi: 24.02.2024

T.C. Resmi Gazete. (2016, Ocak 11). Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik., <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/01/20160115-23.pdf>, Erişim tarihi: 24.02.2024

T.C. Resmi Gazete. (2022, Ocak 27). Korumalı İş Yerleri Hakkında Yönetmelik. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/01/20220127-1.htm>, Erişim tarihi: 24.02.2024

T.C. Resmi Gazete. (2023, Mayıs 26). Evde Bakım Yardımı Yönetmeliği. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/05/20230526-2.htm>, Erişim tarihi: 24.02.2024

T.C. Sağlık Bakanlığı T. S. H. G. M., (2011). Yaşlı Sağlığı Modülleri–Eğitimciler İçin Eğitim Rehberi. Ankara: Anıl Matbaacılık AŞ.

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2015). Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar Yönergesi., <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/19213/0/gecici-koruma-altina-alinanlara-verilecek-saglik-hizmetlerine-dair-esaslar-hakkinda-yonerge-27032015pdf.pdf>, Erişim Tarihi: 27.01.2024

Taşcı, C. ve Kahraman, F. (2021). Yaşlı Mültecilerin Gündelik Yaşam Deneyimleri: İzmir Üzerine Bir Araştırma. *Göç Dergisi*, 8(3), 513-531.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (2018). Göç ve uyum raporu. Ankara

Teater, B. (2014). An Introduction to applying social work theories and methods. Mc Graw-Hill Education (UK).

Telsaç, C. (2022). Uluslararası ve Ulusal Mevzuata Göre Türkiye’ye Kitleli Olarak Göç Edenler İçin Tanımlanan Hukuki Statüler. *Anlambilim MTÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-17.

Temir, H. (2023). Türkiye’de göçün dış politika perspektifinden değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 1(21), 26-40.

Tepealtı, F. (2019). Lozan Nüfus Mübadelesi Göçleri ve Türk Mübadillerin İskanı. *Coğrafya Dergisi-Journal of Geography*(39),89-98.

Topal, A. H. (2015). Geçici koruma yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki statüsü. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 5-22.

Topçuoğlu, R.A. (2012) Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği, Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar Kitabı İçinde, Ed. S. Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner, Sayfa:501-518, İstanbul, İletişim Yayınları

Tükel, R., Ateş Tarlan, A., Küey, L., Erdoğan, M., & Terzi, C. "Savaş, Göç ve Sağlık Çalıştayı" Sonuç Bildirgesi. Erişim tarihi: 24.02.2024

Türkiye İstatistik Kurumu, (2013). İstatistiklerle Yaşlılar., <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yaslılar-2022-49667>, Erişim Tarihi: 30.01.2024

Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü, (ed. Richard Perruchoud ile Jillyanne Redpath-Cross), İkinci Baskı, No:31, 2013.

United Nations Departments for economic and social affairs. (2023). *World population prospects 2022: Summary of results*. UN.

Uzun, A. (2015). Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 107-120.

Ünal, R. ve Gedik, M. (2022). Türkiye'de göç yönetimi ve sosyal hizmet bakış açısından bir değerlendirme. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(1), 52-70.

Ünsal, A. (2021). Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Entegrasyonu: Reyhanlı Örneği. *Academic Social Resources Journal*, 5(14), 280-290.

Valtonen, K. (2001). Social work with immigrants and refugees: Developing a participation-based framework for anti-oppressive practice. *British Journal of Social Work*, 31(6), 955-960.

Wilson, S., 1977. The use ethnographic techniques in educational research. *Review of Educational Research*, 1, 245-265.

Yalçın, S. (2016). Syrian child workers in Turkey. *Turkish Policy Quarterly*, 15(3), 89-98.

Yanık, O. (2019). Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sosyo Ekonomik Durumları ile Sosyal Uyum İlişkisi: Sultanbeyli Örneği. *Unpublished Master Thesis. İstanbul University Social Sciences Institute. İstanbul.*

Yaylagül, L., Korkmaz-Yaylagül N. (2017). The Migration Conference 2017 Proceedings (F. Tilbe, E. İskender, İ. Sirkeci, Ed.), Cinema and Migration: The Representation of Illegal Immigration of First and Third Generation Turkish Worker to European Countries in Turkish Cinema: A Comparative Analysis of the Films "The Bus"(1977) and "The Island of Hope"(2007) (p. 151-164). London: Transnational Press.

Yeo, Y. A., & Johnson, M. M. (2013). Healthy immigrant effect on older adult immigrants in relation to welfare reform. *Journal of the Society for Social Work and Research*, 4(3), 182-197.

- Yerli, G. (2017). Yaşlılık Dönemi Özellikleri ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1278-1287.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E. ve İyem, C. (2017). Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma. *Bilgi*, 19(2), 107–126.
- Yıldız, C. A. (2019). Suriye Kaynaklı Göç Ekseninde Türk Göç Mevzuatının Tarihsel Açıdan Yeniden Değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(43), 237-266.
- Yönetimler, D. Y. ve Bilim, K. V. Ç. Ç. *İstanbuldaki Suriyeli Savaş Göçmenlerinin Kentsel Coğrafya Üzerindeki Dağılışı* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Zengin, O. ve Altındağ, Ö. (2016). Bir insan hakları mesleği olarak sosyal hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27(1), 179-190.

EKLER

T.C.

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi Dr. Öğretim Üyesi Fethiye KAYA TİLBE danışmanlığında yüksek lisans öğrencisi Ezgi YALKUT tarafından yürütülen "Geçici Koruma Statüsündeki Engelli ve Yaşlı Suriyelilerin Sosyal Hizmetlere Erişimi Üzerine Etnografik Bir İnceleme: Tekirdağ Örneği" konulu araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı, Suriye'den Türkiye'ye göç eden geçici koruma statüsü kapsamındaki engelli ve yaşlı Suriyeli bireylerin durumlarını sosyal hizmet uygulamaları açısından değerlendirmektir. Araştırmada yarı- yapılandırılmış görüşme formları kullanılacaktır. Araştırma için tahminen 60 dk. Ayırmanız beklenmektedir. Araştırmaya siz dahil 19 kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun cevapları içtenlikle verecek **şekilde** cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece sizin izninize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için "ortak katılımcı havuzuna" aktarılabilir. Araştırmada toplanan tüm veriler ise **tamamıyla** gizli tutulacak ve araştırma ekibi dışında kimse ile paylaşılmayacaktır. Dijital ortamda saklanan veriler şifreleme yöntemi ile korunacak; kağıt ortamında yer alan veriler ise kilitli bir dolapta saklanacaktır. Toplanan tüm veriler çalışmanın tamamlanmasının ardından 2 sene içerisinde geri döndürülemeyecek şekilde imha edilecektir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya ezgigurel45@gmail.com e posta adresi ve 05076334797 numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Verileri detaylı analiz edebilmemiz için ses kaydı almamızı onaylıyor musunuz? Tercih ettiğiniz seçeneği yuvarlak içine alınız. Evet/Hayır

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının:

Adı Soyadı:

İmzası:

İletişim Bilgileri: e posta:

Telefon:

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için "ortak araştırma havuzuna" aktarılmasını; kabul ediyorum ☐ kabul etmiyorum. (lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz.)

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin;

Veli veya Vasisinin

Adı Soyadı:

İmzası:

AraştırmacınınAdı Soyadı: Ezgi YALKUTİmzası:

Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu

Görüşmenin yapıldığı tarih:

Başlama saati:

Bitiş Saati:

Demografik Bilgiler:

Yaş:

Doğum Yeri:

Cinsiyet:

Eğitim Durumu:

Meslek:

Medeni Durumu:

Çalışma Durumu:

İkamet Yeri:

Göç Süreci/Gündelik Yaşam Deneyimleri/

1. Zorunlu göç sürecini yaşayan engelli ve yaşlı Suriyelilerin göç etmelerine neden olan olaylar nelerdir?
2. Zorunlu göç sürecini yaşamış engelli ve yaşlı Suriyelilerin göç öyküleri nasıldır ve hayatlarını nasıl etkilemiştir?
3. Zorunlu göç sonrası Türkiye'ye geldikten sonra neler yaşadınız? Karşılaştığınız sorunlarla nasıl baş ettiniz?
4. Şu anki aile yapınız ve özellikleriniz hakkında bilgi verir misiniz?
5. Göç süreci aile içi ilişki ve rolleri nasıl etkilemiştir?
6. Türkiye'de göçmenlere hizmet veren kurumlar hakkında neler biliyorsunuz?
7. Zorunlu göç sonrası Türkiye Göç Yasaları kapsamında karşılaştıkları bürokratik engeller nelerdir?
8. Türkiye'de gündelik yaşamda neler yapıyorsunuz? Gündelik yaşamda karşılaştığınız güçlükler nelerdir?
9. Zorunlu göç sonrası çalışma, ekonomik durum ve iş gücü durumundaki değişiklikler nelerdir?
10. Temel sağlık sorunlarınız nelerdir?
11. Göç öncesi ve sonrası sağlık durumunuzda yaşanan değişimler nelerdir?
12. Türkiye'de sağlık sistemine erişim konusunda yaşadıkları sorunlar nelerdir?
13. Türkiye'de erişilebilirlik konusunda yaşadıkları güçlükler nelerdir?
14. Temel ihtiyaçlarınızı karşılayabilmek için destek aldığınız kişi ya da kişiler var mı?
15. Türkiye'de engelli ve yaşlı bireylere yönelik kamusal sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden faydalanma durumunuz nedir ve yaşadıkları sorunlar nelerdir?
16. Türkiye'de engelli ve yaşlılara sunulan sosyal hizmet uygulamaları kapsamında hangi haklardan yararlanmak isterdiniz?

ETİK KURUL İZİN YAZISI

Uyarı: Canlı denekler üzerinde yapılan tüm araştırmalar için Etik Kurul Belgesi alınması zorunludur.

- ☒ Etik Kurul izni gerekmektedir.
- ☐ Etik Kurul izni gerekmemektedir.

Ezgi YALKUT
(İmza)

XXXXXXXXXX

İÜC Tarih ve Sayı: 09.10.2023-804689



T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu
Başkanlığı



Sayı : E-74555795-050.01.04-804689
Konu : 2023/362 Sayılı Etik Kurul Onayı

09.10.2023

Sayın Ezgi YALKUT
İ.Ü.C Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi

İlgi : 20.09.2023 tarihli proje başvurunuz.

Danışmanlığını **Dr. Öğr. Üyesi Fethiye KAYA TİLBE'nin** üstlendiği, **"Geçici Koruma Statüsündeki Engelli ve Yaşlı Suriyelilerin Sosyal Hizmetlere Erişimi Üzerine Etnografik Bir İnceleme: Tekirdağ Örneği"** başlıklı **"Yüksek Lisans Tezi"** çalışmanız, Etik Kurulumuzun **03.10.2023** tarihinde gerçekleştirilen toplantısında görüşülmüş olup, **2023/362 No'lu Etik Kurulu Onay Formu** ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Selçuk HÜNERLİ
Başkan

Ek:Onay Formu

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSPNEBS0Z

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-universitesi-cerrahpasa-ebys>

Adres:İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Rektörlüğü, 34320 Avcılar-İstanbul
Telefon:0212 404 03 00 Faks:0212 404 07 01
Web:<https://www.iuc.edu.tr>
Kep Adresi:iuc@hs01.kep.tr

Bilgi için: Zeynep CÖMERT
Dahili: 16602



Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.



T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ CERRAHPAŞA
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI
KARAR FORMU



Başvuru Tarihi: 20.09.2023

Toplantı Karar No: 2023/362

İlgili Makama;

Danışmanlığını **Dr. Öğr. Üyesi Fethiye KAYA TİLBE'nin** üstlendiği İÜC Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı **Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Ezgi YALKUT** "Geçici Koruma Statüsündeki Engelli ve Yaşlı Suriyelilerin Sosyal Hizmetlere Erişimi Üzerine Etnografik Bir İnceleme: Tekirdağ Örneği" başlıklı "**Yüksek Lisans Tezi**" çalışması ile "İÜC Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kuruluna" başvurmuş olup, Kurulumuzun **03.10.2023** tarihinde gerçekleştirilen toplantısında yapılan değerlendirmeler sonucunda adı geçen çalışmanın etik açıdan uygun olduğuna oybirliği/oyçokluğu ile karar verilmiştir.

Unvanı / Adı / Soyadı	Kurumu	Raportörün araştırma ile ilişkisi	Karar	İmza
Prof. Dr. Selçuk HÜNERLİ (Başkan)	Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Mehmet AÇIKALIN (Başkan Yardımcısı)	Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Hülya AŞKIN BALCI	Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu	E ☒ H ☒	☒ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Hanife Banu ATAMAN YANCI	Spor Bilimleri Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Prof. Dr. İbrahim BALCIOĞLU	Sos.ve Beş. Bil. Arş. Etik Kurulu/Üye	E ☒ H ☒	☒ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Mustafa KADİHASANOĞLU	Cerrahpaşa Tıp Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☐ Katılmadı ☐ Ret ☐ M.Katılmadı	

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Rektörlüğü, 34320 Avcılar-İstanbul
Tel : (0 212)) 4040300/16601-16602
Web: <https://www.iuc.edu.tr>
Kep Adresi: iuc@bs01.kep.tr

Bilgi için: Canan SÖNMEZTÜRK
Zeynep CÖMERT

KURUM İZNİ YAZILARI

Uyarı: Canlı ve cansız deneklerle yapılan tüm çalışmalar için kurum izin belgelerinin eklenmesi zorunludur. Gizlilik ve mahremiyet içeren durumlarda kurum adı kapatılmalıdır.

- ☒ Kurum izni gerekmektedir.
- ☐ Kurum izni gerekmemektedir.

Ezgi YALKUT
(İmza)





T.C.
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı



Sayı : E-84459573-605.01-9713344

28.12.2023

Konu : Veri Toplama (Ezgi YALKUT))

BAKANLIK MAKAMINA

Tekirdağ Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde Sosyal Çalışmacı olarak görev yapan ve aynı zamanda İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet bölümü öğrencisi olan Ezgi YALKUT'un "Tekirdağ İlinde İkamet Etmekte Olan Geçici Koruma Altındaki Engelli Ve Yaşlı Suriyelilere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarının Türkiye'deki Göç Yasaları Bağlamında Nitel Araştırma Yöntemi İle Ele Alınması" konulu yüksek lisans tezini Tekirdağ Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ve bağlı kuruluşlarına başvuran engelli ve yaşlı Suriyeli bireylere uygulayabilme talebi Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından uygun görülmüştür.

Çalışmanın, İl Müdürlüğünün koordinasyonunda, kuruluş idarelerinin gözetim ve denetiminde, yapılacak araştırmaya katılım hususunda gönüllü olan bireylerin yazılı onamlarının alınarak, uygulamalarda elde edilecek kimlik bilgilerinin gizliliğine ve kuruluş yönetmeliğinde belirtilen gizlilik kurallarına riayet edilerek, ses-görüntü kaydı alınmaksızın ve fotoğraf çekimine izin verilmeksizin, kişisel özgürlükleri ve kişilik hakları korunacak şekilde gerekli tedbirler alınarak, kuruluş işleyişini aksatmayacak şekilde mesai saatleri içerisinde gerçekleştirilmesi, araştırmaya ilişkin makale, bildiri vs. oluşturulduğunda herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Bakanlığımızdan izin alınması araştırmanın bitiminde "pdf" birer örneğinin Başkanlığımıza ve Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne teslim edilmesi ve taahhütname imzalatılması koşulları ile gerçekleştirilmesi hususunu;

Olurlarınıza arz ederim.

Hüseyin KAYA
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanı

OLUR
Leman YENİGÜN
Bakan Yardımcısı

Ek:

1 - 12/12/2023 tarihli E-40592741-605.01-9675563 sayılı yazı.

2 - Taahhütname (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 01A95BBD-84F6-4C4E-BF17-172ACD9CD71D

Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/ashb-ebys>

Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sok. No: 10/ A Kat: 27 Posta Kodu: 06510

Bilgi için: Cemalettin ULUFER

Çankaya/ Ankara

(312)705 57 00

(312)705 57 57

KEP Adresi : ashb@hs01.kep.tr

Sosyal Çalışmacı

